

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Radka Kovandová

Vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): leden 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a uvedla v ní veškeré využití prameny. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne

Mgr. Radka Kovandová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat doc. JUDr. Josefovi Salačovi, Ph.D. za pomoc při zpracování mé rigorózní práce.

Obsah

ÚVOD	8
1 VZNIK MANŽELSTVÍ.....	10
1.1 VZNIK MANŽELSTVÍ Z POHLEDU CIVILNÍHO PRÁVA	10
1.1.1 Pojem a účel manželství.....	10
1.1.2 Zásnuby	13
1.1.3 Postup při uzavírání manželství	14
1.1.4 Předpoklady manželství a sňatku	15
1.1.4.1 Osobní předpoklady.....	15
1.1.4.2 Sňatečné prohlášení	16
1.1.4.3 Sňatečný obřad	18
1.1.5 Zvláštní způsoby uzavírání manželství	21
1.1.5.1 Uzavření manželství v případě přímého ohrožení života	21
1.1.5.2 Uzavření manželství v cizině.....	22
1.1.5.3 Uzavření manželství zástupcem	23
1.2 VZNIK MANŽELSTVÍ Z POHLEDU CÍRKEVNÍHO PRÁVA	24
1.2.1 Manželský svazek v církevním právu	24
1.2.2 Zásnuby a příprava na manželství.....	25
1.2.3 Překážky manželství.....	26
1.2.4 Vznik manželství v církevním právu	29
1.3 ZDÁNLIVÉ A NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ	30
1.4 ZÁNÍK MANŽELSTVÍ.....	32
1.4.1 Zánik manželství v civilním právu.....	32
1.4.1.1 Zánik manželství smrtí	32
1.4.1.2 Zánik manželství prohlášením manžela za mrtvého.....	33
1.4.1.3 Zánik manželství změnou pohlaví.....	34
1.4.1.4 Rozvod manželství	34
1.4.1.4.1 Historie rozvodu manželství.....	35
1.4.1.4.2 Kvalifikovaný rozvrat	37
1.4.1.4.3 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu.....	37
1.4.1.4.4 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu.....	38
1.4.1.4.5 Tvrdoštní klauzule	39
1.4.1.4.6 Obecná ochrana nezletilců při rozvodu manželství rodičů.....	40
1.4.1.4.7 Následky zániku manželství v občanskoprávní rovině	40

1.4.1.4.7.1	<i>Změna osobního statusu</i>	40
1.4.1.4.7.2	<i>Přijetí rozvedeného manžela</i>	41
1.4.1.4.7.3	<i>Výživné rozvedeného manžela</i>	41
1.4.1.4.7.4	<i>Majetkové povinnosti a práva při zániku manželství</i>	43
1.4.1.4.7.5	<i>Majetkové povinnosti a práva rozvedených manželů</i>	43
1.4.1.4.7.6	<i>Bydlení po zániku manželství</i>	43
1.4.2	Zánik manželství v církevním právu	44
1.4.2.1	Smrt jednoho z manželů – obou manželů	44
1.4.2.2	Prohlášení neplatnosti manželství	44
1.4.2.3	Církevní rozvázání manželství	45
1.4.2.3.1	<i>Rozvázání sňatku při nedokonání manželství (matrimonium ratum tantum, sed non consummatum)</i>	45
1.4.2.3.2	<i>Rozvázání manželství na základě privilegia víry (tzv. privilegia paulina)</i>	45
1.4.2.3.3	<i>Rozvázání manželství ve prospěch víry (in favorem fidei – tzv. privilegium petrinum)</i>	46
2	SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ	47
2.1	HISTORICKÝ VÝVOJ	47
2.1.1	Původní právní úprava SJM	47
2.1.2	Právní úprava SJM podle občanského zákoníku	48
2.2	OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA SJM	50
2.3	ROZDÍL MEZI SPOLUVLASTNICTVÍM A SPOLEČNÝM JMĚNÍM MANŽELŮ	50
2.4	VYMEZENÍ PŘEDMĚTU SJM – ROZSAH SJM	51
2.5	UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ A VZNIK SJM	53
2.6	ZPŮSOBY NABYTÍ MAJETKU DO SJM	54
2.7	ZDROJE SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ	56
2.8	SPRÁVA MAJETKU V SJM	57
2.8.1	Obvyklé a ostatní záležitosti správy SJM	58
2.9	SMLUVNÍ MODIFIKACE SJM	60
2.9.1	Rozšíření rozsahu SJM	60
2.9.2	Zúžení rozsahu SJM	60
2.9.3	Smlouva o výhradě vzniku SJM ke dni zániku manželství	61
2.10	PŘEDMANŽELSKÁ SMLOUVA	61
2.11	MODIFIKACE SJM ROZHODNUTÍM SOUDU	62
2.11.1	Zúžení SJM soudem ze závažných důvodů	62
2.11.2	Zúžení SJM z důvodu získání podnikatelského oprávnění	62

2.11.3	Rozšíření SJM soudem.....	63
2.11.4	Ochrana jiných osob.....	63
2.12	ZÁNİK A VYPOŘÁDÁNÍ SJM	64
2.12.1	Zánik SJM při zániku manželství.....	65
2.12.2	Zánik SJM za trvání manželství.....	65
2.12.3	Obnovení SJM.....	66
2.13	VYPOŘÁDÁNÍ ZANIKLÉHO SJM	67
2.13.1	Vypořádání dohodou účastníků	69
2.13.2	Vypořádání soudním rozhodnutím	70
2.13.3	Vypořádání ze zákona.....	73
2.14	VYPOŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉHO BYDLENÍ.....	73
3	KOMPARACE EVROPSKÝCH PRÁVNÍCH ÚPRAV	76
3.1	ÚPRAVA SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ V RÁMCI EVROPY.....	76
3.1.1	Společné jmění ve Francii	76
3.1.1.1	Výlučný majetek na straně aktiv	79
3.1.1.2	Výlučný majetek na straně pasiv	81
3.1.1.3	Společné jmění na straně aktiv	81
3.1.1.4	Společné jmění na straně pasiv.....	82
3.1.2	Společné jmění v Německu.....	84
3.1.2.1	Správa majetku	86
3.1.2.2	Modifikace:.....	87
3.1.3	Společné jmění v Rakousku	89
3.2	ROZVOD MANŽELSTVÍ	91
3.2.1	Rozvod manželství ve Francii	91
3.2.1.1	Základní právní úprava rozvodu.....	91
3.2.1.2	Nesporný rozvod.....	92
3.2.1.3	Důvody k rozvodu manželství.....	93
3.2.1.4	Důsledky rozvodu manželství	94
3.2.1.5	Důsledky rozvodu ve vztahu k dětem.....	96
3.2.2	Rozvod manželství v Německu.....	96
3.2.2.1	Nesporný rozvod.....	98
3.2.2.2	Důvody k rozvodu manželství.....	99
3.2.2.3	Důsledky rozvodu.....	100
3.2.3	Rozvod manželství v Rakousku	102
3.2.3.1	Základní právní úprava rozvodu.....	102

3.2.3.2	Nesporný rozvod.....	104
3.2.3.3	Důvody k rozvodu manželství.....	105
3.2.3.4	Důsledky rozvodu.....	106
3.2.3.5	Majetková práva	107
3.2.3.6	Výživné mezi manžely pro dobu po rozvodu.....	108
3.2.3.7	Osobní vztahy mezi manžely (otázka příjmení)	108
ZÁVĚR.....		109
SEZNAM LITERATURY.....		112
PŘÍLOHY		121

Úvod

Jako téma rigorózní práce jsem si vybrala problematiku institutu manželství. Konkrétně se jedná o vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty. Jak z názvu rigorózní práce vyplývá, chci se zabývat vznikem a zánikem manželství, a to z pohledu civilního práva a okrajově práva církevního. Kapitoly týkající se církevního práva jsem převzala ze své diplomové práce. Druhá část názvu předjímá, že se budu rovněž věnovat vzniku a zániku společného jmění manželů a následně jeho vypořádání. Majetkové společenství je nedílnou součástí každého manželství, a proto je důležité mu věnovat náležitou pozornost. Součástí předložené práce je také porovnání evropských právních úprav zabývajících se touto problematikou.

Přestože v dnešní době počet uzavíraných sňatků značně klesá, uzavíraná manželství v ní hrají poměrně důležitou roli. Dítě, mladistvý nebo dospělý se ve svém okolí nebo sám osobně setkal s institutem manželství. Stejně jako tomu bylo dříve, tak i dnes je manželství považováno za základ rodiny a vztahu, ze kterého se mají narodit děti. V současnosti však existuje mnohem více párů, které spolu žijí bez oddacího listu, a přitom dítě mají. Neobvyklá také není situace, kdy dítě vychovává pouze jeden z rodičů. Soužití dvou lidí bez oddacího listu je výhodné především v tom důvodu, že jejich případný rozchod je mnohem jednodušší, než kdyby byli manželé. Vyhnou se tak nepříjemným rozvodovým stáním, jež obnášejí řešení intimních záležitostí, úpravu poměrů k nezletilým dětem a také časté spory o majetek. I přes tyto rozvodové nepříjemnosti by měl být institut manželství zachován. K tomu by mělo přispět mimo jiné zlepšení právní úpravy s tímto institutem spojené. Justiční systém by se měl především snažit zrychlit rozvodové řízení a zároveň zjednodušit právní úpravy, které s ním souvisí. Soudci by tak mohli disponovat větší autonomií vůle při posuzování jednotlivých případů, protože každý případ je originální a nelze u něho uplatnit stejné řešení.

Manželství bylo poprvé definováno jako vzájemný svazek muže a ženy a jako celoživotní společenství nejen podle lidského, ale i božského práva. Církev manželství chápala jako smlouvu s Bohem, která nesmí být lidskou vůlí jakkoli měněna. O další vymezení institutu manželství se zasloužil obecný zákoník, dle kterého je manželství uzavíráno prostřednictvím manželské smlouvy, jejíž součástí je prohlášení muže a ženy, že jsou ochotni určitým způsobem žít v nerozlučném společenství a v něm plodit děti a následně je vychovávat a navzájem si pomáhat. V současné době je manželství chápáno jako svobodný projev dvou občanů opačného pohlaví, kteří chtějí v budoucnu společně uspokojovat své potřeby. Ve všech historických pojetích však manželství vždy znamenalo velkou událost, která svým způsobem mění život obou snoubenců. Vedle očekávaných povinností (celoživotní soužití a věrnost, založení rodiny, společná výchova

děti, vzájemná podpora a úcta) přestává být jednotlivec odpovědný pouze sám za sebe. Vstupem do manželství totiž přebírá odpovědnost také za toho druhého, případně za své potomky, jež z tohoto manželství vzejdou. Společný život však nepřináší pouze osobní společenství manželů, ale také společenství majtkové. V majtkové rovině se vyznačuje především formou smluvního nebo legálního systému majtkového společenství. Většina lidí, kteří sňatek plánují, zapomíná z majtkopravního hlediska zhodnotit nejen výhody, ale také nevýhody tohoto kroku. V právním systému před rokem 1989 nebyly majtkopravní vztahy mezi manželi tak závažným problémem jako dnes, kdy je tato otázka přeceňována. Ošetření majtkopravní vztahů je důležité především proto, aby se předešlo zbytečným rozporům, které často přetrvávají i po rozvodu. Z mého pohledu je v dnešní době pro obě strany výhodné vyřešit své majtkopravní vztahy před sňatkem. Přestože jsou snoubenci často upozorňováni na to, aby na tuto problematiku nezapomínali, institutu předmanželskou smlouvy využívají spíše výjimečně. Tato skutečnost je jasným důkazem toho, že lidé se berou z lásky, a ne z povinnosti nebo z pouhého kalkulu. Na druhou stranu se však i velká láska může v budoucnu přetransformovat ve velkou nenávist, která negativně ovlivňuje celý rozvodový proces.

V rámci občanského práva představuje právní úprava majtkových vztahů mezi manželi důležitý institut, jenž je spojen se základními pilíři občanského práva, a to stejně jako úprava vlastnických vztahů a závazkového práva. V kontextu vlastnického práva se jedná o vytvoření zvláštní formy spoluvlastnictví manželů ke společným věcem. Manželé jsou také omezeni především v oblasti vzájemného uzavírání darovacích nebo kupních smluv, protože není možné si mezi sebou převádět majetek, který je součástí majtkového společenství obou manželů.

1 Vznik manželství

1.1 Vznik manželství z pohledu civilního práva

1.1.1 Pojem a účel manželství

V první řadě je nutno začít tím, že právo na rodinný život je zakotveno i na nejvyšší úrovni, a to v čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kde je konkrétně upraveno právo na ochranu soukromého a rodinného života.¹ V našem právním řádu je manželství definováno v § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nový občanský zákoník“). Manželství je definováno jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Z této definice je zřejmé, že se jedná o svazek osob různého pohlaví.² Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Manželství je již od svého prvopočátku považováno za fenomén, který nemá jak z pohledu doby minulé, tak z pohledu doby současné v porovnání se západním světem obdoby. Na manželství je stále nahlíženo jako na jeden ze základů prosperity a společenského uspořádání ve vyspělé civilizaci.³

Manželství je statusový sňatek muže a ženy, který je právně upravený a jediný dovolený. Při nesplnění zákonných podmínek prohlásí soud manželství za neplatné (tzv. *matrimonium nullum*) nebo prohlásí, že manželství vůbec nevzniklo (tzv. *matrimonium putativum*).

Stejně jako téměř ve všech oblastech se lze i v oblasti manželství setkat s několika definicemi. Jednou z nich je definice amerického antropologa Roberta F. Murphyho,⁴ který manželství chápe jako trvalý svazek mezi mužem a ženou dávající oběma partnerům vzájemné výhradní sexuální a ekonomické právo a dětem, které se v tomto vzájemného narodí, pak uděluje společenskou totožnost. Jinou definici nabízí například Ottův slovník naučný, který popisuje manželství jako spojení muže a ženy odpovídající právu. Zároveň doplňuje, že díky tomu, že se manželství stalo právním pojmem, změnilo se z přirozeného lidského poměru životního na poměr právní. Kanonické právo pak manželství povyšuje na svátost.

Před rokem 2014 bylo manželství upravováno zákonem č. 94/1963 Sb., zákon o rodině ve znění pozdějších předpisů, který od 1. 1. 2014 nahradil zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník. Rodinné právo je upraveno v § 655–975 nového občanského zákoníku. Podle § 655 nového

¹ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhláška 209/1992 Sb. Ministerstva zahraničních věcí.

² V případě osob stejného pohlaví je třeba užít zákon č. 115/2006 Sb., kde je právně upraveno registrované partnerství, které však nenahrazuje institut manželství.

³ SALAČ, J., Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 247.

⁴ Murphy, R.F.: Úvod do kulturní a sociální antropologie. SLON, Praha 1999, s. 73–74.

občanského zákoníku je za manželství považován trvalý svazek mezi mužem a ženou za účelem založení rodiny, řádné výchovy dětí a vzájemné podpory a pomoci, jak je uvedeno výše. V tomto případě se nejedná o definici manželství, ale jedná se spíše o vymezení charakteristických rysů, bez kterých bychom nemohli o manželství hovořit.⁵ Nový občanský zákoník pak mezi hlavní účel manželství zařazuje především vzájemnou pomoc a podporu. Manželé jsou povinni společně žít, být si věrni, vzájemně se podporovat, udržovat rodinné společenství, společně pečovat o děti a vytvářet tak zdravé rodinné prostředí. Při porovnání definic pojmu manželství v novém občanském zákoníku a původním zákoně zjistíme, že je tento institut upraven velmi obdobně, avšak některé jeho funkce jsou zdůrazněny. Dřívější zákon o rodině považoval za manželství společenství muže a ženy, které se zakládalo podle pravidel zákonem stanoveným, a to za účelem založení rodiny a řádné výchovy dětí. V rámci zákona o rodině docházelo k zdůraznění především tří základní funkce manželství, kterými jsou:

- Funkce biologická – jedná se o funkci spočívající zejména v uspokojování sexuálních potřeb manželů a v plození dětí.
- Funkce výchovná – jedná se o funkci vytvoření platformy pro správnou výchovu dětí.
- Funkce ekonomická – jedná se o funkci zajišťující hmotné zabezpečení všech členů rodiny.

Novým občanským zákoníkem je manželství vymezeno jako trvalý svazek mezi mužem a ženou, který vzniká stanoveným způsobem a jehož hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. V obou pojetích je pak manželství společenstvím nejbližších lidí s předpokladem toho, že vzájemně dokážou plnit nejen zákonné a ekonomické povinnosti, ale také povinnosti morální. Za morální povinnost je považováno především vyjádření vzájemné maximální empatie, vyjádření lásky, úcty a respektu. Důležitá vzájemná pomoc pak představuje maximální možné pochopení, povzbuzování, útěchu a oporu, a to v tom nejširším možném vyjádření.⁶ Rodinné právo i nový občanský zákoník na několika místech zdůrazňují, že má manželství morální nebo proklamativní význam. Po celou dobu své existence je spojováno se zásadou vzájemné podpory a pomoci. Tato zásada je splňována především u manželství, která jsou uzavírána v pozdějším věku a u kterých tak tato zásada předchází zásadě založení rodiny a řádné výchovy dětí. Jako protipól zásady vzájemné podpory a pomoci se pak lze setkat s tzv. domácím násilím. Tento fenomén se v posledních letech bohužel v manželstvích objevuje stále častěji, a to v různých podobách.

Ze zákona o rodině a jeho pojetí manželství vyplývají následující zásady:

⁵ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978802475, str. 13.

⁶ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672, str. 14.

- Zásada monogamie – tato zásada má své kořeny již v dávné historii, a to konkrétně v době Břetislavova dekretu z roku 1039, kde je de iure uplatňována zásada monogamie. Princip monogamie vychází již z křesťanských a kulturních tradic, naproti tomu polygamie vychází z tradic islámských.⁷
- Zásada osob opačného pohlaví – manželství může vzniknout vždy jen mezi mužem a ženou. Pokud by osoby byly stejného pohlaví, hovoříme o registrovaném partnerství. Partnerstvím je to nazýváno proto, že svazku dvou osob stejného pohlaví chybí některé základní atributy manželství.
- Zásada dobrovolnosti – manželství je uzavíráno ústním souhlasem obou snoubenců, který by měl být projevem dobrovolným. Pokud by se jednalo o jakkoli vynucený souhlas s uzavřením manželství, mohlo by dojít k neplatnosti nebo zdánlivosti sňatku.
- Zásada rovnosti muže a ženy – jedná se o zásadu zaručující to, že muž a žena mají v manželství stejná práva i stejné povinnosti. Tato zásada je promítnuta i na nejvyšší úrovni, a to do čl. 3 Listiny základních práv a svobod, kde je řečeno, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry, náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jinému postavení.
- Zásada uzavření manželství před příslušným orgánem – manželství musí být uzavřeno před příslušným orgánem, kterým může být v případě civilního práva stát a v případě kanonického práva pak církve.

Nový občanský zákoník zanechal dosavadní úpravu manželství, a to z toho pohledu, že manželství může vzniknout nejen na základě sňatku občanského, ale také na základě sňatku církevního. Toto pojetí zůstalo i přesto, že původní záměr nového občanského zákoníku byl odlišný a měl se soustředit pouze na úpravu občanského sňatku, a to zejména z toho důvodu, že církevní obřad nebýval akceptován jako obřad, který má právní následky vzniku manželství. K velkým odpůrcům zavedení obligatorního civilního sňatku patří I. Tepec. Podle jeho názoru právní úprava, která ponechává lidem možnost volby, je demokratická a správná, proto navrhovanou změnu považuje za změnu k horšímu. V rámci nové právní úpravy byl tedy jak pro církevní, tak pro občanský sňatek zaveden pojem sňatečný obřad.⁸ Tento pojem se stal součástí právního řádu, nicméně z věcného hlediska neznamena nic jiného než svatební obřad vyjadřující proces uzavření manželství kteroukoliv ze dvou dostupných možností. Muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství, jsou podle zákona nazýváni snoubenci. Ve chvíli, kdy tito účinní úplný, a především svobodný souhlasný projev vůle, stávají se manželi. Mezi občanským a církevním

⁷ PLECITY, V., M. Skřejpek, J. Salač, A. Šíma: Základy rodinného práva, str. 19, ISBN 978-80-7380-139-7.

⁸ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). 9788024751672, str. 15.

sňatkem pak existuje pouze jediný rozdíl v tom, vůči komu je projev vůle vstoupit do manželství směřován:

- Občanský sňatek – snoubenci projeví souhlasný projev vůle vstoupit do manželství před orgánem veřejné moci.
- Církevní sňatek – snoubenci projeví souhlasný projev vůle vstoupit do manželství před orgánem církve nebo před náboženskou společností, která je k tomu oprávněna.⁹

1.1.2 Zásnuby

Samotnému manželství zpravidla předchází zasnoubení, které je považováno za jeho příslib. Jedná se o institut, který má dlouhou tradici a objevuje se nejen v civilním, ale také v kanonickém právu. Zasnoubení je definováno jako souhlasné prohlášení, které učiní muž a žena, jehož předmětem je skutečnost, že spolu v přiměřené nebo přesné době vstoupí do manželství. Zasnoubení je upraveno v kánonu 1062 CIC (Codex iuris canonici) 1983 a lze ho dělit na jednostranné nebo dvoustranné, je upraveno partikulárním právem, a z hlediska zvyků pak podléhá biskupským konferencím i civilním zákonům. S pojmem zasnoubení se bylo možné setkat již v době římské v souvislosti s věnem. V našem regionu se zasnoubení stalo zcela běžným institutem, který byl stejně jako v římské době úzce svázán s věnem.¹⁰ Vlastnické právo k věnu měl pouze muž i přesto, že sloužilo k zabezpečení celé rodiny. Zákon stanovoval povinnost vyměřit věno, jehož výši si pak mohla nevěsta sama s ženichem domluvit. Výjimkou bylo, že nevěsta byla nezletilá – v tomto případě výši věna domlouval ženich s jejím zákonným zástupcem, jímž byl nejčastěji otec nevěsty. Dohoda o věnu byla uzavírána smluvně za dohledu notáře, aby mohlo být v případě potřeby vymáháno po rodičích manželky.

V rámci ABGB (Všeobecný zákoník občanský – německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie) jsou zásnuby definovány v §45 jako „zatímní slib uzavřít manželství“ a byly s ním spojovány právní následky, a to zejména v majetkové oblasti. Jednalo se například o náhradu věna v případě, že by došlo k neodůvodněnému odstoupení od zasnoubení. V českém právním řádu již v dnešní době není tento institut upravován stejně jako neuzavření manželství. Z tohoto důvodu není možné uzavření sňatku vynucovat žalobou. V rámci kanonického práva je však možné podat žalobu na náhradu škody, která v souvislosti s přípravami na svatbu mohla vzniknout. V civilním právu žádné speciální ustanovení ohledně náhrady škody způsobené zrušením sňatku neexistuje, ale podle občanského zákoníku by bylo možné aplikovat ustanovení upravující náhradu škody. Toto

⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). 9788024751672, str. 16.

¹⁰ SCHIMER, Petr. *Vznik a zánik manželství*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D., str. 10.

ustanovení lze aplikovat v případě, že škoda vznikne v příčinné souvislosti s jednáním, které bylo úmyslně vedeno proti dobrým mravům. Jedná se jednání poškozující zájmy druhých tím, co se mezi ostatními považuje za přístupné. Další možností na náhradu škody je domáhání se vrácení zasnubního daru podle konkrétních podmínek občanského zákoníku.¹¹

1.1.3 Postup při uzavírání manželství

Před samotným obřadem, kde se snoubenci stanou manželi, je potřeba vyplnit dotazník k uzavření manželství, který si lze vyzvednout na matričním úřadu nebo si jej stáhnout na internetových stránkách Ministerstva vnitra. Obsahem dotazníku jsou pak následující body:

- Identifikační údaje snoubenců – rodné číslo, rodné jméno, osobní stav atd.
- Prohlášení o tom, kde chtějí svůj sňatek uzavřít.
- Prohlášení o tom, zda budou užívat společné příjmení.
- Prohlášení o tom, jaké příjmení budou používat jejich děti, pokud si každý ze snoubenců nechá své příjmení.
- Poučení o tom, že pokud je snoubenka cizinkou, může používat snoubencovo příjmení v mužském tvaru.
- Prohlášení snoubenců o tom, že neexistují žádné okolnosti, které by uzavření manželství vylučovaly.
- Prohlášení snoubenců o tom, že navzájem znají svůj zdravotní stav.
- Prohlášení snoubenců o tom, že zvážili úpravu majetkových vztahů.
- Prohlášení o uspořádání budoucího bydlení.
- Prohlášení o hmotném zajištění rodiny po tom, co se stanou manželi.

Dále je nezbytné:

- Předložit všechny potřebné doklady příslušnému matričnímu úřadu, tyto doklady musí mít stejné náležitosti jako veřejné listiny. Snoubenci jsou také povinni matričnímu úřadu prokázat svou totožnost, a to nejlépe prostřednictvím rodného listu, dokladem o státním občanství, ale také doložit případný rozsudek o rozvodu manželství předcházejícího, nebo úmrtní list manžela zemřelého.¹²
- Získat posouzení příslušného matričního úřadu o splnění zákonných podmínek k uzavření manželství. Matriční úřad si předložené dokumenty ověří prostřednictvím výpisů údajů z informačního systému evidence obyvatel.

¹¹ HRUŠÁKOVÁ, M. Z. Králíčková: České rodinné právo, 2. opravené vydání, str. 52, ISBN 80-210-2706-1 (Masarykova univerzita Brno) nebo ISBN 80-7239-104-6 (Doplněk Brno).

¹² NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). 9788024751672, str. 16.

1.1.4 Předpoklady manželství a sňatku

Za předpoklady manželství jsou považovány takové podmínky, které jsou snoubenci hodlající uzavřít manželství povinni splnit. Jedná se o:

- předpoklady jejich způsobilosti neboli osobní předpoklady,
- předpoklady sňatečného prohlášení a jeho náležitosti,
- formální a procedurální předpoklady sňatečného obřadu.

1.1.4.1 Osobní předpoklady

Osobní předpoklady, které jsou stanoveny právními normami, snoubenci musí akceptovat a splnit. Skutečnosti, jež vylučují uzavření manželství, se nazývají překážky manželství (tzv. impedimenta matrimonii). Překážky manželství jsou také někdy označovány jako záповědi, zákazy nebo zákonné zákazy manželství. Katalog tzv. záповědí byl velice rozsáhlý, ale časem došlo k jeho zúžení.¹³ Osobní překážky se pak nejčastěji rozdělují do dvou základních kategorií:

- Absolutní překážky – jedná se o překážky na straně osob mající úmysl sňatek uzavřít, například duševní nemoc.
- Relativní překážky – jedná se o překážky existující ve vzájemném poměru osob, které těmto lidem zakazují sňatek uzavřít. Takový zákaz bývá nejčastěji z etických důvodů, a to na dobu neurčitou, nebo určitou. Z některých překážek je přípustný tzv. dispens neboli odpuštění.¹⁴

Pokud dojde k uzavření manželství mezi osobami, kterým je zapovězeno, bude toto manželství trpět vadou a hrozí mu prohlášení za neplatné *ex tunc* či za neexistující. V rámci evropské kultury se také lze setkat s některými dalšími překážkami:

- Zákaz více manželství – v evropské kultuře není povoleno mít několik manželek, jako je tomu například v islámské kultuře. Monogamie je v českém právním řádu chráněna zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že pokud ten, kdo je již v jednom manželství žije, uzavře manželství jiné, nebo ten, kdo uzavře manželství s někým, kdo již v jiném manželství je, může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Manželství je tedy možné uzavřít, až když je první rozvedeno nebo prohlášeno za neplatné.
- Uzavírání příbuzenských sňatků – v tomto případě se jedná o ochranu zdravého vývoje budoucích generací. Sňatek je v tomto případě bezpodmínečně zakázán v linii přímé a v linii pobočné do druhého stupně. Zákaz manželství platí také u osob, u kterých

¹³ RADVANOVÁ, S. M. Zuklínová: Kurs občanského práva; Instituty rodinného práva, ISBN 80-7179-182-2, str. 15.

¹⁴ KNAPPOVÁ, M. J. Švestka a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, ISBN 80-86395-44-8, str. 23.

příbuzenský vztah vznikl osvojením. Nový občanský zákoník jej pak také rozšiřuje na vztah mezi poručníkem a poručencem a mezi dítětem a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, čili mezi pěstounem a svěřeným dítětem.¹⁵

- Manželství s nezletilou osobou – výjimečně lze nezletilé osobě (starší 16 let) povolit uzavření manželství za předpokladu, že toto povolení bude v souladu se společenským určením manželství. K této problematice se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR¹⁶, který rozhodl, že: „Zákon sám blíže neurčuje, které důvody lze považovat za tak závažné, že mohou odůvodnit výjimečné rozhodnutí, jakým je povolení uzavřít manželství nezletilci staršímu šestnácti let. Půjde o takové důvody, které mají nejen význam z hlediska osobních zájmů snoubenců, ale odpovídají také zájmům společnosti. Především musí být u snoubenců zjištěny takové vlastnosti, které opravňují k předpokladu, že založené manželství bude harmonické, pevné a trvalé. Snoubenci musí svou tělesnou i duševní vyspělostí, svým dosavadním životem, povahovými vlastnostmi a poměrem k práci dávat záruku, že jejich manželství bude plnit společenské poslání.“ Z tohoto vyjádření vyplývá, že osobě mladší 16 let nelze povolit uzavřít manželství z důvodu tělesné a duševní nevyspělosti. Důvody, jež by vedly k udělení této výjimky, pak určuje soud.
- Manželství uzavřené osobou s duševní vadou – jedná se o překážku, v rámci, které zákon o rodině udával, že osoba, která je omezená ve své způsobilosti k právním úkonům nebo trpí duševní poruchou, může manželství uzavřít pouze se souhlasem soudu. V rámci nového občanského zákoníku pak došlo v této oblasti ke zjednodušení, jelikož byla vypuštěna zákonná překážka zakazující uzavření manželství osobám s takovou duševní poruchou. V novém občanském zákoníku je tato zákonná překážka omezena pouze na problematiku faktického omezení svéprávnosti té osoby, která vstupuje do manželství.¹⁷

1.1.4.2 Sňatečné prohlášení

Podmínky sňatečného prohlášení jsou upraveny na několika úrovních, z nichž první je mezinárodněprávní, kde hlavním dokumentem je Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství (dále jen „Úmluva“).¹⁸ Úmluva v čl. 1 stanoví, že k tomu, aby mohl být právně uzavřen sňatek, je třeba úplný a svobodný souhlas obou stran, který musí být vyjádřen veřejně, za přítomnosti příslušného orgánu a svědků. Druhou úroveň lze spatřovat ve vnitrostátním právu, a to v novém občanském zákoníku. Nový

¹⁵ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672, str. 24.

¹⁶ Rozhodnutí ze dne 31.5.1976, sp. zn. Cpj 179/75.

¹⁷ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672, str. 23.

¹⁸ Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství (New York 1962), vyhláška č. 124/1968 Sb., ministra zahraničních věcí.

občanský zákoník upravuje předpoklady, které jsou důležité pro sňatečný projev vůle. V § 656 nového občanského zákoníku je stanoveno, že manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy hodlajících vstoupit do manželství (dále jen "snoubenci"). Pojem „projev vůle“ pak umožňuje uzavření manželství také osobám, které nejsou schopny učinit prohlášení, ale svou vůli dokážou projevit jiným způsobem. Za souhlasným projevem vůle lze pak vidět především obsahově shodné projevy vůle, tedy obvykle prohlášení, prostřednictvím kterých si snoubenci vzájemně sdělují úmysl vstoupit do manželství. Toto ustanovení klade důraz především na projev řádné a skutečné vůle. Za bezvadný sňatečný projev se pak považuje projev, který splňuje následující náležitosti:

- Způsobilá osoba snoubence – snoubenec způsobilý k sňatečnému prohlášení je taková osoba, která splňuje především věkovou podmínku, která je stejná jako podmínka věku určená pro způsobilost k manželství. Musí se tedy jednat o osobu zletilou nebo o osobu nezletilou starší 16 let s přivolením soudu. Projev vůle pak není považován za projev bez vad v případě, že svéprávnost osoby byla v této oblasti nějakým způsobem omezena. Stejným způsobem je posuzován i případ, kdy je osoba v okamžiku sňatku pod vlivem drog, alkoholu či jedu. Taková osoba je ke sňatečnému projevu nezpůsobilá.
- Prohlášení učiněné snoubencem osobně – snoubenci musí sňatečný projev učinit osobně při obřadu. Podle zákona je ale v některých případech povoleno, aby projev vůle jednoho ze snoubenců o vstupu do manželství učinil zmocněnec. Dle § 669 je nutné, aby plná moc obsahovala údaje osvědčující totožnost a další rozhodné skutečnosti týkající se obou snoubenců a zmocněnce a prohlášení o příjmení. Musí v ní být rovněž uvedeno, že snoubencům nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství. Plná moc vyžaduje písemnou formu a podpis na ní musí být úředně ověřen. V situaci, kdy je snoubenec němý, neslyšící nebo nerozumí česky, je nutná přítomnost tlumočnicka do daného jazyka či znakové řeči.¹⁹
- Řádná, svobodná a vážná vůle – projev vůle musí být svobodný, úplný, vážný a prostý omylu. Svobodu vůle může ovlivnit psychické i fyzické násilí. Na snoubence lze působit fyzickým násilím (*vis absoluta*), strachem, resp. bezprávnou výhrůzkou (*via ac metusú*) nebo psychickým násilím (*vis compulsiva*). Vůli, jež je projevena v žertu, při hrách, výuce atd., nebo je simulována, nelze považovat za vážně projevenou. Omyl v projevu vůle může nastat buď v totožnosti snoubence (*error in persona*) – např. domnívám se, že

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o registrovaném partnerství komentář, 4. vydání, C.H.Beck 2009, ISBN 978-80-7400-061-4, str. 10.

si beru určitého člověka a on to bude jeho bratr či dvojče), nebo v povaze právního jednání (*error in negotio*) – např. domnívám se, že uzavírám sázku místo manželství. Toto je zakotveno v §684 nového občanského zákoníku.²⁰

- Určitý, srozumitelný projev vůle – projev vůle snoubenců musí být určitý a srozumitelný. Dříve, v rámci rodinného práva, nebyla tato problematika upravována, dovozovalo se, že tato podmínka je zabezpečována přítomností oddávajícího, matrikáře, svědků a podpisem protokolu. V současné době se vychází z ustanovení nového občanského zákoníku o náležitostech právního jednání. Určitost projevu vůle znamená, že z daného právního jednání je jasné, čeho se týká. Při uzavírání manželství by mohlo k neurčitosti dojít například v případě, že by se snoubenec místo souhlasného projevu vůle řekl například „nevím“, nebo „nejsem si jist“. Takový projev je na jednu stranu srozumitelný, ale ve vztahu k sňatečnému obřadu neurčitý, jelikož není jednoznačný jeho věcný obsah. Nesrozumitelnost projevu se podle právní teorie rozděluje na absolutní, která je pro každého, a relativní, která je pouze pro někoho.²¹ O právní jednání nejde, pokud nelze pro jeho neurčitost nebo nesrozumitelnost zjistit jeho obsah ani výkladem (viz. §553 odst.1 nového občanského zákoníku).

1.1.4.3 Sňatečný obřad

Předpokladem každého sňatečného obřadu, který je vykonán v souladu se zákonem, je splnění níže uvedených náležitostí uložených zákonem.

- Příslušnost úřadu – k tomu, aby byl sňatečný obřad uskutečněn, je potřeba správně určit úřad, u kterého má být manželství uzavřeno.
- Žádost a doklady – snoubenci podávají žádost, kterou je zahájeno tzv. předoddavkové řízení. Toto řízení je považováno za zvláštní druh správního řízení, jež zpravidla provádí matriční úřad, v jehož obvodu se bude manželství uzavírat. V rámci této žádosti prokazují snoubenci svou totožnost, překládají stanovené doklady a musí prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti vylučující manželství, navzájem znají svůj zdravotní stav, zvažili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství. Úplný výčet nalezneme v zákoně o matrikách. Patří do něj platný doklad totožnosti, rodný list, doklad o státním občanství, výpisy údajů z informačního systému evidence obyvatel o místě trvalého pobytu a o osobním stavu, úmrtí list

²⁰ § 684 odst. 1 nového občanského zákoníku: „Soud prohlásí manželství za neplatné na návrh manžela, jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožováním násilím nebo jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn jen v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného právního jednání. Návrh lze podat nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy tak manžel mohl vzhledem k okolnostem nejdříve učinit, popřípadě kdy se dozvěděl o pravém stavu věci.“

²¹ JANUŠOVÁ, Zuzana. *Uzavření manželství*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Václav Henych., str. 15.

zemřelého manžela, doklad o zániku předchozího manželství nebo partnerství, rozhodnutí soudu o povolení uzavřít manželství opatřené doložkou právní moci u osoby, která je nezletilá, ale starší 16 let, rozhodnutí soudu o povolení uzavřít manželství s doložkou právní moci u osoby, které byla omezena svéprávnost. Pokud by opatření dokumentů bylo spojeno s těžko překonatelnou překážkou, může matriční úřad prominout předložení těchto dokladů nebo jejich absenci nahradí čestným prohlášením. Pro občany České republiky mající trvalý pobyt v cizině pak platí odlišná pravidla než pro občany uzavírající manželství v cizině před zastupitelským úřadem České republiky. Dříve platilo, že občanovi Československa se vydávalo vysvědčení o jeho osobní způsobilosti uzavřít sňatek v cizině. Toto vysvědčení mělo být pouze osvědčení, které nesmělo obsahovat řešení nějaké sporné právní otázky a nesmělo se jevit jako nález státní moci rozhodovací.²² Způsobilost cizince k tomu, aby mohl uzavřít manželství, se řídí právem toho státu, jehož je tento cizinec příslušníkem. Cizinec²³, který chce do manželství vstoupit v České republice, musí předložit doklad o právní způsobilosti k uzavření manželství vydaný jeho domovským státem a potvrzení o oprávněnosti pobytu na území České republiky, které vydává Policie ČR. V případě, že je předání těchto dokumentů spojeno s těžko překonatelnou překážkou, může je orgán veřejné moci prominout.²⁴ Na předodдавkové řízení se vztahuje nový občanský zákoník, zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“) a zákon č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“).

- Forma sňatku – nový občanský zákoník i nadále upravuje dvě rovnoprávné formy uzavření manželství, a to občanský a církevní sňatek. Nový občanský zákoník měl původně zavést pouze obligatorní civilní sňatek. Formu sňatku si pak vybírají sami snoubenci podle své vůle.²⁵ V případě, že snoubenci uzavřou občanský sňatek, mohou následně podstoupit i církevní obřady, a to bez jakýchkoliv právních následků. Církevní sňatek je uskutečňován na místě, které určí vnitřní předpisy oprávněné církve. Tyto předpisy pak určují také způsobilost osob uzavřít manželství církevní formou představující nadstavbu obecné způsobilosti osob uzavřít manželství. Jedná se například

²² Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29.10.1919, sp. Zn. 6792/19.

²³ Dle §48 odst.1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZMPS“) se způsobilost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti se řídí právním řádem státu, jehož je tato osoba občanem. S ohledně na tzv. výhradu veřejného pořádku je tato způsobilost posuzována rovněž z hlediska našeho práva.

²⁴ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova Univerzita a nakladatelství doplněk. 2001. Pojem manželství – všeobecný výklad, str. 62.

o podmínku křtu u sňatků katolické církve. V případě, že snoubenci již jednou uzavrou církevní sňatek, nesmí podle zákona další případný sňatek uzavřít jako sňatek občanský.

- Osvědčení o sňatečné způsobilosti – další povinnosti snoubenců je předložení dokladů, které osvědčují jejich způsobilost k uzavření manželství. V případě církevního sňatku jsou povinni předložit osvědčení vydané příslušným matričním úřadem, které nesmí být starší více než půl roku. Příslušnost matričního úřadu určuje obvod, ve kterém má k uzavření manželství dojít. Obsahem tohoto osvědčení pak je prohlášení, že snoubenci splnili všechny zákonné požadavky k uzavření manželství potřebné.
- Veřejnost a slavnost sňatečného obřadu – podle zákona je sňatečný obřad veřejnou slavnostní událostí. Požadavek veřejnosti je splněn v případě, že se obřad koná na jakémkoliv místě, kam mají přístup i ostatní osoby kromě snoubence a svědky. Veřejnost uzavírání sňatečných prohlášení se chápe jako protiklad k tajným manželstvím, která zná pouze kanonické právo. Podmínka slavnosti sňatečného obřadu je splněna v případě, že má oddávající proslov a přítomní se chovají důstojně. Podoba obřadu se řídí nejen podle formy sňatku, ale i podle individuálního přání snoubenců.²⁶
- Svědci sňatečného obřadu – každý sňatečný obřad probíhá za účasti dvou svědků, jejichž přítomnost je vyžadována po dobu, kdy jsou uváděny rozhodné skutečnosti jako je jméno a příjmení snoubenců, až do doby, kdy jsou vysloveny rozhodné projevy vůle. Svědkem se pak může stát jakákoli svéprávná fyzická osoba rozumějící jazyku, ve kterém sňatečný obřad probíhá.²⁷ Svědci plní funkci důkazních osob, tudíž musí být schopni sledovat, vnímat a chápat průběh oddavek. Přítomnost svědků zajišťuje slavnost aktu. Není předepsána žádná podmínka, která by upravovala vztah ke snoubencům nebo svědkově státní příslušnosti atd.²⁸ Pokud svědek přijme svou funkci, jde o inominátní dohodu mezi ním a snoubenci, kterou je svědek vázán a musí jí splnit.²⁹

Po splnění podmínek předsňatečného řízení pak přichází na řadu vlastní ceremoniální sňatečný obřad, který není zákonem přímo definovaný. I přesto, že zákon žádnou definici tohoto pojmu neobsahuje, můžeme jej chápat jako slavnostní proces, při kterém dochází k uzavření manželství. Historický důvod toho, proč je obřad veřejný, je možno hledat pouze v tom, že existovala snaha potlačit ceremoniály, které byly pořádány tajně. Slavnostnost sňatečného obřadu zdůrazňuje význam institutu manželství a jeho uzavření. Součástí sňatečného obřadu je také povinnost, kterou snoubenci mají ve vztahu ke svému příjmení. Jedná se o prohlášení konstitutivního

²⁶ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M: Kurs občanského práva; Instituty rodinného práva, 1. vydání. Praha: C. H. Beck 1999 ISBN 80-7179-182-2, sňatek, str. 20.

²⁷ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M: Kurs občanského práva; Instituty rodinného práva, 1. vydání. Praha: C. H. Beck 1999 ISBN 80-7179-182-2, sňatek, str. 20.

²⁸ JUDr. M. Holub, JUDr. H. Nová, JUDr. Jana Hyklová: Zákon o rodině, Komentář a předpisy související, 8. aktualizované vydání, Linde Praha, a.s. 2007, str. 14, ISBN 978-80-7201-668-6.

²⁹ Haderka: Uzavírání manželství z hlediska právního, Academia, Praha, 2007, str. 301.

charakteru, které dává manželům tři možnosti volby jejich příjmení a příjmení jejich potomků. Jedná se o následující možnosti:

- Příjmení jednoho z nich se stane příjmením společným. Zpravidla se jedná o příjmení muže, ale pokud si snoubenci přejí, je možné používat také příjmení ženy.
- Oba snoubenci si mohou i po uzavření manželství nechat příjmení svoje. Tato volba však nemusí být konečná a v případě, že se oba dohodnou na tom, že chtějí užívat příjmení jednotné, mají možnost před orgánem veřejné moci učinit prohlášení, že se dohodli na společném příjmení. Pokud by nastal případ, že se již narodilo společné dítě, které by neslo příjmení toho z manželů, který se rozhodl změnit příjmení na příjmení manžela, u příjmení dítěte dojde ze zákona také ke změně.
- Je možno využít tzv. připojovaného příjmení. Podstatou této možnosti je to, že si snoubenci stanoví příjmení, které budou používat jako příjmení společné. Ten, jehož příjmení nebude příjmením společným, může si k němu posléze připojit své dosavadní příjmení. Společné příjmení však musí vždy uvádět na prvním místě. Omezení volby připojovaného příjmení však nastává v okamžiku, kdy snoubenec, jehož příjmení by mělo být tím společným, už příjmení připojované měl. V opačné situaci, kdy by snoubenec, jehož příjmení by nemělo být společným, už připojované měl, tak jako připojované může zvolit pouze první z nich.

1.1.5 Zvláštní způsoby uzavírání manželství

Při uzavírání manželství může dojít k několika zvláštním situacím, za kterých není reálně splnit všechny zákonné požadavky. Na některé z těchto požadavků zákon pamatuje a poskytuje tak určitou benevolenci k podmínkám pro pravoplatný vznik manželství. Odklonit se lze v těchto případech:

- uzavření manželství v přímém ohrožení života,
- uzavření manželství v cizině,
- uzavření manželství zástupcem.

1.1.5.1 Uzavření manželství v případě přímého ohrožení života

Mezi zvláštní způsoby uzavření manželství patří přímé ohrožení života snoubence. Takové ohrožení pak musí dosahovat určité úrovně, a to tak, aby nebyla tato zákonná dispense zneužívána. Jedná se tedy o takové ohrožení života, při kterém je zřejmé, že se snoubenec nemůže sňatečného obřadu dožít. Přímé prokazování nebezpečí se neprovádí, ale má se za to, že bylo zřejmé. Pro platnost takto uzavřeného manželství se však nevyžaduje to, aby opravdu k úmrtí jednoho, nebo dokonce obou z nich došlo, ale musí jít o situaci, kdy existuje vážné

nebezpečí, že by se obřadu nemusel dožít. V případě, že by měl být uzavřený občanský sňatek, může jej provést každý oprávněný orgán na jakémkoli místě, a to bez ohledu na místní příslušnost. Stejně tomu je i u církevního sňatku (viz § 667 nového občanského zákoníku³⁰). Snoubenci nejsou povinni předkládat potřebné dokumenty, ale jejich případné předložení se nezakazuje. Díky tomu dochází k velmi významnému zjednodušení předoddavkového řízení, které se omezuje jen na prohlášení snoubenců o tom, že si nejsou vědomi žádných okolností, které by uzavření manželství vylučovaly. V tomto případě se tedy zmírnění požadavků týká především následujících oblastí:

- místní příslušnosti celebrujícího orgánu,
- dokladů a žádostí, které se jinak bezvýjimečně požadují.

Na pravidlech, která souvisejí se sňatečním prohlášením, je nutné trvat také v případě přímého ohrožení života snoubence. Pokud by se tak nestalo, mohlo by dojít k neomluvitelnému rozporu s ustanoveními úmluvy o souhlasu k manželství.³¹

1.1.5.2 Uzavření manželství v cizině

Uzavírání manželství za hranicemi České republiky není v poslední době ničím neobvyklým, jelikož díky svobodě pohybu došlo ke značenému rozvoji cestovního ruchu. Sňatek v cizině je možno uskutečnit před diplomatickou misí, před konzulárním úřadem České republiky nebo před orgány cizího státu, na jehož území je manželství uzavíráno. V případě, že se snoubenci rozhodnou uzavřít manželství před konzulárním úřadem České republiky, je třeba vycházet z úpravy č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, neboť je zde přítomný mezinárodní prvek a tato úprava vymezuje vzájemné poměry mezi manželi. Podmínky platnosti manželství a způsobilost takové manželství uzavřít jsou vždy řízeny právem toho státu, jehož jsou snoubenci občané.³² V České republice je pak uznané takové manželství, v jehož rámci snoubenec splňuje dané podmínky týkající se jeho způsobilosti. V případě, že český státní příslušník uzavřel sňatek v zahraničí před příslušným zahraničním orgánem s jiným českým občanem nebo cizím státním příslušníkem, je povinen po uzavření takového sňatku požádat v České republice o uznání takto uzavřeného manželství. Uznání manželství je stvrzeno oddacím listem, který je vystaven pouze v případě, kdy jsou splněny zákonné podmínky k tomu, aby mohl být sňatek uzavřen také v tuzemsku. V případě, že je druhý manžel cizinec, je pro uznání sňatku v tuzemsku nutné pouze

³⁰ § 667 odst.1 nového občanského zákoníku: „Je-li život snoubence přímo ohrožen, může sňatečný obřad provést každý orgán podle §658, popřípadě jiný úřad stanovený jiným právním předpisem, a to na kterémkoli místě; to platí obdobně i pro církevní sňatek.“

³¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z.: České rodinné právo. 2., opravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2001, str. 61–62.

³² Dle § 48 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění se „Způsobilost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti se řídí právním řádem státu, jehož je tato osoba občanem.“

to, aby byl způsobilý k uzavření manželství, a to podle příslušných norem platících na území, kde k uzavření jejich sňatku došlo. Forma sňatku bude podřízena zásadě locus regit actu, tedy právu státu, v němž je sňatek uzavírán³³. Nastat však může situace, že manželství na území cizího státu může být uzavřeno formou, která je v rozporu s právním řádem České republiky. V tomto případě by byl český soud nucen prohlásit toto manželství za neplatné, a to i v případě, že se na území daného státu jednalo o jedinou možnou formu uzavření manželství. Výjimečná situace nastává, pokud se snoubenec nachází mimo území České republiky a je ohrožen na životě. V této situace zákon opravňuje k provedení sňatečného obřadu velitele námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo velitele letadla zapsaného v leteckém rejstříku České republiky, a to bez ohledu na státní občanství snoubenců. V případě, že jeden ze snoubenců je občanem České republiky, může obřad provést i velitel vojenské jednotky České republiky v zahraničí.³⁴

1.1.5.3 Uzavření manželství zástupcem

Základní požadavek na statečné prohlášení snoubenců je, aby jej učinili osobně. Postup má být chápán jako zcela výjimečný a musí splnit několik podmínek:

- Povolení příslušného úřadu.
- Musí existovat plná moc.
- Zástupce musí splnit určité požadavky.
- Zástupce může zvolit pouze jeden ze snoubenců.

Příslušným úřadem k vydání povolení je krajský úřad, popř. úřad s rozšířenou působností nebo magistrát v Praze, Brně, Plzni či Ostravě. Vydání povolení je formou správního aktu, a je tedy závislé na správním uvážení. Snoubenci si vydání povolení nemohou vymínit žalobou, ani jiným právním prostředkem. Uzavřít manželství může zmocněnec nejčastěji z následujících důvodů:

- dlouhodobý pobyt snoubence v cizině,
- nemoc snoubence,
- zájem na utajení pobytu snoubence v souvislosti s ochranou svědka.

Plná moc pak může být odvolána v případě, že k němu dojde dříve, než je sňatečný projev vůle učiněn. Manželství uzavírané prostřednictvím zmocněnce bývá pouze výjimkou. Prostřednictvím

³³ Dle § 48 odst.2 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění se „Forma uzavření manželství se řídí právním řádem platným v místě, v němž se manželství uzavírá.“

³⁴ SCHIMER, Petr. *Vznik a zánik manželství*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D., str. 26.

zmocněnce může být zastoupen vždy jen jeden za snoubenců. Podle nového občanského zákoníku nemusí být tento zmocněnec stejného pohlaví jako snoubenec, kterého zastupuje.³⁵

1.2 Vznik manželství z pohledu církevního práva³⁶

1.2.1 Manželský svazek v církevním právu

V katolické církvi je manželské právo upraveno v Kodexu kanonického práva z roku 1983 (dále jen „Kodex“), tedy přesněji v Knize IV (Posvěcující služba církve), část 1 (Svátosti), kánon 1055–1165, jednotlivé kánony jsou uspořádány do 10 hlav. Pojem manželství je v katolické církvi užíván ve trojím smyslu, a to:

- Sňatek – právní akt zakládající životní společenství muže a ženy (právní skutečnost je zde nepřesně identifikována s právním vztahem, který zakládá).³⁷
- Kanonický stav (status) – založený manželskou smlouvou (z hlediska teorie práva jde o synallagmatický právní vztah).
- Svátost – jde-li o platné manželství mezi pokřtěnými (tzv. svátost manželství).³⁸

Kodex ve svém kánonu 1055 § 1 říká, že manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnvtitnější společenství celého života, zaměřené na svou přirozenou povahu na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost. V § 2 stojí, že mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí. Přímo definici manželství Kodex neuvádí, ale definuje přirozené zaměření manželství a jeho podstatné vlastnosti. Přirozené zaměření (*indoles naturalis*) manželského svazku (*matrimoniale foedus*), jímž muž a žena mezi sebou vytvářejí nejintimnější společenství celého života, cílí (kumulativně) k prospěchu manželů (*bonum coniugum*) a ke zplození dětí (*generatio et educatio prolis*).³⁹ Podstatné vlastnosti sňatku nalezneme v kánonu 1056, jimiž se rozumí jednota manželského sňatku, což znamená, že manželství musí být monogamní, jinak je neplatné. Nerozlučitelnost sňatku znamená, že manželství by neměla být rozváděna, a v případě svátostného manželství absolutně.

Katolické právo zná několik typů manželství:

³⁵ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). 9788024751672, str. 16

³⁶ Tuto kapitolu jsem si dovolila převzít ze své diplomové práce s názvem „Vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty“. Mgr. KOVANDOVÁ Radka. Vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty.2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

³⁷ Srv. promiscue užívané výrazy „uzavřít manželství“ a „uzavřít sňatek“.

³⁸ A. Hrdina: Kanonické právo, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2002, str. 293-294, ISBN 80-86432-26-2.

³⁹ A. Hrdina: Kanonické právo, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2002, str. 294, ISBN 80-86432-26-2.

- Manželství pouze platné (*matrimonium ratum tantum*) – jde o manželství mezi pokřtěnými, které nebylo dokonáno (konzumováno) pohlavním stykem po vzniku manželství (eventuální předmanželský styk je zde právně irelevantní).
- Manželství platné a dokonané (*matrimonium ratum et consummatum*) – jde o manželství mezi pokřtěnými, dokonané pohlavním stykem *modo humano*, který je sám o sobě vhodný ke zplození dítěte; kodex stanoví vyvatitelnou domněnku dokonání manželství, jestliže manželé spolu po vzniku manželství bydleli.
- Manželství přirozené (*matrimonium naturale*) je platné manželství mezi nepokřtěnými.
- Manželství domnělé (*matrimonium putativum*) je neplatné manželství, uzavřené *bona fide* alespoň u jednoho partnera, a to až do doby, kdy se oba partneři s jistotou dozvědí o jeho neplatnosti. Rodinné právo sekulární užívá termínu „putativní manželství“ v poněkud odchylném smyslu: označuje se jím takové „manželství“, které pro některou závažnou skutečnost vůbec nevzniklo a (na rozdíl od manželství neplatného) nevyvolává žádné právní následky.⁴⁰

Tyto druhy kanonického manželství je důležité rozlišovat, protože se k nim přihlíží při rušení manželství. Problematika rozvázání manželství bude rozebrána v následující části.

1.2.2 Zásnuby a příprava na manželství

Vzniku manželství ve většině případů předchází zásnuby, které znamenají příslib uzavření manželství. V kánonu 1062 § 1 je stanoveno, že příslib může být jednostranný nebo oboustranný a řídí se partikulárním právem, stanoveným biskupskou konferencí a také se přihlíží k obyčejům a světským zákonům, jestliže existují. Je však nutné podotknout, že tento příslib není vynutitelný žalobou o uzavření manželství. Dle kánonu 1062 § 2 je ale možné podat žalobu na náhradu škody, která může vzniknout v souvislosti s přípravami na svatbu.

Po zásnubách zpravidla následuje příprava na samotné manželství spočívající v osobní předmanželské přípravě. Příprava na manželství se děje pomocí tzv. vzdálené přípravy, kdy duchovní pastýři pečují o to, aby celé církevní společenství poskytovalo pomoc těm, kteří v manželství žijí aneb se na manželství připravují. Tuto povinnost vykonávají hlavně pomocí tzv. kázání, katecheze, osobní přípravy k uzavření manželství atd. (kánon 1063). Dále se příprava na provádí pomocí tzv. bezprostřední přípravy, kde se v první řadě zjišťuje, zda nejsou žádné překážky k uzavření platného a dovoleného manželství (kánon 1066). Mezi zkoumané skutečnosti patří:

- Zda je alespoň jeden ze snoubenců katolíkem.

⁴⁰ A. Hrdina: Kanonické právo, EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2002, str. 294-295, ISBN 80-86432-26-2.

- Místní příslušnost snoubenců.
- Zda nikomu nebrání překážka jiného manželství.
- Zda manželství nebrání jiné překážky, pro které by bylo nutné si vyžádat dispenz nebo licenci.⁴¹

Dalším důležitým krokem je biřmování katolíka, který musí tuto svátost přijmout před uzavřením manželství, ale jen pokud je to možné bez závažných nesnází. Dále kánon 1065 doporučuje, aby snoubenci přijali svátost smíření a eucharistii. Zvláštností je to, že ten, kdo přistupuje ke svátosti smíření poprvé, koná životní zpověď, ve které se zpovídá ze všeho, co se událo od jeho křtu až po současnost. V jiném případě lze vykonat pouze generální zpověď, která zahrnuje období od poslední generální zpovědi až do současnosti. Vykonává se také tzv. předmanželská katecheze, kde jsou nupturienti seznamováni se základy víry a základy katolického pojetí manželství. První z nich je povinné hlavně pro stranu, která je katolická, druhé pro stranu katolickou i nekatolickou.

1.2.3 Překážky manželství

Pokud se v době uzavírání sňatku vyskytne manželská překážka, pak je vyloučeno uzavření platného manželství. Kodex zná pouze překážky zvané impedimenta dirimentia, které mají v překladu význam jako zneplatňující překážky. Uvádím to proto, že kodex kánonu z roku 1917 znal překážky zabraňující neboli impedimenta impedientia, které byly v literatuře označovány jako zákonné zápovědi (impedimenta prohibentia) a vylučující překážky (impedimenta dirimentia). Dnes se tedy používá jen poslední zmíněná varianta, která dostala překladem uveřejněným v roce 1994 jiný název – zneplatňující překážky.⁴² Kodex dále rozlišuje překážky nedispenzovatelné (pocházející z práva božského) a dispenzovatelné (pocházející z práva církevního). Dispenzí se rozumí výjimka z vázanosti církevním zákonem, jež je udělena z rozumného a spravedlivého důvodu. Papež překážku pocházející z božského práva pouze prohlašuje, kdežto překážky pocházející z církevního práva může stanovit. Zákonodárství ve věci manželských překážek nemůže být propůjčeno nižším církevním autoritám a rovněž je odmítáno veškeré obyčejové právo, které odporuje stávající úpravě. Dispenzovatelné překážky jsou děleny na ty, které odstraňuje místní ordinář a na ty, které jsou vyhrazeny k odstranění pouze Apoštolskému stolci. Dále se dělí dle praxe na běžně a výjimečně dispenzovatelné.

⁴¹ Dispens = rozumíme jím výjimku z církevního zákona, avšak která může být udělena pouze ze spravedlivého a rozumného důvodu. Privilegium = rozumíme jím výhodu, jež byla udělena zvláštním individuálním aktem, který dovoluje chovat se jinak, než je uvedeno v právní normě.

⁴² Jiří Rajmund Tretera: Konfesní právo a církevní právo, 1997, str. 246-247, ISBN 80-902045-2-X

Žadatel si udělení dispenze nemůže právně vynucovat, avšak zákonodárce vychází ve dvou mimořádných situacích vstříc, a to v případě nebezpečí smrti nebo v případě, kdy je vše připraveno ke sňatku a manželství nelze bez důvodného nebezpečí škody odložit.⁴³

Kodex obsahuje 12 překážek:

- První překážkou je nízký věk. Kánon 1083 stanovuje podmínku k platnému uzavření manželství dovršením více než 16, roku věku u muže a více než 14. roku věku u ženy. V tomto případě jde o překážku výjimečně dispensovatelnou, avšak problém nastává v okamžiku střetu se světským právem. Český právní řád stanovuje, že podmínkou k uzavření manželství je dovršení 18. roku věku. Výjimku z tohoto pravidla může stanovit pouze soud, a to tak, že povolí uzavřít manželství osobě, která dovršila 16 let.
- Druhou překážkou je tělesná neschopnost neboli impotence. Jde o takovou překážku, která zabraňuje vykonat muži či ženě manželský styk souloží. Může jít o překážku relativní (vůči jednomu konkrétnímu muži či ženě) či absolutní (vůči komukoli), organickou (tělesného původu) či psychickou. Od této překážky nelze udělit dispenz, protože se zneplatňuje manželství z jeho samé podstaty. Aby tato překážka mohla způsobit zneplatnění manželství, musí nastat to, že tato překážka existuje v době uzavření manželství a je zásadně nevyléčitelná. Naproti tomu sterilita neboli neplodnost (neschopnost mít děti) nezpůsobuje neplatnost manželství, avšak její zatajení může způsobit nulitu svazku. Sterilita sice nenaplnuje účel manželství, kterým je plození dětí, ale i tak může naplňovat smysl manželství tím, že manželé mohou spolu vykonávat řádný sexuální styk.⁴⁴
- Třetí překážkou je předchozí manželský svazek. Nový manželský sňatek lze uzavřít, až když je s jistotou známa neplatnost nebo zánik předchozího manželství. Toto pravidlo se vztahuje i na manželství, které nebylo dokonáno.
- Čtvrtou překážkou je rozdílné vyznání snoubenců. Snoubenec katolického vyznání nemůže uzavřít platné manželství s nepokřtěnou osobou. Tuto překážku může ordinář dispensovat, avšak musí být splněny podmínky uvedené v kánonu 1125 a 1126. Katolická strana musí prohlásit, že je připravena chránit se nebezpečí odpadu od víry a přislíbit, že udělá vše pro to, aby všechny děti byly pokřtěny a vychovávány v katolické církvi. Druhá strana musí být vyrozuměna o těchto příslibech katolické strany a obě strany se poučí o účelu a podstatných vlastnostech manželství, které žádný ze snoubenců nesmí vylučovat.

⁴³ Jiří Rajmund Tretera: Konfesní právo a církevní právo, 1997, str. 247-248, ISBN 80-902045-2-X

⁴⁴ Jiří Rajmund Tretera: Konfesní právo a církevní právo, 1997, str. 249, ISBN 80-902045-2-X.

- Pátou překážkou je přijetí svátosti svěcení. Pokud někdo přijal svátost svěcení, pak nemůže platně uzavřít manželství. Jediným východiskem je udělení dispenzu od Apoštolského stolce. V nebezpečí smrti může jáhnům udělit výjimku místní ordinář, případně i jiné osoby, jež zmocňuje kánon 1079. Jahnům lze udělit dispenz jen v závažných případech a kněžím jen ve velmi závažných případech. Výjimku z tohoto pravidla představuje jáhenské svěcení již ženatého muže. Pokud byli služebníci církve vysvěcení jako neženatí mužové, tak se již neoženili, ale pokud byli vysvěcení jako ženatí, tak ženatí zůstali. Neženili se podruhé, pokud ovdověli.⁴⁵
- Šestou překážkou jsou řeholní sliby. Ten, kdo složil veřejný doživotní slib čistoty v řeholní společnosti, nemůže uzavřít platný sňatek. Tato překážka je dispenzovatelná jen Apoštolským stolcem, a to jen zcela výjimečně.
- Sedmou překážkou je únos. Tento institut byl vytvořen pro ochranu ženy – nevěsty. Únosem nazýváme jednání, které spojují dva prvky, a to násilné přemístění osoby na jiné místo a její zadržování proti její vůli za účelem dosažení jednání, které únosce vyžaduje. Prosté zadržení splňuje pouze druhý znak, dosažení jednání. Při únosu je nedůležité, zda je osoba zadržována doma nebo na jiném místě.⁴⁶ Neplatnost svazku je již dokonána samotným faktem únosu, přičemž se nezkoumá nedostatečnost svobodné vůle. Není ani podstatné to, kdo ženu unesl, zda to byl ten, kdo hodlal se ženou uzavřít sňatek anebo někdo jiný. Je zde podstatné to, že byla unesena za účelem uzavření manželství. Zajímavá situace nastane v případě, kdy se žena bude následně nacházet na bezpečném a svobodném místě a rozhodne se sama, že s manželstvím souhlasí, pak nastane konvalidace (zplatnění) manželství.
- Osmou překážkou je spáchání zločinu. Pro vznik této překážky není důvodem jakýkoliv spáchaný zločin snoubenců, jde o přesně specifikované zločiny. Za zločin se považuje úmyslná vražda manželského partnera s úmyslem uzavřít manželský svazek s někým jiným nebo zavraždí-li třetí osoba manžela osoby, se kterou chce uzavřít manželství.⁴⁷ Nepodstatným faktem je to, zda smrt způsobí vlastní rukou, či si na vraždu někoho najme nebo domluví. Tato překážka je však Apoštolským stolcem dispenzovatelná.
- Devátou překážkou je pokrevní příbuzenství. Pokrevní příbuzenství definujeme jako biologický vztah mezi dvěma fyzickými osobami, které mají společného předka. Kanonické právo rozlišuje dvě linie:
 - a) linie přímá – vztah mezi předky a potomky,

⁴⁵ J. Kašný: Manželství v západní tradici, Soubor kanonických studií, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, str. 51, ISBN: 80-7040-921-5.

⁴⁶ D. Němec: Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo, str. 62 Karmelitánské nakladatelství, ISBN 80-7195-065-3.

⁴⁷ M. Němec: Základy kanonického práva, str. 121, IURA EDITION, spol. s r. o., ISBN 80-89047-05-X.

b) linie boční – vztah mezi jinými příbuznými.⁴⁸

U této překážky není možné udělit dispenz v přímé linii a ve druhém stupni boční linie, tedy mezi sourozenci polorodými nebo plnorodými. Místní ordinář však může dispenzovat překážku příbuzenství v třetím a čtvrtém stupni boční linie.

- Desátou překážkou je švagrovství. Sešvagření vzniká uzavřením platného sňatku a zakládá překážku mezi manželem a přímými příbuznými manželky nebo naopak. Jde o překážku dispenzovatelnou místním ordinářem.
- Jedenáctou překážkou je veřejná počestnost. Tato překážka vzniká u toho, kdo s někým žil v neplatném manželství nebo ve veřejně dokazatelném či známém nezákonném poměru. Dotyčný pak nemůže vstoupit do platného manželství s pokrevním příbuzným druhé strany v prvním stupni přímé linie, jak vzestupné, tak sestupné. Tuto překážku lze místním ordinářem dispenzovat.
- Dvanáctou překážkou je zákonné příbuzenství. Osvojením se zakládá právní vztah k osvojitelovu rodu. Překážka platí pro všechny stupně přímé linie a pro druhý stupeň pobočné linie. Pokud dojde k uzavření manželství, soud i bez návrhu rozhodne, že manželství je neplatné.⁴⁹ U nezrušitelného osvojení je málo pravděpodobné, že by bylo možné získat dispenz od ordináře, avšak v případě zrušitelného osvojení se zastává názor, že udělení dispense je nadbytečné, protože soud zruší na žádost oprávněné strany osvojení, a tím zanikne i tento právní vztah, který je stěžejní pro utvoření manželské překážky.

1.2.4 Vznik manželství v církevním právu

Forma uzavření manželství je Kodexem předepsána a každý, kdo je katolického vyznání ji musí akceptovat. Je možno rozlišit celkem 3 formy:

- Řádná forma – běžná forma, která vyžaduje dodržení obvyklých předpisů.
- Mimořádná forma – nouzová forma, která dodržuje zmírněné obvyklé předpisy.
- Tajná forma – zcela výjimečná forma, pro kterou platí výjimečně přísné předpisy.

V řádné formě uzavírání manželství si nupturienti skládají manželské sliby⁵⁰ v přítomnosti zástupce církve a dvou svědků, kteří jsou schopni dosvědčit fakt uzavření manželství. Zde je nutné připomenout, že svátostné manželství vznikne manželským slibem mezi dvěma

⁴⁸ D. Němec: Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo, str. 66 Karmelitánské nakladatelství, ISBN 80-7195-065-3.

⁴⁹ J. Jacoš: Církevní právo, Prešovská univerzita v Prešově, 2006, str. 132, ISBN:80-8068-499-5.

⁵⁰ Manželský slib se skládá např. v tomto znění: Já, (...), odevzdávám se tobě, (...), a přijímám tě za manžela(ku). Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím, a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh. Amen. Zdroj: <http://salvator.farnost.cz/index/bohoslužby-a-svatosti/svatost-manzelstvi>.

pokřtěnými snoubenci a prosté přirozené manželství uzavřené kanonickou formou vznikne mezi pokřtěným a nepokřtěným nupturientem. Pokud však tento nepokřtěný nupturient v budoucnu přijme svátost křtu, stane se manželství v tom okamžiku svátostným.

Důležitost svědků při uzavírání manželství je nepochybná, proto jsou na ně kladeny určité požadavky. Přítomnost svědka zajišťuje veřejnost obřadu, proto je nutné, aby byli schopni vnímat a pochopit smysl obřadu. Kanonické právo neobsahuje žádné zvláštní formální požadavky na svědky, např. věkovou hranici, náboženskou příslušnost atd. Svědkem by se tedy mohl stát i nezletilec, který je schopný pochopit smysl obřadu. Nicméně s ohledem na praxi státních orgánů je vhodné vyžadovat zletilost svědků.

Oddávající zajišťuje církevnost sňatku. Dle Kánonu 1108 asistující osoba požaduje projevení souhlasu těch, kteří uzavírají sňatek, a přijímá jej jménem církve. Oddávajícím tedy nemůže být kdokoliv, ale může jím být jen osoba, která je přesně vymezena kanonickým právem, tedy vlastní farář či vlastní ordinář, a to místní nebo osobní.

U mimořádné formy uzavírání manželství není třeba splnit všechny povinné a požadované náležitosti. V tomto případě půjde o takové okolnosti, za kterých nebude možné dodržet řádný způsob uzavření manželství a které nupturienti nemohou ovlivnit. Jedná se o situaci, kdy se jeden ze snoubenců ocitne v nebezpečí smrti. Přednostně se má sňatek uzavřít před knězem, jáhnem nebo delegovaným laikem s právem asistovat uzavření manželství a dvěma svědky. Pokud se však bez závažných nesnází nelze na asistujícího obrátit, pak může být sňatek uzavřen před jakýmkoliv knězem či jáhnem a dvěma svědky. V situaci, kdy nebude k dispozici žádný kněz či jáhen, mohou nupturienti uzavřít sňatek jen před dvěma svědky.

Tajný způsob uzavření manželství je zvláštní formou sňatkového obřadu, kdy snoubenci touží po manželství, ale v jejich případě by veřejný vstup do manželství pro ně znamenal vážné komplikace. Naléhavost a vážnost situace posuzuje místní ordinář, který má pravomoc tento způsob povolit. Zjišťování předpokladů pro uzavření manželství se provede tajně. V případě splnění všech předpokladů dojde k uzavření manželství, přičemž všem přítomným (jak místnímu ordináři, tak oddávajícímu, svědkům a manželům) vznikne povinnost mlčenlivosti. Místní ordinář jí však není vázán absolutně a může jí být zbaven v případě, že by zachováním tajemství hrozilo buď závažné pohoršení anebo velké poškození svátosti manželské smlouvy. Takový sňatek požívá zvláštního režimu evidence a je zapsán ve zvláštní knize v tajném archivu kurie.

1.3 Zdánlivé a neplatné manželství

Problematiku zdánlivého manželství nový občanský zákoník v porovnání s předchozí platnou legislativou upravuje odlišně. Jednoznačně pak stanovuje, že manželství nemůže vzniknout

v případě, že alespoň u jednoho ze snoubenců nebyly v projevu vůle o vstupu do manželství nebo ve sňatečném obřadu či v souvislosti s ním splněny podstatné náležitosti.⁵¹ Podle předchozí zákonné úpravy platilo, že v případě zdánlivého manželství nebylo důvodu, aby soud prostřednictvím svého rozhodnutí rozhodoval o jeho existenci. Nový občanský zákoník však uvádí, že naopak soud může i bez jakéhokoli návrhu rozhodnout, že manželství vlastně vůbec nevzniklo. Za zdánlivé manželství je považováno například manželství uzavřené před orgánem, který není k uzavření manželství příslušný, nebo takové manželství, jemuž nepředcházelo souhlasné prohlášení snoubenců o vstupu do manželství. Církevní sňatek, který je proveden před orgánem neoprávněné církve, je považován za zdánlivé manželství. Stejná situace nastává ve chvíli, kdy není předloženo potřebné osvědčení matričního úřadu o splnění všech potřebných požadavků. V rámci nové právní úpravy došlo také k doplnění vazby na opatrovnické řízení i přesto, že v praxi je to samozřejmé. Zákon se výslovně nezajímá o úpravu skutečnosti, že soud neprodleně po určení toho, že manželství nevzniklo, rozhodne o otcovství ke společnému dítěti a také o povinnostech a právech rodiče k němu. Stejně dochází k posouzení majetkových vztahů, které ze zdánlivého manželství mohou vzniknout, a to dle jejich povahy.⁵² Rozdíl mezi zdánlivým a neplatným manželství je následující:

- Zdánlivé manželství – jedná se o manželství, které od svého počátku nemá žádné účinky. Soud pak v tomto případě prohlásí manželství za zdánlivé ihned, jakmile tuto skutečnost zjistí. Tímto rozhodnutím soud řekne v podstatě to, že manželství vůbec neexistuje. Podle občanského zákoníku se jedná o zdánlivé manželství v případě, že nebyly splněny takové podmínky, na jejichž splnění je nutné bezvýhradně trvat.⁵³
- Neplatné manželství – jedná se o manželství, které bylo uzavřeno z nezákonných důvodů, tedy v rozporu s právní úpravou stanovující překážky uzavření manželství. Na rozdíl od zdánlivého manželství však toto manželství vzniklo, určitou dobu trvalo, ale soud jej následně prohlásil za neplatné. Soud může následně rozhodnout na návrh kohokoli, kdo má na tom právní zájem.

Za neplatné může být prohlášeno manželství, jehož uzavření bránily zákonné překážky jako je nedostačený věk snoubenců nebo skutečnost, že manželství hodlá uzavřít osoba s omezenou svéprávností nebo osoba, která již v minulosti manželství uzavřela, případně by chtěla uzavřít manželství s někým ze svého příbuzenstva. V případě, že soud rozhoduje o neplatnosti

⁵¹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672, str. 24.

⁵² NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672, str. 24.

⁵³ ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0, str. 18.

manželství z těchto důvodů, není pro takové rozhodování určena žádná lhůta a může k němu dojít v podstatě kdykoli po uzavření manželství.⁵⁴

Naopak za neplatné není možné prohlásit manželství v případě, že manželé spolu čekají dítě, a to ani v případě, že za jiných podmínek by takto soud rozhodl. V tomto případě totiž nový občanský zákoník dává přednost zájmům dítěte před neuzavíráním manželství nezletilců a nesprávných osob. Potřeby dítěte jsou v tomto případě mnohem významnější než zájem státu na neuzavírání určitých typů manželství. Mezi další důvod neplatnosti patří použití násilí nebo vyhrožování násilím. Ten, který byl k manželství tímto způsobem donucen, může podat návrh, aby bylo prohlášeno za neplatné. Kromě této osoby nemůže návrh na prohlášení neplatnosti manželství podat nikdo jiný. K podání žaloby má postižený manžel pouze jeden rok ode dne, kdy tak postižený manžel mohl učinit.⁵⁵ Pravdou zůstává, že tato lhůta je stanovena velmi neurčitě, a proto je dlouhodobých sporů, o kterých pak rozhoduje až samotný soud. V praxi se postiženému doporučuje, aby byl takový návrh podán nejpozději do roka od uzavření manželství, a to z toho důvodu, že roční lhůta tak bude zcela určitě dodržena a odpadne tím tak nebezpečí jejího zmeškání. V případě, že manželství bude uzavřeno omylem, jenž lze napravit pouze tehdy, jedná-li se o omyl týkající se totožnosti snoubence nebo povahy sňatečného jednání.

1.4 Zánik manželství

1.4.1 Zánik manželství v civilním právu

Jelikož manželství může vzniknout pouze na základě zákona, musí se jeho zánik logicky řídit také zákonem. K zániku manželství může dojít v důsledku objektivní právní události, jako je smrt, domněnka smrti či změna pohlaví, nebo rozvodem, jakožto pravomocným rozhodnutím soudu. Z výše uvedeného vyplývá, že za života obou manželů může zaniknout manželství pouze rozvodem.⁵⁶ Podmínky těchto řízení jsou upraveny v novém občanském zákoníku a zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“).

1.4.1.1 Zánik manželství smrtí

Smrt manžela nebo manželky považujeme za jediný přirozený způsob zániku manželství. Manželství zaniká buď smrtí jednoho z manželů, případně smrtí obou manželů zároveň. Pravdou však zůstává, že tento druh zániku manželství není přímo zákonem upraven, neboť zákonodárci považují za samozřejmé, že smrtí manželství prostě zanikne. Předchozí úprava v rámci zákona

⁵⁴ ŠEVČÍK, Ludvík. Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0., str. 19.

⁵⁵ ŠEVČÍK, Ludvík. Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0., str. 25.

⁵⁶ J. Švestka, J. Dvořák a kol.: Občanské právo hmotné 3, 5. vydání, 2009, str. 55, ISBN: 978-80-7357-466-6.

o rodině byla v tomto ohledu přesnější, neboť stanovila, že pokud dojde ke smrti obou manželů, manželství zanikne smrtí prvního z nich. Toto ustanovení je důležité především v situaci, kdy manželé zemřou postupně po sobě, ačkoli příčina jejich smrti byla stejná. Jako příklad lze uvést automobilovou nehodu, kdy jeden z manželů zemře při nehodě a druhý na následky nehody o několik dní později v nemocnici. V případě, že není jisté, který z manželů zemřel jako první, zákon dokáže vytvořit právní domněnku, že zemřeli oba současně. Okamžikem smrti nastávají všechny právní následky smrti.⁵⁷ Následné ohledání mrtvoly, pitva a vystavení úmrtního listu má pouze deklaratorní charakter.

1.4.1.2 Zánik manželství prohlášením manžela za mrtvého

V některých případech může nastat situace, kdy není možné zemřelého ohledat a tím objektivně prokázat smrt. Na druhou stranu je ale vzhledem ke všem okolnostem důvod domnívat se, že jeden z manželů zemřel. Osoba se prohlásí za mrtvou na základě zjištění její smrti, která byla bezpečně prokázána jinými prostředky (např. na základě důkazu smrti), nebo pokud je možné usoudit vzhledem ke všem okolnostem, že osoba nežije (prohlášení na základě pravděpodobnosti smrti).⁵⁸ V případě použití institutu domnělé smrti je velmi důležité, aby byl správně určen okamžik zániku manželství, což je podle zákona den, který soud určil za den smrti manžela. Manželství tak zanikne dnem právní moci takového rozhodnutí. V případě, že by došlo k uzavření dalšího manželství dříve, než soud prohlásí daného člověka za mrtvého, může dojít k situaci, kdy bude druhý manžel vystaven trestnímu stíhání pro trestný čin dvojího manželství. Dojde-li ke zjištění, že osoba, která byla prohlášena za mrtvou, žije, prohlášení se neguje a dotýčný zpět nabývá svá práva a povinnosti, jen s tou výjimkou, že jeho manželství se neobnovuje (viz. §76 nového občanského zákoníku). V případě, že dojde na základě zákona k prohlášení soudu, že manžel je nezvěstný, nemá toto samotné prohlášení v žádném případě za následek zánik manželství. Za zánik manželství je považován až okamžik, kdy je nezvěstný prohlášen za mrtvého.⁵⁹ Návrh na zahájení řízení podává ten, kdo má na věci právní zájem, případně je zahájeno ex offo. Dle §54 ZŘS je pro řízení příslušný okresní soud, který byl naposledy obecným soudem toho, jenž má být prohlášen za mrtvého. Dle §53 ZŘS vyzve soud vyhláškou nebo jiným vhodným pohřešovaného, aby se do 3 měsíců přihlásil, a každého, kdo o něm ví, aby o něm podal v téže lhůtě zprávu soudu nebo opatrovníku, popřípadě zástupci uvedenému ve vyhlášce. Zároveň soud provede všechna potřebná šetření o pohřešovaném. Ve

⁵⁷ Nutno poznamenat, že smrt člověka vyvolává řadu povinností státních orgánů. Mezi které patří například vystavení úmrtního listu, ohledání mrtvoly nebo provedení pitvy. Smrt fyzické osoby se zaznamenává do matriky úmrtí, jak stanoví zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Činí se tak na základě úmrtního listu, který byl vystaven.

⁵⁸ M. Hrušáková a kol.: *Rodinné právo*, 1995, ISBN: 80-210-1113-0, str. 54.

⁵⁹ SCHIMER, Petr. *Vznik a zánik manželství*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D., str. 47.

vyhláše uvede soud podstatné okolnosti případu a oznámí, že po uplynutí lhůty uvedené ve vyhláše rozhodne o prohlášení za nezvěstného, jestliže se pohřešovaný nepřihlásí nebo nebude známo, kde se zdržuje. Lhůtu určí soud na 3 měsíce od uveřejnění vyhlášky. Ve vyhláše je nutno uvést den, kdy lhůta končí. Soud může rozhodnout těmito způsoby:

- a) řízení zastaví, pokud zjistí, že nejsou splněny podmínky řízení o prohlášení za mrtvého,
- b) prohlásí nezvěstného za mrtvého, pokud lhůta k přihlášení nezvěstného marně uplyne.⁶⁰

Pro úplnost uvádím, že prohlášením za mrtvého, stejně tak i smrtí, zaniká též registrované partnerství osob stejného pohlaví.⁶¹

1.4.1.3 Zánik manželství změnou pohlaví

Posledním zákonným důvodem, který může vést k zániku manželství, je změna pohlaví jednoho z manželů. Toto u řady teoretiků vyvolalo vlnu nevole. Teoretici tomuto důvodu nejvíce vytykají nedostatečné reflektování lidskoprávních standardů, a to tím, že ke změně pohlaví se vyžaduje kumulativní splnění dvou následujících podmínek:

- Chirurgický zákrok, který současně znemožní reprodukční funkce,
- Přeměna pohlavních orgánů.⁶²

I přesto, že se osobě po změně pohlaví nezmění její právní postavení v osobnostní či majetkové sféře, a to vzhledem k rovnosti obou pohlaví, z hlediska principu není možné nadále setrvávat v manželství s osobou stejného pohlaví. Ohled se v tomto případě nebere ani na hlavní účely manželství, kterými jsou založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Podle nového občanského zákoníku má pak zánik manželství následkem změny pohlaví stejné právní důsledky jako jiný způsob zániku manželství za života manželů. Explicitně pak odkazuje na obdobné použití ustanovení pojednávajícího o právních následcích rozvodu, tedy i na ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti v době po rozvodu.

1.4.1.4 Rozvod manželství

Podle dostupných statistik v České republice rozvodovost manželství stále roste. Od roku 1955 až do současnosti se počet rozvodů zvýšil zhruba z 10 000 na 30 000 v meziročním shrnutí.⁶³ Nejčastějším důvodem rozvodu je pak také podle statistik především:

⁶⁰ V. Plecítý, M. Skřejpek, J. Salač, A. Šíma: *Základy rodinného práva*, str. 38, IISBN: 9978-80-7380-139-7.

⁶¹ Ustanovení § 14 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů: Partnerství zaniká a) smrtí jednoho z partnerů nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého, b) zrušením rozhodnutím soudu.

⁶² SCHIMER, Petr. *Vznik a zánik manželství*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D., str. 47.

- rozdílnost povah,
- odlišnost zájmů a názorů manželů,
- nevěra,
- alkoholismus,
- nezájem o rodinu,
- neuvážený sňatek,
- odsouzení pro trestní čin,
- neshody v sexuálním životě,
- ostatní příčiny.

Další zajímavostí z pohledu statistik rozvodu manželství je skutečnost, že dvě třetiny všech návrhů na rozvod podaly ženy. V posledních letech také stoupá počet rozvodů manželství, která trvají v některých případech dokonce přes 20 let.

1.4.1.4.1 Historie rozvodu manželství

Již v roce 1811 se všeobecný občanský zákoník zabýval manželskou smlouvou, prostřednictvím které obě osoby rozdílného pohlaví prohlašují, že spolu chtějí žít, společně zplodit děti, následně je vychovat a navzájem si pomáhat. Stejně jako vznik manželství byl ve všeobecném občanském zákoníku také upraven zánik manželství. Zánik manželství pak vycházel z přísného konfesního principu, který neumožňoval katolíkům ukončit manželství. V případě nefungování manželství mohlo v té době dojít pouze k odloučení tzv. rozvodem od stolu a lože, což znamenalo, že manželé spolu vlastně nežijí, ale jejich manželství z pohledu práva stále trvá a tím pádem nemají možnost uzavřít manželství jiné. Pokud však manželé nebyli katolíci, rozvést se mohli. Po vzniku samostatného Československa, vyšla tzv. manželská novela provedená zákonem č. 20/1919 Sb., ze dne 22. 5. 1919, kterým byla změněna ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a překážkách manželství. Rozvod byl povolen katolíkům pouze z následujících důvodů:

- cizoložství,
- odsouzení do vězení,
- zhýralý život,
- duševní porucha.

Mezi absolutní důvody rozvodu manželství byly v této době zavedeny dva základní relativní důvody. A to nepřekonatelný odpor a hluboký rozvrat manželský, kdy na manželích nelze

⁶³ NOVOTNÝ, Petr. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672.

spravedlivě požadovati, aby setrvali v manželském společenství.⁶⁴ V zákoně č. 265/1949 Sb., o právu rodinném z roku 1949 přestaly být kazuisticky vyjmenované jednotlivé rozvodové důvody. Jediným aplikovaným důvodem k tomu, aby mohlo být manželství právně ukončeno, byl pouze hluboký a trvalý rozvrat, ke kterému došlo pouze ze závažných důvodů.⁶⁵ Na druhé straně však došlo k zachování toho, že je potřeba zjistit konkrétní vinu na daném rozvodu a také nemožnost domáhání se rozvodu ze strany toho z manželů, který rozvod zavinil, a to proti vůli výlučně nevinného manžela. Tato podmínka platila až do novely zákona, která přišla v roce 1955 a umožnila povolení rozvodu soudem, a to také proti vůli výlučně nevinného manžela v případě, že manželství bylo hluboce a trvale rozvráceno a tím pádem neplnilo svůj společenský účel. Ve svém původním znění pak zákon o rodině uváděl existenci kvalifikovaného rozvratu manželství jako jediný důvod manželského rozvodu. Tento zákon ale na druhou stranu odstranil samotné zjišťování viny na tomto rozvratu a jen ukládal soudu povinnost zjistit příčiny rozvratu manželství a uvést je v odůvodnění rozhodnutí. V roce 1998, kdy byla přijata velká novela zákona o rodině, bylo umožněno aplikujícím orgánům měnit způsob výkladu tohoto ustanovení, a to díky obecné formulaci důvodu rozvodu.⁶⁶ Tato novelizace přidala novou variantu rozvodu a tzv. smluvený rozvod a nově zakotvila tzv. tvrdostní klauzuli. Díky těmto nově přidaným ustanovením vznikly dvě nové varianty rozvodu mající velký význam v oblasti dokazování rozvratu. Jediným důvodem k rozvodu manželství pak byl i nadále objektivní kvalifikovaný rozvrat. Oblast, ve které došlo k posunu, byla oblast samotného pojetí rozvodu. Zákon o rodině původně hovořil o rozvratu vztahů mezi manželi, kdežto novelizované znění pojednávalo o rozvratu manželství. Nejednalo se pouze o změnu formulační, jelikož pozdější úprava již nereflektovala ustanovení říkající, že lehkomyšlný poměr k manželství je v rozporu se zájmem společnosti a ke zrušení je tak možno přistoupit pouze ze společenských důvodů. Mezi tyto důvody patří mimo jiné neodpovědné jednání ohrožující nejen soulad, ale také pevnost a trvalost manželských a rodinných vztahů. Za takové jednání není považováno jednání, které je reakcí na chování druhého manžela, které by bylo závadné.⁶⁷

Ve smyslu zákona o rodině, je kritériem toho, zda je manželství opravdu rozvráceno, objektivní hledisko morálky společnosti. Obecně sdílenou myšlenkou se totiž stala skutečnost, že rozvod musí být nejen v zájmu manželů, ale také v zájmu celé společnosti. Nový občanský zákoník později tuto pozornost upínal pouze na vzájemný vztah manželů a zdůrazňoval tak nemožnost

⁶⁴ HAGIN, Kenneth E. *Manželství, rozvod a nové manželství po rozvodu*. Praha: Studio Petřina, 2013. ISBN 978-80-904910-3-8., str. 2.

⁶⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-182-2.

⁶⁶ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5167-2.

⁶⁷ HAGIN, Kenneth E. *Manželství, rozvod a nové manželství po rozvodu*. Praha: Studio Petřina, 2013. ISBN 978-80-904910-3-8, str. 2.

obnovení manželského soužití. V rámci celé společnosti se pak rozvod stal privátní záležitostí těch manželů, kteří se rozvádějí, a celá tato změna reflektovala velké změny společenského postoje k vnímání rozvodu.⁶⁸

1.4.1.4.2 Kvalifikovaný rozvrat

Rozvodu a jeho následkům se věnuje nový občanský zákoník v § 755 až § 758. Jednou z oblastí této problematiky je kvalifikovaný rozvrat manželství jakožto jeden z důvodů rozvodu. Kvalifikovaným rozvratem má zákon na mysli, hluboký, trvalý a nenapravitelný rozvrat soužití manželů, přičemž nelze očekávat jeho obnovení.⁶⁹ Abychom mohli mluvit o rozvratu, musí dosahovat poměrně velké intenzity, a proto o kvalifikovaném rozvratu nemluvíme v případě, že se jedná o pouhé dočasné neshody dějící se mezi manželi běžně. K určování intenzity rozvratu je pověřen soud, který zkoumá nejen skutečnost, zda spolu manžele žijí formálním způsobem, ale také to, zda spolu žijí fakticky, tedy zda spolu vedou intimní vztah, sdílejí radosti i problémy či společně hospodaří. Poslední podmínkou pro kvalifikovaný rozvrat je to, že musí být seznatelný objektivně, a to z toho důvodu, že pro jeho rozhodné hodnocení není rozhodující subjektivní vnímání jednoho nebo obou manželů, ale zejména to, zda ke stejnému závěru dojde také soud.⁷⁰

1.4.1.4.3 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu

Samotné řízení o rozvodu je upraveno §383 a násl. ZŘS. Pro řízení je příslušný soud, v jehož obvodu mají nebo měli manželé poslední společné bydliště v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů; není-li takového soudu, je příslušný obecný soud manžela, který nepodal návrh na zahájení řízení, a není-li ani takového soudu, obecný soud manžela, který podal návrh na zahájení řízení. V případě, že podá návrh na zahájení řízení jen jeden z manželů s tím, že ten druhý se k němu nepřidá, hovoříme o rozvodu sporném neboli o rozvodu bez domněnky rozvratu. Manžel, který jej navrhuje, je povinen nejen tvrdit, ale současně dokazovat existenci kvalifikovaného rozvratu manželských vztahů. Soud pak není omezen pouze na zjištění existence kvalifikovaného rozvratu, ale mezi jeho další povinnosti patří také to, aby se zabýval jeho příčinou. Nejčastější příčinou rozvratu manželství bývá především porušení manželských práv a povinností, mezi které mimo jiné patří například povinnost spolu žít, být si věrni, vzájemně se respektovat a podporovat se. Po nabytí právní moci rozvodového rozsudku se pak manželé těchto povinností zbavují. Mezi dalšími příčinami rozvratu lze hledat například patologické změny osobnosti jednoho z manželů, které mohou být způsobené různými závislostmi. Pro případné rozvodové řízení a přiznání výživného pro rozvedeného manžela je

⁶⁸ ŠMÍD, Ondřej a Renáta ŠÍNOVÁ. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013 Teoretik. ISBN 978-80-87576-66-3.

⁶⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672.

⁷⁰ HAGIN, Kenneth E. *Manželství, rozvod a nové manželství po rozvodu*. Praha: Studio Petřina, 2013. ISBN 978-80-904910-3-8, str. 2.

právě zjišťování příčin rozvratu a zjišťování strany, která jej zavinila, naprosto nezbytné. Soud se také zabývá tím, jak velkým podílem se každý z manželů o rozvod zasloužil. Judikatura se drží principu, který říká, že pokud byl rozvrat manželství způsoben oběma manželi, není možné z něj vyvodit závěr, že hledisko příčin rozvratu prospívá výhradně jen jednomu z manželů. Příkladem je situace, kdy se hlavní příčinou rozvratu manželství stal neuvážený přístup k němu a k rodině, a to ze strany obou účastníků, a zároveň také mimomanželská známost jednoho z nich. ZŘS obsahuje ustanovení (§389 odst. 2), na jehož základě by pak měl soud vést manželé k tomu, aby odstranili příčiny rozvratu jejich manželství a usilovali o smíření. Pokud však toto ustanovení zasadíme do praxe, je jasné, že vzhledem k formálnosti řízení a k mnohdy pokročilému stavu manželských obtíží, je možno takové smíření považovat spíše za přání než za vážně míněné a aplikovatelné ustanovení.⁷¹

1.4.1.4.4 Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu

V praxi je tato varianta rozvodu označována jako tzv. „nesporný rozvod“. Tato varianta vychází z principu, že se jedná o vzájemnou shodu manželů, v jehož rámci nejsou příčiny rozvratu soudem zjišťovány, ale i přesto jediným rozvodovým důvodem zůstává existence kvalifikovaného rozvratu. I přesto, že se manželé na rozvodu dohodli, nemusí to vždy znamenat to, že budou takovýmto způsobem soudem rozvedeni. Popsaná forma rozvodu je využívána zejména v případech, kdy mezi manželi došlo k tzv. psychologickému rozvodu, což znamená, že se s ním dokázali vyrovnat a alespoň částečně dokázali překonat pocity nespravedlnosti a křivdy, které jim mohly být způsobeny. Vedle shodné vůle manželů k rozvodu je potřeba splnit také požadavek kumulativních podmínek, kterými jsou:

- Podmínka, že ke dni, ke kterému bude zahájeno řízení o rozvodu, manželství trvalo nejméně jeden rok a současně spolu manželé nežili déle než šest měsíců. Zákon se tímto požadavkem snaží zabránit neuváženým rozvodům, a to stejně jako se snaží předejít neuváženým sňatkům v souladu s atributem trvalosti manželství. Tento požadavek se také snaží zabránit uzavírání účelových manželství, ke kterým může docházet z několika různých důvodů, například daňových, trestněprávních, statkových atd.
- Podmínka, že v případě, že manželé mají nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, se sami mezi sebou dohodli na úpravě poměru dítěte po dobu rozvodu manželství. Soud pak musí jejich dohodu schválit. V případě, že rozvádějící se manželé mají v péči nezletilé dítě, je potřeba ještě před rozvodem manželství soudem rozhodnout o péči o toto nezletilé dítě v době po jejich rozvodu. V případě smluveného rozvodu však připadá v úvahu pouhé schválení dohody oněch rodičů podle §906 nového občanského zákoníku.

⁷¹ SCHIMER, Petr. *Vznik a zánik manželství*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D., str. 54.

- Podmínka, že se manželé sami dohodli na úpravě majetkových poměrů, bydlení, popřípadě výživného po dobu po rozvodu. Všechny dohody⁷², tedy dohoda o vypořádání společného jmění, dohoda o úpravě bydlení a dohoda o výživném rozvedeného manžela, musí být uzavřeny písemnou formou s ověřenými podpisy obou smluvních stran. Pro všechny tyto smlouvy platí odkládací podmínka spočívající v tom, že účinnost smluv se odkládá až do doby, kdy rozsudek o rozvodu manželství nabude právní moci.⁷³ Pokud by byla součástí společného jmění manželů nemovitost⁷⁴, smlouva by v této části nabyla účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí.⁷⁵ Účastníci řízení jsou pak podle nové úpravy nazýváni manželé, nikoliv žalobce a žalovaný.⁷⁶

1.4.1.4.5 Tvrдостní klauzule

Podle zákona existují dva důvody, ze kterých nemůže být manželství rozvedeno, a to i přes existenci kvalifikovaného rozvratu. Prvním důvodem je tzv. tvrdostní klauzule, druhým důvodem pak antidiskriminační klauzule. Za hlavní smysl těchto klauzulí je považována především snaha o to, aby bylo možno předejít nepřiměřené tvrdosti případného rozvodu ve vztahu k jednomu z manželů nebo k nesvéprávnému dítěti manželů. V případě, že by byl rozvod v rozporu se zájmem společného nezletilého dítěte, soud takové manželství nerozvede. Tato podmínka je důležitá především z toho důvodu, že každý rozvod je v porovnání se zájmy dítěte neslučitelný, jelikož toto dítě ztrácí kontakt s jedním z rodičů. Za zvláštní důvody může být považována například invalidita, fyzické či duševní indispozice dítěte apod., kvůli které je i nutná zvýšená potřeba ekonomické podpory od obou jeho rodičů. V některých případech se může soud na existenci některého ze zvláštních důvodů, dotazovat také opatrovníka, který je jmenován soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti po rozvodu. V případě tvrdostní klauzule ve prospěch manžela se jedná o nemožnost rozvést manželství v tom případě, že by nastal rozpor se zájmem

⁷² Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2001, sp. zn. 30 Cdo 257/2001: „Smlouva o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů, kterou zákon podmiňuje rozvod dohodou manželů bez zjišťování příčin rozvratu, je platná pouze v případech rozvodu, o němž bylo rozhodnuto podle § 24a ZoR.

Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 22 Cdo 1295/2007: „Smlouva o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů uzavřená ve smyslu ustanovení § 24a odst. 1 ZoR je účinná pouze za předpokladu, že o rozvodu bylo rozhodnuto podle § 24a ZoR.

⁷³ M.Francová, J. Dvořáková Závodská: Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2. aktualizované vydání. Praha, 2010, str. 8, ISBN: 978-80-7357-586-1.

⁷⁴ Zde bych jako zajímavost chtěla uvést rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 30 Ca 149/2001, ASPI, který se uvádí nemožnost zamítnutí návrhu na vklad do kat.nemovitostí: „Pokud byla uzavřena smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů podle § 24a odst. 1 písm. a) zákona o rodině, jíž nelze vytknout nedostatek formálních náležitostí (písemná forma a úředně ověřené podpisy účastníků) nebo nedostatek srozumitelného vyjádření odkládací podmínky (platnost úpravy pro dobu po rozvodu), přičemž povolení vkladu vlastnického práva nebrání některá z překážek, vyplývajících z § 5 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb., nelze návrh na vklad zamítnout jen proto, že nejde o dohodu o vypořádání po zániku společného jmění manželů dle § 149 a násl. občanského zákoníku.

⁷⁵ Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám: J. Dvořák – rozvod podle § 24a zákona o rodině a ochrana práv třetích osob, 2009, str. 125, ISBN: 978-80-7357-432-1.

⁷⁶ NOVOTNÝ, Petr. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672.

toho manžela, který se na porušení manželských povinností nepodílel, a i přes to by mu hrozila závažná újma. Vedle toho je také vyžadována existence okolností považovaných za mimořádné. Jedná se o okolnosti svědčící pro zachování manželství, například závažnou nemoc, vysoký věk nebo invaliditu. Uvedené podmínky tak musí být přijaty kumulativně a jejich relevance tak zaniká po uplynutí doby alespoň tří let od zániku manželství. Šance na obnovení manželství je po tak dlouhé době již velmi nízká.⁷⁷

1.4.1.4.6 Obecná ochrana nezletilců při rozvodu manželství rodičů

Žádné manželství nebude rozvedeno do doby, než soud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů. Rozvod tedy nemůže být povolen, dokud rozhodnutí soudu o péči o nezletilé dítě po rozvodu nenabyde právní moci, popřípadě do doby, kdy nebude schválena dohoda obou rodičů. V tomto případě je kladen zvláštní důraz na nesporné řízení, jehož předmětem je především úprava poměrů nezletilého k rodičům pro dobu po rozvodu. Jedná se zejména o řízení v oblasti osobní a majetkové, ale především o řízení o svěřeni dítěte do péče a stanovení, jakým způsobem se budou po rozvodu oba rodiče podílet na jeho výživě. Účelem tohoto řízení je vedle ochrany nezletilého dítěte také snaha zamezit dlouhodobým sporům o jeho osobu. Problémem zůstává především to, že v každém probíhajícím rozvodovém řízení bývají vzájemné vztahy rodičů značně vypjaté a emotivně náročné řízení, jakým spor o dítě je, na smírné atmosféře příliš nepřidá. Celá řada okolností, které soud během řízení zkoumá, včetně majetkových poměrů rodičů, se může během krátké době změnit.

1.4.1.4.7 Následky zániku manželství v občanskoprávní rovině

Ukončení manželství je považováno za významnou životní událost, která zasahuje do nejen soukromoprávní sféry, ale také do sféry veřejné, například do práva finančního, práva sociálního atd. Následky vzniku manželství pak občanský zákoník upravuje stejně jako zánik manželství, a to prostřednictvím posledního, pátého dílu druhé části občanského zákoníku. Právní následky zániku manželství pak nastávají ve chvíli zániku manželství, a to vždy bez ohledu na to, zda se jedná o majetkovou nebo statkovou rovinu.

1.4.1.4.7.1 Změna osobního statusu

Po nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství dojde u manželů ke změně statusu účastníků rozvodového řízení, a to z aktuálního statusu ženatý/vdaná na rozvedený/rozvedena. V případě, že by k zániku manželství došlo smrtí jednoho z manželů, pak by se jejich osobní status změnil na vdovec/vdova. Takovou změnu osobního statusu je pak potřeba reflektovat v matriční knize u příslušného matričního úřadu. Pokud nastane situace, že osoba prohlášena za

⁷⁷ SCHIMER, Petr. *Vznik a zánik manželství*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D., str. 51.

mrtvou je na živu, je nutné její osobní status upravit z vdovec/vdova na status zaniklé manželství. Tento status se také používá u osob, u kterých manželství zaniklo změnou pohlaví u jednoho z manželů. Každý pak má právo užívat pouze jeden osobní status. Pokud se například jedná o ovdovělou osobu, která znovu vstoupí do manželství, je tato osoba považována za osobu vdanou či ženatou, nikoli za ovdovělou.

1.4.1.4.7.2 Příjmení rozvedeného manžela

Při sňatečném obřadu jsou snoubenci povinni učinit prohlášení o svém budoucím příjmení. V případě rozvodu začne běžet šestiměsíční lhůta, ve které se manžel, který přijal příjmení toho druhého, může rozhodnout, zdali si současné příjmení ponechá, nebo se vrátí ke svému příjmení původnímu. Stejná lhůta náleží také rozhodování o připojovaném příjmení. To, zda si rozvedený manžel ponechá přijaté příjmení záleží vždy na něm samotném a český právní řád nedisponuje žádným nástrojem, prostřednictvím kterého by jej ke změně donutil nebo mu v ní zabránil. Zákon umožňuje změnu příjmení pouze při rozvodu manželství, nikoliv u jiných způsobů zániku manželství. Příjmení dítěte po rozvodu také zůstává nedotčeno a není jej možno změnit ani v případě, že se na něm oba rodiče domluví.⁷⁸

1.4.1.4.7.3 Výživné rozvedeného manžela

V manželství existuje vyživovací povinnost vzájemná, představující v podstatě nejen materiální, ale také kulturní úroveň. S rozvodem manželství však všechny právní a osobní vztahy mezi manželi zanikají a každý z nich je povinen hradit si své potřeby sám. Okamžikem nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství vyživovací povinnost mezi manželi zaniká. Hlavní důraz je pak kladen především na osobní povahu výživného, to v případě smrti jednoho z manželů nepřechází na dědice.⁷⁹ Jelikož zánik vzájemné vyživovací povinnosti může znamenat drsné majetkové dopady, zákon dovoluje, že za určitých okolností a po určitou dobu může být jednomu z manželů přiznáno přiměřené výživné i po zániku manželství. Ve všech dalších případech je pak vyživovací povinnosti odvozena od trvání právního vztahu a její nárokování je zde spojeno především se zánikem právního pouta.

Mezi případy, kdy je možno manželovi přiznat výživné, patří situace, kdy se rozvedený manžel nedokáže sám uživit. V takovém případě hovoříme o tzv. morální odpovědnosti neboli o zabránění lhostejnosti k osudu ekonomicky slabšího ex-manžela. Schopnost samostatně se uživit je pak posuzovaná nejen podle pracovní činnosti, kterou manžel vykonává, ale také

⁷⁸ Viz rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 24. 6. 1950, sp. zn. R XV 689/1950: „Příjmení dítěte zůstává rozvodem manželství rodičů nedotčeno a nemůže se měnit dohodou rodičů.“

⁷⁹ LUŽNÁ, R.: Výživné rozvedeného manžela a po zrušení registrovaného manželství. Pravo a rodina. 2011, roč. 13, č. 6, s. 5–9.

například podle majetku, který vlastní. Vyživovací povinnost pro rozvedeného manžela pak může být naplněna také za podmínek, že je možné jej na tom druhém spravedlivě požadovat. Objektivní možnosti poskytnutí výživného jsou podle zákona také ovlivněny věkem či zdravotním stavem a v širší souvislosti pak musí být jeho plnění v souladu s dobrými mravy. Soudu je však poskytnut návod, kdy je povinen vzít v úvahu délku trvání manželství a také dobu, která od rozvodu manželství již uplynula, a to z toho důvodu, že obsah pojmu přiznání výživného je velmi široký. Soud se dále musí posuzovat níže uvedené skutečnosti:

- Rozvedený manžel si nedokázal zajistit přiměřené zaměstnání i přesto, že mu v tom nic nebránilo.
- Rozvedený manžel měl možnost zajistit výživu, která by mu zajistila řádné hospodaření s vlastním majetkem.
- Rozvedený manžel se podílel během manželství na péči o rodinnou domácnost.
- Rozvedený manžel se vůči bývalému manželu nedopustil trestného činu. Takové činu se pak nedopustil ani vůči osobě blízké.
- Existuje jiný obdobně závažný důvod.⁸⁰

Před soudním stanovením výživného pro rozvedeného manžela má vždy přednost dohoda rozvádějících se manželů, ve které si sami domluví rozsah a způsob plnění. V případě, že nejsou schopni se domluvit společně, obracejí se na soud. V případě, že k přiznání výživného dojde, lze prostřednictvím smlouvy ujednat formu pravidelných nebo nepravidelných splátek, jejich výši a také, zda jejich plnění bude probíhat v penězích nebo naturáliích. Pokud se však mezi sebou rozvádějící se manželé domluví, může se jednat o jakoukoliv částku, která přesahuje ustálenou judikaturu, nebo se naopak může jednat o částku nižší. Právu na výživné je také možno vyhovět poskytnutím jednorázové částky, tzv. odbytného, které dokáže pokrýt opakující se plnění v celém svém rozsahu. U odbytného pak také neplatí požadavek na jeho výši v přiměřeném rozsahu, jelikož i přesto, že jsou závazkově právní vztahy v občanském právu obecně ovládnuty zásadou dispozitivity, její limity vždy spočívají v korektivu dobrých mravů a je tedy vždy potřeba vycházet především z jednotlivých okolností konkrétního skutkového stavu. V některých výjimečných situacích je pak možno rozvedenému manželovi přiznat takovou výši výživného, aby oba manželé měli stejnou životní úroveň. Dalším pojmem spojeným s výživným je tzv. sankční výživné, na které má právo ten manžel, který rozvrat manželství nezapříčinil a nesouhlasil s rozvodem nebo před soudem dokáže, že mu rozvodem byla způsobena újma. Sankční výživné však nemůže být uplatněno v případě, že oprávněný rozvedený manžel je původcem jednání naplňujícího znaky domácího násilí. Takové výživné pak může být považováno za důvodné maximálně po dobu tří

⁸⁰ NOVOTNÝ, Petr. Nový občanský zákoník. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672.

let po rozvodu, po této době se dotyčný manžel může znovu domáhat tzv. nesankčního výživného, jež je časově neomezené. Vstupem do nového manželství nebo registrovaného partnerství pak právo na oba druhy výživného rozvedeného manžela zaniká.⁸¹ K této problematice se váže jeden zajímavý judikát, který říká, že podání žaloby na zrušení výživného není běžnou záležitostí. V tomto rozhodnutí šlo o to, že manželka podala za svého manžela žalobu na zrušení vyživovací povinnosti vůči jeho bývalé manželce. Soud tuto žalobu zamítl, neboť došel k názoru, že takovou žalobu může podat pouze rozvedený manžel.⁸²

1.4.1.4.7.4 Majetkové povinnosti a práva při zániku manželství

Zákonný pododdíl, který přináší komplexní úpravu majetkových poměrů po zániku manželství, se upravuje povinnosti a práva. V rámci tohoto pododdílu existují dvě ustanovení. První z nich se týká případů, kdy dochází k zániku manželství smrtí nebo prohlášením za mrtvého, druhé pak situacemi, kdy je zánik manželství řešen. Dvě hlavní části majetkového manželského práva, tj. výživné rozvedeného manžela a bydlení po zániku manželství, jsou upraveny samostatně.

Nastane-li zánik manželství smrtí jednoho z manželů, je potřeba majetkovou povinnost a právo projednat v rámci řízení o dědictví. Takové řízení musí probíhat podle majetkového režimu existujícího mezi manželi, případně podle pokynů, jež zemřelý manžel ještě za svého života zanechal právě pro případ své smrti. V tom případě, že nejsou takové pokyny zanechány, je použit § 742, který upravuje vypořádání společného jmění manželů v případě, že se pozůstalý s dědici nedohodne jinak. Pokud je manžel prohlášen za mrtvého, jsou majetkové povinnosti a práva posuzovány k tomu dni, který je uveden v rozhodnutí o prohlášení za mrtvého jako den smrti.

1.4.1.4.7.5 Majetkové povinnosti a práva rozvedených manželů

Pokud dojde k rozvodu manželství, je všeobecně předpokládána existence dohody, ve které se manželé dohodnou o uspořádání svých majetkových poměrů. Podle § 757 občanského zákoníku je pak taková dohoda u rozvodu přímo nezbytnou podmínkou. Pokud nejsou manželé schopni se dohodnout, má kterýkoli bývalý manžel právo podat návrh na vypořádání v rámci sporného soudního řízení.

1.4.1.4.7.6 Bydlení po zániku manželství

Po zániku manželství velmi často dochází ke změně dosavadních poměrů bydlení manžela. Právní následky zániku manželství jsou rozlišovány podle způsobu zániku manželství a podle

⁸¹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672.

⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.1965, sp. zn. 6 Co 197/65.

právního důvodu bydlení každého z manželů, tj. na základě jakého právního titulu manžel místo svého bydliště užívá, a zda toto právo náleží oběma manželům, či nikoli.

1.4.2 Zánik manželství v církevním právu⁸³

Církevní právo zná tyto eventuality zániku manželství:

- a) smrt jednoho nebo obou manželů,
- b) prohlášení neplatnosti manželství,
- c) církevní rozvázání manželství,
- d) rozvod (rozluka) – pouze dle světské práva.

1.4.2.1 Smrt jednoho z manželů – obou manželů

Zánik manželství smrtí jednoho z manželů nebo obou manželů současně je církevním právem považován za nejpřirozenější možnost ukončení sňatku. Svátostné manželství (tj. mezi pokřtěnými) může zaniknout pouze smrtí jednoho z manželů, lidská moc nemůže toto manželství absolutně rozloučit. Složitější situace nastane v případě prohlášení manžela za mrtvého. (CIC/1983) sice zná tento pojem, avšak jeho úprava je velice strohá. Tento institut je zařazen do procesních norem knihy sedmé (kán. 1707). Osoba je prohlášena za mrtvou, pokud lze předpokládat, že zemřela, ale její smrt nelze prokázat světskou listinou (tj. úmrtní list) ani církevní listinou (tj. výpis z matriky pohřbených). Diecézní biskup je oprávněn vydat ve správním řízení prohlášení o předpokládané smrti osoby, ovšem jen za té podmínky, že v důkazním řízení získá mravní jistotu o její smrti.⁸⁴ Takové prohlášení má význam pro přeživšího manžela, který se tak stává právně volným a může tak uzavřít další sňatek. Kdyby se ukázalo, že osoba prohlášená za mrtvou žije, stalo by se nově uzavřené manželství nulitním (tzv. putativní), což je rozdíl oproti sekulárnímu právu.

1.4.2.2 Prohlášení neplatnosti manželství

Církevním společenstvím jsou uznávána pouze taková prohlášení o neplatnosti manželství, jež jsou vydána orgány církve. Církevními soudy jsou nejčastěji řešena řízení o neplatnosti manželství, na která se aplikují zneplatňující překážky nebo vady manželského souhlasu. Z výše uvedeného je patrné, že církevní soudy si pro své potřeby vedou vlastní řízení o neplatnosti církevního sňatku. Pokud církevní soud shledá manželství neplatným a sekulární soud shledá

⁸³ Tuto kapitolu jsem si dovolila převzít ze své diplomové práce s názvem „Vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty“. Mgr. KOVANDOVÁ Radka. Vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty. 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

⁸⁴ A. Hrdina: Kanonické právo, EUROLEX BOHEMIA s. r. o, str. 306, ISBN:80-866432-26-2.

manželství platným, tak ke shodě mezi těmito právními řády dojde tím, že se manželé před sekulárním soudem rozvedou. Tato varianta je však pro církevní právo pouze náhražkou, kterou se nezastře problém chybějící právní úpravy.

1.4.2.3 Církevní rozvázání manželství

Církevním právem jsou uznávány pouze tři možnosti rozvázání manželského pouta:

- a) při nedokonání manželství,
- b) na základě privilegia víry,
- c) ve prospěch víry.

1.4.2.3.1 Rozvázání sňatku při nedokonání manželství (matrimonium ratum tantum, sed non consummatum)

Manželství je řádně dokonáno manželským pohlavním stykem. Pokud k dokonání manželství nedojde, tak jeden nebo oba manželé mohou požádat papeže, aby jejich manželství rozvázal. Jestliže je důvodem impotentia coeundi⁸⁵, má přednost řízení o prohlášení manželství za neplatné na úrovni diecéze.

1.4.2.3.2 Rozvázání manželství na základě privilegia víry (tzv. privilegia paulina⁸⁶)

Pavlovské privilegium je upraveno v kánonu 1143–1147 CIC. Jedná se o případ, kdy nově pokřtěná osoba může rozvázat své předešlé manželství s nepokřtěným a uzavřít nový kanonický sňatek. K tomu, aby byla tato výjimka povolena, musí být splněny 3 podmínky:

- a) První manželství bylo uzavřeno, když ještě nebyl ani jeden z budoucích manželů pokřtěn.
- b) Nedošlo k zavdání příčiny k odchodu nepokřtěné straně.
- c) Na dopis (neboli interpelaci) ordináře nepokřtěná strana neodpoví vůbec nebo odpoví, že se nechce nechat pokřtít a ani se nechce vrátit k pokřtěné straně a žít s ním bez urážky Stvořitele. Nepokřtěná strana je zpravidla interpelována po křtu žadatele, ale je možné provést interpelaci i před křtem. Pokud se bude dotaz jevit jako zbytečný, může dát místní ordinář od tohoto dotazu dispenz. Manželství pak zanikne uzavřením nového manželského sňatku, který má pokřtěná strana uzavřít s katolickou stranou, avšak místní ordinář může dovolit uzavřít manželství i s nekatolíkem, a to při zachování dalších předpisů.⁸⁷

⁸⁵ Jde o tělesnou neschopnost vykonat pohlavní styk souloží.

⁸⁶ Název pochází od apoštola Pavla, který vyslovil níže uvedené pravidlo v prvním listu místní církvi v Korintu.

⁸⁷ Ján Duda: Katolické manželské právo, Spišská Kapitula-Spišské Podhradie, 1996, str. 266, ISBN: 80-7142-041-7.

1.4.2.3.3 Rozvázání manželství ve prospěch víry (in favorem fidei – tzv. privilegium petrinum⁸⁸)

Petrovská výsada umožňuje papežovi rozvázat tzv. nesvátostné manželství (tj. manželství mezi nepokřtěným a pokřtěným) z důvodu hrubého porušení povinností nepokřtěné strany, ke kterým se zavázala dle kánonu 1125 CIC. Tato výsada umožňuje papeži rozvázat i jiné nesvátostné manželství jako jsou manželství neuzavřená kanonickou formou. Ve všech případech je nutné, aby rozvázání manželství bylo učiněno in favorem fidei (ve prospěch víry), proto papež může rozvázat i manželství dvou nepokřtěných, avšak ve prospěch víry třetí osoby.⁸⁹

⁸⁸ Název není odvozen od apoštola Petra, nýbrž zakládá se ve všeobecné moci rozvazovat a svazovat, jenž Kristus vybavil Petrův úřad.

⁸⁹ J. R. Tretera: Konfesní právo a církevní právo, 1997, str. 267, ISBN: 80-902045-2-X.

2 Společné jmění manželů

Vznik společného jmění manželů (dále jen „SJM“) je úzce spjat s uzavřením manželství, a to tak, že jedno bez druhého nemůže existovat. Tento zvláštní druh majetkového společenství může vzniknout pouze mezi manželi, není tedy možné, aby vzniklo mezi osobami stejného pohlaví, druhem a družkou, mezi rodinnými příslušníky atd. Jedná se o specifickou formu spoluvlastnictví, která vzniká pouze mezi manžely a svou úpravou se liší od obecného pojmu spoluvlastnictví. Rozsah SJM lze korigovat například předmanželskou smlouvou, zúžením či rozšířením SJM apod. Důvodem vzniku této zvláštní právní úpravy byla potřeba posílení majetkové jednoty manželů ve vztahu k dalším osobám i mezi sebou navzájem. Tato úprava utužuje prvky ekonomické solidarity, rovnoprávnosti a také manželské pomoci. Právní úprava SJM by neměla být příliš složitá ani příliš podrobně upravená, mělo by se vycházet ze základních principů jako zásada smluvní volnosti a autonomie vůle. Nelze však připustit ani přílišnou kusost, která vede k právní nejistotě.

2.1 Historický vývoj

2.1.1 Původní právní úprava SJM

Vzájemné majetkové vztahy mezi manželi upravovalo již římské právo, v jehož rámci byl v pozici nadřazenosti zpravidla muž, který byl považován za hlavu rodiny. Také právo zvykové mělo značný podíl na majetkovém manželském právu. V dřívějších dobách hrálo náboženství významnou roli téměř ve všech oblastech, tedy i v oblasti manželství a jeho vzniku. Uvedený církevní princip se prolínal se smluvním principem a bohatší lidé tak mohli úpravu společného majetku řešit například prostřednictvím předmanželských či manželských smluv. Na našem území byla tato právní úprava ovlivněna především přijetím rakouského obecného zákoníku občanského z roku 1811, kdy zůstávalo uzavření manželství upravené smlouvou o společném jmění manželů. V té době tedy existovala nerovnost ženy a muže v manželství. Stejně tak jako v pojetí rolí obou manželů se objevila určitá nerovnost také v úpravě majetkových vztahů mezi manželi. V té době platilo, že v uzavřeném manželství nevzniklo žádné společenství manželů a každý tedy nabýval věci odděleně. Pokud by však došlo k jakýmkoli pochybnostem o vlastnickém právu ke konkrétní věci, bylo toto právo přiděleno muži. Existovala však zvláštní smluvní úprava, podle které manželům vznikala nárok vnést svůj majetek prostřednictvím notářského zápisu do tzv. společenství statků. Toto nejčastěji nastalo v případě smrti jednoho z manželů, která zaručovala nárok na část majetku druhého manžela. S majetkem se tak hospodařilo buď podle podmínek určených smlouvou, nebo podle dispozic, které ukládá zákon. K zániku a následnému rozdělení majetku došlo až po skončení manželství. Úpravy majetkových

vztahů v rámci uherské právní úpravy se lišily od úpravy rakouské. Podle uherského práva už žena nebyla podřízená muži, ale byla považována za zcela samostatnou. Každý z manželů měl svůj majetek, který nabyt již před uzavřením manželství. V mnoha případech však platilo, že jeden z manželů užíval majetek manžela druhého, aniž by jej pak musel vracet. Běžnou praxí například bylo, že muž spravoval majetek ženy, které ale byla nadále oprávněna s tímto svým majetkem volně disponovat. Současně však manželé na základě dohody disponovali jměním, které nabyli. Jednalo se o tzv. koakvizici, jejíž součástí byla nejen aktiva a pasiva, ale také vše, co manželé získali individuálním nebo společným jednáním za trvání manželství. Výše popsané se týkalo především prostých občanů. Naopak mezi šlechtou platilo pravidlo, že pokud nebylo smluvně dohodnuto jinak, majetek nabýval manžel. Po vzniku Československa pak tuto tzv. recepční normu převzalo občanské právo rakousko-uherské monarchie. V roce 1948 však byla tato norma z občanského zákoníku vyřazena zákonem č. 265/1949 Sb. právo rodinné i majetkové vztahy v manželství.⁹⁰ S novou právní úpravou pak přišel zcela nový institut známý jako tzv. zákonné společenství majetkové předcházející pozdější majetkoprávní úpravě, která se nazývala bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Podle zákona bylo rozděleno to, co tvoří majetek pouze jednoho manžela a co patří do zákonného majetkového společenství. Podle § 29 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, existovala možnost dohodnout se na změně rozsahu společného majetku i výkonu správy. Tato dohoda však musí mít vždy formu notářského zápisu.⁹¹

2.1.2 Právní úprava SJM podle občanského zákoníku

V roce 1964 byl přijat nový občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v jehož rámci došlo k podstatným změnám v majetkoprávních vztazích. Problematika vzájemných práv a povinností manželů tak byla ze zákona o rodině přesunuta do občanského zákoníku v podobě institutu tzv. bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Tento institut znamenal, že s manželstvím současně vzniklo bezpodílové spoluvlastnictví manželů, a to v každém případě. Tato nová právní úprava nedovolovala smluvně upravovat rozsah majetkových vztahů manželů. Charakteristickým znakem bezpodílového spoluvlastnictví byla především nedělitelnost a rovnoprávnost. Nedělitelnost spočívá v tom, že není určen konkrétní podíl spoluvlastnictví, jelikož se oba dva manželé zasloužili o nabytí majetku společně a stejnou mírou. Aby bylo bezpodílové spoluvlastnictví splněno, manželství musí být uzavřeno bez ohledu na sdílení společné

⁹⁰ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 23.

⁹¹ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 24.

domácnosti. Součástí bezpodílového spoluvlastnictví byly předměty osobního vlastnictví, mezi které patřily především:

- Věci movité – příjmy a úspory, výhry z loterií, věci domácí i osobní potřeby.
- Věci nemovité – mezi nemovité věci zařazujeme nemovitostmi, jako jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.
- Vše ostatní s výjimkou darů a dědictví, jež manželé nabyli za trvání svého manželství.

Do spoluvlastnictví manželů naopak podle zákona nepatřily:

- Věci sloužící jednomu z manželů k osobní potřebě nebo výkonu jeho povolání.⁹²
- Dluhy a pohledávky, jelikož nemají povahu věcí. Pravdou však zůstává, že jejich existence byla zohledňována při vypořádávání majetku.
- Majetek, který každý z manželů vlastnil výlučně a odděleně.

Zánik bezpodílového společného majetku nastává zejména v případě, že by tento stav nebyl v souladu s dobrými mravy nebo by soud rozhodl o propadnutí majetku jednoho z nich, či by jeden z nich začal podnikat. Později pak zákon připouštěl, že k zániku bezpodílového společného majetku došlo v okamžiku přihlášení do konkursu. Rozvod nebo úmrtí jednoho z manželů a jeho prohlášení za mrtvého také patřily k důvodům jeho zrušení. Po zániku bezpodílového společného majetku muselo vždy dojít k vypořádání spoluvlastnictví, které bylo novelizováno právní úpravou. Tato úprava zavedla nevyvratitelnou zákonnou domněnku pojednávající o jeho právním vypořádání, ke kterému mělo dojít vždy do tří let od zániku manželství. Jestliže do této doby nedojde k vypořádání, ani k podání návrhu k soudu, stává se výlučným vlastníkem movitých věcí ten z manželů, který danou věc užíval pro svou potřebu. Ostatní majetek včetně nemovitostí bývalým manželům pak připadne ve stejném ideálním poměru, stejně tak ostatní závazky a pohledávky. Z předmětu spoluvlastnictví pak byl vyloučen majetek, který byl vydán v rámci předpisů o restituci. Tato etapa představovala podstatnou změnu v možnosti modifikace bezpodílového společného majetku. Díky tomu mohli manželé smluvně vymezip rozsah svého bezpodílového spoluvlastnictví, a to prostřednictvím dohody uzavřené ve formě notářského zápisu. Měli právo zúžit či rozšířit bezpodílový společný majetek, případně vyhradit jeho vznik ke dni, kdy manželství zanikne.⁹³ Ten manžel, který podnikal, musel mít souhlas druhého z nich, a to v případě, že k této činnosti potřeboval společný majetek. Začátek podnikání jednoho z manželů nově patřilo ke způsobům zrušení společného jmění manželů soudem. Dohody týkající se nemovitostí byly rovněž zasaženy právními úpravami. Takové dohody pak nabývaly

⁹² JURÁKOVÁ, Helena. Úplatné nabývání nemovitostí manželi. *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 1, s. 14–15. ISSN 1211-0558.

⁹³ CECHLOVÁ, Eva; TRUTNOVÁ, Jana. Historie, současnost a budoucnost institutu společného jmění manželů. *Ad Notam*. 2006, roč. 12, č. 2, s. 45-51. ISSN 1211-0558. Dostupný také z WWW: <http://www.nkr.cz/doc/adnotam/2006_2.pdf>.

účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí.⁹⁴ Tento názor podpořil i Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí.⁹⁵ Novela občanského zákoníku je známá pod zákonem číslo 91/1998 Sb., v němž vznikl institut majetkového společenství manželů namísto institutu bezpodílového spoluvlastnictví.

2.2 Obecná charakteristika SJM

V rámci našeho právního řádu byla nahrazena dosavadní právní úprava novou koncepcí manželského majetkového práva. Největší změna se projevila ve vymezení předmětu tím, že bezpodílové spoluvlastnictví manželů není totožné s institutem společného jmění manželů. Porovnáním obou těchto institutů lze dojít k závěru, že se od sebe oba liší v následujících bodech:

- pojmenování,
- předmět včetně všech jeho možností modifikace i před uzavřením manželství,
- rozsah,
- obsah,
- zánik.

2.3 Rozdíl mezi spoluvlastnictvím a společným jměním manželů

Občanský zákoník před novelou rozděloval spoluvlastnictví na podílové a bezpodílové. V rámci novelizovaného znění bylo upraveno spoluvlastnictví podílové a společné jmění manželů. Věc, které se spoluvlastnictví týká, může být držena jedním nebo více subjekty a nemusí být mezi ně rozdělována. Mezi hlavní znaky spoluvlastnictví patří spoluvlastnický podíl vyjadřující míru spoluvlastnictví založeného na určitých právech a povinnostech, které z něj vyplývají. Podílové spoluvlastnictví existuje také mezi manželi v případě, že k dané věci získají ze zdrojů jiných než společných. V porovnání s tím může společné jmění manželů vzniknout pouze mezi manželi, nikoliv ve vztahu druh družka či v registrovaném partnerství.⁹⁶ Majetková otázka registrovaných párů by měla být v budoucnu řešena samostatnou právní úpravou. Právní režim správy společného majetku je upraven jinak než podílové spoluvlastnictví a je jím vyjádřena rovnost manželů v problematice společného jmění a současně také jiný způsob zániku i vypořádání

⁹⁴ CECHLOVÁ, Eva; TRUTNOVÁ, Jana. Historie, současnost a budoucnost institutu společného jmění manželů. *Ad Notam*. 2006, roč. 12, č. 2, s. 45-51. ISSN 1211-0558. Dostupný také z WWW: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2006_2.pdf>.

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.7.2006, sp. zn. 30 Cdo 2193/2005 („ustanovení §150 odst. 4 občanského zákoníku vyžaduje, aby v tříleté lhůtě bylo provedeno vypořádání společného jmění manželů, nikoliv aby v této lhůtě byla uzavřena dohoda o vypořádání SJM. Došlo-li k vypořádání dohodou, jejímž předmětem je nemovitost, tak zákon váže věcněprávní účinky této dohody ohledně vypořádání této nemovitosti ke vkladu práv do katastru nemovitostí“).

⁹⁶ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 816.

společného jmění manželů, které vychází ze zásady, že oba manželé jsou vlastníky celé věci, a to bez určení podílů, a zároveň jsou tedy omezeni stejným vlastnickým právem druhého.

2.4 Vymezení předmětu SJM – rozsah SJM

Po uzavření manželství se v SJM zpravidla nenachází nic, manželství je tedy z počátku prázdný prostor, který se postupem času začíná plnit. Jmění představuje souhrn majetkových hodnot, které zjistíme tak, že od aktiv odečteme pasiva, neboli od majetku odečteme závazky. SJM je považováno za živý organismus, který se každý den mění tím, že do něj denně něco vstupuje a něco vystupuje.

Do předmětu SJM patří veškerý majetek, který jeden z manželů nebo oba dva oprávněně nabyli za trvání jejich manželství. Někteří autoři⁹⁷ zařazují do majetkových práv jak práva věcná (např. věcné břemeno), tak práva závazková (např. pohledávka z vkladového účtu). Věcná břemena však mezi majetková práva spíše nespádají.⁹⁸ Jak z výše uvedeného vyplývá, tím nejdůležitějším požadavkem pro zařazení majetku či závazku do SJM je to, že vznikne za doby trvání manželství. Další podmínkou je, že bude majetek nebo závazek převzat jedním či oběma manželi. Do SJM tedy nespádá majetek či závazek, který nevznikl za trvání manželství nebo vznikl až po zániku manželství. Dále do SJM nespádá majetek, který si může nárokovat pouze jeden z manželů.⁹⁹ V rámci nové úpravy jsou do něho zahrnuty také veškeré závazky, podíly, členská práva a ostatní majetková práva a povinnosti. Občanský zákoník dále pojem majetek blíže nevymezuje, a proto lze vycházet z ustanovení, že za majetek jsou považovány věci, pohledávky, jiná práva a jiné penězi ocenitelné hodnoty. Předmětem společného jmění manželů jsou tedy:

- aktiva – majetek,
- pasiva – závazky vznikající z právních i protiprávních úkonů.

Zákon na druhé straně určuje majetek, který nemůže být do společného jmění manželů zahrnut, a to vzhledem k právním důvodům jeho nabytí či vzhledem k účelu využití. Jedná se o:

- Majetek, který byl získán dědictvím, darem či odkazem.
- Majetek, který nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému majetku.
- Věci svou povahou sloužící k osobní potřebě pouze jednoho manžela.

⁹⁷ RADVANOVÁ S., ZUKLÍNOVÁ M. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*, C.H.Beck, 1999, str. 46–47, ISBN 80-7179-183-2.

⁹⁸ DVOŘÁK J., SPÁČIL J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*, 2007, Aspi, str. 68, ISBN 978-80-7357-262-4.

⁹⁹ Splnění závazku smluvně přijatého pouze jedním z manželů nelze vymáhat na druhém z manželů, přestože by tento závazek náležel do SJM. - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Odo 677/2007 ze dne 12. 9. 2007, publikováno na str. 54 Bulletinu advokacie, číslo 1-2/2008.

- Věci svou povahou sloužící k osobní potřebě jen jednoho z manželů i přesto, že byly pořízeny ze společných prostředků a za doby trvání manželství.¹⁰⁰
- Věci, které byly vráceny v rámci restituce.
- Závazky, které se týkají výlučného majetku jednoho z manželů.
- Závazky přesahující přiměřenou míru majetkových poměrů manželů, které současně bez souhlasu druhého jeden z nich převzal.
- Závazky osobního charakteru, které může splnit pouze jeden z manželů. Jedná se například o tvorbu uměleckého díla.
- Podíl v obchodní společnosti, včetně akcií a členství v družstvu jednoho z manželů, který ho nabyl do svého výlučného vlastnictví.

Společné vlastnictví manželů doplňuje také majetek, který je pořízen během trvání manželství a který byl uhrazen ze společných prostředků jen částečně. Pokud byla nová věc získána výměnou nebo jen výtěžkem prodeje věci ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, spadá takto nabytá věc do individuálního vlastnictví manžela, kterému původní věc patřila.¹⁰¹ Judikatura konkretizuje nabývání výlučného majetku tak, že se jedná pouze o změnu jeho hospodářské povahy, nikoliv o rozmnožení majetku, které by mělo za následek vstup do majetkového společenství.¹⁰² V některých případech je těžké rozhodnout, zda daná věc je, nebo není součástí společného jmění. V této situaci stanovuje zákon vyvratitelnou zákonnou domněnku příslušnosti jmění ke společnému jmění manželů, která znamená, že v případě, že není-li prokázáno jinak, nabytý majetek a vzniklé závazky během manželství jsou součástí společného jmění manželů. Zákon také připouští tzv. prokázání důkazu o vlastnictví jmění jiném než společném.¹⁰³ Oba manželé pak v rámci tohoto institutu mají společná práva a povinnosti, které plynou z jejich právních úkonů. V těchto právech a závazcích pak mají povinnost vystupovat solidárně.

Zde je nezbytné zmínit problematiku závazku, který nelze zařadit do SJM a který převzal pouze jeden z manželů. Za splnění tohoto závazku bude manžel odpovídat veškerým svým majetkem odpovídajícím jeho výlučnému majetku i majetkem, který je ve SJM.¹⁰⁴ K této problematice vydal Nejvyšší soud zajímavý judikát¹⁰⁵, kde je řečeno, že zákonodárce nezamýšlel v § 145 odst. 3 občanského zákoníku prolomit princip autonomie vůle v procesu vzniku závazků ze smluv

¹⁰⁰ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 73.

¹⁰¹ MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. Aplikované právo [online]. 2005, č. 1, [cit. 2010-07-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.aplikovanepраво.cz/index.php?id=7>>.

¹⁰² Rozhodnutí č. 19/1960 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

¹⁰³ FIALA, Josef a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1998. 404 s. ISBN 80-210-1733-3. ISBN 80-7239-002-3.

¹⁰⁴ Srov. např. J. Bureš, L. Drápal, Z. Krčmář, M. Mazanec: *Občanský soudní řád, Komentář II. díl*, 6. vydání, 2003, str. 1225, ISBN 80-7179-739-1.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Odo 677/2007 ze dne 12. září 2007.

a vnutit smluvním stranám prostřednictvím SJM další smluvní stranu. Dle Nejvyššího soudu by tak došlo k ohrožení jistoty v právních vztazích vzniklých na základě smluv. Při výkonu rozhodnutí na majetek povinného manžela tak dojde k zásahu do majetkových práv druhého manžela tím, že může být postižen majetek nejen ve SJM, ale i majetek nepovinného manžela. Na tuto situaci reaguje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), který ustanovením § 262a, stanovil, že lze nařídít výkon rozhodnutí, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do SJM povinného a jeho manžela se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást SJM jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah SJM nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik SJM ke dni zániku manželství. Manžel, kterému byl neoprávněně postižen jeho majetek, se může bránit pouze soudní cestou tak, že podá tzv. vylučovací (excindační) žalobu. Tato žaloba je upravena v § 267 občanského soudního řádu, kde je v odstavci prvním uvedeno, že právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle části třetí.

2.5 Uzavření manželství a vznik SJM

Uzavření manželství je považováno za podstatný a za prvotní předpoklad vzniku SJM. V současnosti je tento institut zakotven v ustanovení § 708 a násl. nového občanského zákoníku. Společný majetek lze nabýt také v neplatném manželství. Jediný případ manželství, ve kterém tento institut nevzniká, je manželství zdánlivé. Vznik společného jmění manželů je tedy vázán na formálně platné manželství. Tím pádem SJM vzniká také ve věcně neplatném manželství, jehož neplatnost však dosud nebyla soudně vyslovena.¹⁰⁶ SJM pak definitivně zaniká okamžikem, kdy soud pravomocně rozhodne o jeho neplatnosti. Manželé mohou majetek také nabývat do výlučného, odděleného vlastnictví či podílového.¹⁰⁷ Manželé mohou uzavřít smlouvu, která vznik společného jmění manželů odloží až ke dni zániku manželství, a to mimo věcí, které bývají obvyklým vybavením společné domácnosti manželů. Tato smlouva musí mít vždy písemnou formu a být uzavřena formou notářského zápisu. Mezi další případ odkladu vzniku společného jmění manželů patří prohlášení konkurzu podle insolvenčního zákona. Odložení v tomto případě trvá až do doby, kdy zaniknou účinky prohlášení konkurzu.¹⁰⁸

¹⁰⁶ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 41.

¹⁰⁷ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 437

¹⁰⁸ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 960.

2.6 Způsoby nabytí majetku do SJM

Dle ustanovení § 709 nového občanského zákoníku se pojem nabývání majetku týká majetku originálního (původního) i zprostředkovaného (odvozeného). Za trvání manželství je majetek nabýván do SJM, v opačném případě, kdy manželství trvá, ale neexistuje SJM, je majetek nabýván do výlučného či do podílového vlastnictví manželů. Majetek se pak v rámci SJM nabývá prostřednictvím kupní nebo jiné smlouvy, prostřednictvím rozhodnutí státního orgánu, případně na základě jiných skutečností, které stanovuje stát.¹⁰⁹ Mezi nejužívanější typ smluv o nabytí věci do společného vlastnictví patří kupní smlouvy. V případě, že se uzavření takové smlouvy účastí pouze jeden z manželů, je to právě on, který se stane nabyvatelem dané věci. Jde o případ odvozeného nabytí, kdy majitel odvozuje své vlastnické právo od předchozího vlastníka. Druhý manžel má nárok získat na ni vlastnické právo ze zákona v případě, že k takovému právnímu úkonu nebylo využito pouze výlučných prostředků kupujícího manžela, nebo nebyl rozsah společného jmění manželů zúžen. Pokud se jedná o případ nabývání nemovitosti, katastrální úřad kupujícího manžela zapíše jako vlastníka a právo, které mu tímto vznikne, pak zapíše prostřednictvím záznamu na základě ohlášení doloženého souhlasným prohlášením manželů o tom, že stavba je v jejich společném jmění. Dalším příkladem nabytí majetku, které je spojeno se změnou vlastníka, je například nabytí majetku na základě pracovního poměru, na jejichž základě pak vyplacené mzdy lze zahrnout do SJM.

Pro nabývání věci je rozhodujícím faktorem především okamžik nabytí vlastnictví.¹¹⁰ U věci movitých se jedná o nabytí prostřednictvím jejich převzetí, v případě, že není smluvně sjednáno jinak. U věci nemovitých se pak jedná o předložení návrhu na vklad vlastnického práva společně se všemi potřebnými smlouvami a dohodami do katastru nemovitostí. Stavby, které jsou drobné a nepodléhají zápisu do katastru nemovitostí, probíhá nabytí okamžikem účinnosti smlouvy. Při nabývání nemovité věci do SJM je důležitý den, k němuž se váží právní účinky vkladu práva do katastru nemovitostí. Pokud právní účinky vkladu nastanou po uzavření manželství, předmětná nemovitost se stane součástí SJM. Pokud byl podán návrh na vklad vlastnického práva před uzavřením manželství, vlastníkem se stane jen ten jeden manžel.¹¹¹ Darovaná věc jednomu z manželů se nikdy nestane součástí SJM. Věc se může stát součástí SJM pouze za předpokladu, že jednoznačným úmyslem dárce bylo darovat věc oběma manželům. Předmětný dar se však bude nacházet v podílovém spoluvlastnictví obou manželů. Toto pojetí našlo oporu i v judikatuře, kdy se uvádí, že v případě nemovitého daru, pokud byli obdarováni oba manželé,

¹⁰⁹ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 963.

¹¹⁰ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 66.

¹¹¹ J. Dvořák: *Majetkové společenství manželů*, 2004, str. 93, ISBN 80-86395-70-7.

získávají věc do podílového spoluvlastnictví, nikoliv do bezpodílového spoluvlastnictví (dnes SJM).¹¹² Někteří autoři zastávají názor, že toto pojetí je již překonané.¹¹³ Rozpoznat úmysl dárce může být někdy problematické, protože mohl být vyjádřen nepřímě. Příkladem může být věc darovaná novomanželům po svatebním obřadu. K nabytí vlastnického práva vydržením dochází ex lege po skončení vydržecí doby. Z toho, že vydržení není uvedeno v § 709 nového občanského zákoníku, vyvodil Ústavní soud ČR závěr, že „stane-li se oprávněný držitel vydržitelem věci, přejde tato do SJM, pokud manželé žijí v trvalém manželství za existujícího společného jmění manželů. K vydržení vlastnictví k nemovitosti dojde za podmínky, že alespoň jeden z manželů je v postavení oprávněného držitele nebo na základě právního omylu, kdy byl jeden z nich (subjektivně) přesvědčen, že tato nemovitost je v jejich společném jmění. Druhý manžel může vědět o nedostatku či absenci nabývacího titulu k nemovitosti.“¹¹⁴ Ústavní soud tedy připouští „zlou víru“ u jednoho z manželů a postačuje mu „dobrá víra“ alespoň u jednoho z manželů. Opačným názorem se řídí Nejvyšší soud ČR, který stanovuje, že nabytí věci oběma manželi do jejich bezpodílového spoluvlastnictví vydržením předpokládá dobrou víru obou, což znamená, že jim oběma jako bezpodílovým spoluvlastníkům věc patří, a to po celou zákonem stanovenou dobu nepřetržité držby.¹¹⁵ Řešení tohoto problému bude velice obtížné, protože každý z těchto soudů má svým způsobem pravdu. Ústavní soud se snaží chránit toho manžela, který byl po celou dobu v „dobré víře“, a současně chrání jednotný majetkový režim SJM. Nejvyšší soud se oproti tomu zastává názor, že je nesprávné, aby nabytí vlastnictví i ten manžel, který je ve „zlé víře“. V praxi se nejspíš bude posuzovat to, zda je dobré a odůvodněné, aby se věc stala součástí SJM.

Rozhodnutí soudu či správního orgánu o nabytí věci musí mít konstitutivní povahu, která spočívá v tom, že má dané vlastnictví zakládat.¹¹⁶ V případě příklepu při dražebním jednání vydražitel nabývá vlastnictví prostřednictvím soudního rozhodnutí. Vydražitel se tak stává novou oprávněnou osobou a vydražená věc současně spadá do SJM. Nabývacím titulem se pro vznik vlastnictví může stát dokonce i výrok soudu o zpracování věci. Mezi další zákonný způsob nabytí vlastnictví do společného jmění majetku patří výstavba, zpracování materiálu nebo vytvoření nové věci. V případě nabývání majetku do SJM musí dané podmínky splnit oba manželé¹¹⁷ (za podmínky, že jsou oba účastníci předmětné smlouvy). Může se stát, že se smlouva stane absolutně neplatnou z důvodu nedostatku způsobilosti jednoho z manželů. K tomuto

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 16 Ca 116/96.

¹¹³ J Dvořák, J. Spáčil: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2011, Aspi, str. 79 ISBN 978-80-7357-597-7.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 219/95.

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2152/2003.

¹¹⁶ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vy. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8, str. 58.

¹¹⁷ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vy. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-226-6, str. 73.

všeobecnému názoru se přiklonil i Nejvyšší soud ČR svým rozhodnutím, že neplatnost smlouvy v části týkající se jednoho manžela je obsahově neoddělitelná od části týkající se manžela druhého.¹¹⁸

2.7 Zdroje společného jmění manželů

V okamžiku uzavření sňatku není společné vlastnictví ničím naplněno, k tomu dochází až během trvání manželství. Nejčastějším zdrojem společného vlastnictví jsou peněžité prostředky, které se vyplácejí oběma manželům během trvání manželství. Mezi tyto peněžité prostředky patří především hlavní příjmy z výkonu ze závislé činnosti. Celý tento příjem se do SJM zahrnuje až v okamžiku jeho vyplacení, a proto pouhý nárok na pracovní odměnu nemůže být považován za jeho součást. Mezi další zdroje pak patří:

- Důchodové, sociální a nemocenské dávky.
- Finanční odměny vyplácené na základě dohod o pracovní činnosti nebo provedení práce,
- Honoráře za umělecká díla, a to na rozdíl od samotného díla nespádajícího do společného jmění manželů.
- Odměny za vynálezy.
- Výhry ze sázek.
- Věcné ceny získané v loteriích a prostřednictvím podobných slosovacích akce.
- Pojistná plnění, která vyplývají z pojistných smluv.
- Vyplacené částky pocházející z náhrady škody.
- Bezdůvodná obohacení.
- Finance pocházející z uzavřené půjčky i v případě, že tuto půjčku sjednal pouze jeden z manželů.
- Splátky, které splácejí pohledávky společné oběma manželům. Výjimkou je splátka na pohledávky jednoho z manželů, které mu vznikly ještě před uzavřením manželství nebo v případě, že půjčená částka pocházela z výlučného majetku jednoho z manželů.
- Výběry pocházející z vkladních knížek a jiných účtů.
- Výnosy a přírůstky, mezi které patří úroky, výhry na vkladech či nájemné, a to bez ohledu na to, o jaký druh vlastnictví se jedná.
- Příjmy, které plynou z výlučného majetku tohoto manžela.

Náklady na správu nebo údržbu výlučného majetku jednoho z manželů hrazené ze SJM jsou vzhledem k následným příjmům v určitém nepoměru. Tento nepoměr vzniká zejména z toho

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.2.2001, sp. zn. 30 Cdo 1865/2000.

důvodu, že se jedná o zpětné investice z výnosu. Při zániku a vypořádání SJM druhému z manželů přísluší právo na náhradu prostředků, které společně vynaložil na výlučný majetek.¹¹⁹

2.8 Správa majetku v SJM

V rámci uzavřeného manželství se dá hospodařit nejen s majetkem nabytým v rámci SJM, ale v některých případech také s majetkem, se kterým manželé disponovali v rámci odděleného vlastnictví. Manželé společně své věci užívají, nakládají s nimi, opotřebovávají a spotřebovávají je a také je mohou zničit. Hospodaření se společným majetkem lze označit jako soubor oprávnění a lze jej pokládat za výkon vlastnického práva.¹²⁰ Manželé tak svůj majetek užívají právem a z povinnosti. V rámci SJM je každý z nich považován za vlastníka celé věci s omezením pouze stejným právem druhého z manželů. Podle občanského zákoníku jej manželé nejen užívají, ale také udržují společně. Velmi často se stává, že danou věc užívá pouze jeden z nich. V takovém případě stačí pouze to, aby druhý z nich neměl vůči tomuto užívání žádné výhrady. Pro manželské vnitřní vztahy pak existuje souladné jednání nazývaný konkludentní souhlas, který se projevuje mlčením.¹²¹ Dohody o užívání majetku, které jsou platné po dobu shody manželů, jsou omezeny trváním neodvolaného souhlasného projevu každého z manželů. Užívání majetku v rámci SJM je charakterizováno mimo jiné finanční otázkou věci, jelikož zde musí panovat také shoda v rámci výdajů peněžitých prostředků na pořizovanou věc. V případě, že jeden z manželů zaujímá ohledně využití společného majetku odlišný názor než ten druhý, měl by tento nesouhlas vyjádřit včas. V opačném případě totiž je jeho mlčení pokládáno za souhlas. Pro zajímavost uvedme judikát, který říká, že pokud jeden z manželů bez souhlasu druhého provede výběr z bankovního účtu, na kterém jsou uloženy výlučné finanční prostředky druhého manžela, a takto získané prostředky použije pro vlastní potřebu, má druhý manžel, do jehož výlučného majetku patřily, právo na jejich úhradu.¹²² V případě nakládání se společnými prostředky na bankovních účtech Nejvyšší soud ČR stanovil, že důkazní břemeno tíží toho z manželů, který finanční prostředky z účtu u peněžního ústavu vybere. Důkazní břemeno druhého z manželů, který se vypořádání těchto prostředků domáhá, je omezeno na prokázání toho, že tyto prostředky byly nabyty za trvání manželství a druhým manželem z účtu vybrány.¹²³ V rámci společné domácnosti jsou věci v ní využívané nejen manželi, ale také jejich dětmi. V rámci majetkových věcí nelze opomenout také vztahy manželů k třetím osobám. V tomto

¹¹⁹ MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. *Aplikované právo* [online]. 2005, č. 1, [cit. 2010-07-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.aplikovanepravo.cz/index.php?id=7>>.

¹²⁰ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 98.

¹²¹ § 546 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník.

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2437/2008.

¹²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.6.2019, sp. zn. 22 Cdo 1202/2019.

případě se jedná o záležitosti, které se týkají obou manželů, ale o kterých rozhoduje jen jeden z nich, a to bez potřebného souladu toho druhého.

Nejvíce problému se společným užíváním majetku vzniká v době rozvratu manželství. Manželský konflikt v této oblasti lze vyřešit podáním žaloby na úpravu užívání majetku v rámci společného jmění manželů, protože jinak oběma z nich náleží stejná práva na užívání společného majetku. § 715 nového občanského zákoníku upravuje odlišnosti vzniklé v rámci práva v souvislosti s podnikáním toho manžela, který k podnikání potřebuje použít majetek v rámci SJM. V tomto případě je zakotvena povinnost poskytnout souhlas k využívání SJM druhým manželem, ke kterému musí dojít vždy v rámci prvního použití takového majetku. Tento souhlas neznamená, že nepodnikající manžel ztrácí oprávnění užívat společný majetek a podnikající manžel neztrácí právo majetek v rámci SJM užívat výlučně sám. Podnikající manžel má pak povinnost tento souhlas doložit do sbírky listin rejstříkového soudu společně se stejnopisem notářského zápisu pojednávajícím o změně rozsahu SJM nebo o odložení takového vzniku soudním rozhodnutím o zúžení společného jmění majetku.¹²⁴ Pokud by nastala situace, že by se nepodnikající manžel o své věci bál, je možno využít soudního rozhodnutí o zúžení společného jmění manželů.

2.8.1 Obvyklé a ostatní záležitosti správy SJM

Obvyklé záležitosti dokáže každý z manželů vykonávat sám jménem obou manželů, a to zejména proto, že nedokáže negativně ovlivnit jeho vlastnická práva, jelikož se jedná o očekávané nebo pravidelné se opakující záležitosti. Jedná se o platby pravidelných poplatků spojených s údržbou domu, pravidelné úhrady nájemného, paliva atd. Výkon těchto práv a povinností nesmí porušovat dobré mravy.

V rámci ostatních záležitostí musí s jednáním souhlasit oba manželé. Musí tedy vyjádřit společnou vůli, v opačném případě se takový právní úkon stává vždy relativně neplatným. V případě, že jeden z manželů převezme nepřiměřený závazek bez souhlasu manžela druhého, jedná se o vznik výlučného závazku dlužícího manžela, jenž se nezapočítává do společného jmění manželů.

V našem právním řádu není pojem obvyklá správa vymezen a posuzováním se pak zjišťuje to, co je možno označit za běžnou záležitost u normálních manželských dvojic daného společenského postavení v konkrétní situaci. V rámci obvyklé správy nebo jinak běžných záležitostí lze mluvit o zajištění chodu společné domácnosti společně s každodenními životními potřebami. Mimo jiné do této skupiny patří:

¹²⁴ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 986.

- Zákonem uložené plnění povinností – vyživovací povinnost, která vyplývá z nového občanského zákoníku.
- Na základě rozhodnutí příslušného orgánu včetně soudu – placení výživného a plnění povinností, které vyplývají z uzavřených smluvních závazků. Příkladem mohou být například služby spojené s užíváním bytu.
- Právní úkony bez praktické změny – jedná se zejména o finanční prostředky, které se ukládají na účty, o příjmy peněžitých plateb představujících například přeplatky při vyúčtování, nájemné za užívání věci ze SJM atd.

Běžné záležitosti se prolínají s ostatními a platí zde předpoklad, že co ve vztahu ke SJM není obvyklou záležitostí, musí být záležitost ostatní, nikoli záležitostí běžnou.¹²⁵ Ostatní záležitosti jsou svým charakterem určitým způsobem mimořádné. Patří sem:

- zakládání platných práv a závazků vyznačující se dlouhodobým charakterem,
- disponování s majetkem s vyšší hodnotou,
- sjednání či vypovězení nájemní smlouva,
- darování dražší věci nebo jiné neobvyklé pozornosti.

Právní úkony vznikající mimo obvyklou správu majetku vyžadují souhlas druhého manžela z toho důvodu, že nesouhlas může zneplatnit toto jednání. V případě, že při jednání není potřeba přítomnosti obou manželů, je jeden z manželů oprávněn toho druhého zastupovat prostřednictvím uděleného souhlasu. Také v ostatních záležitostech tak lze uplatnit vzájemné zastupování.

Mezi právní úkony nesouvisející s obvyklou správou majetku lze řadit také náležitosti a úkony, které se týkají vlastnických a jiných věcných práv manželů k nemovitostem. Podle § 574 OZ, se tedy na tento úkon nahlíží jako na platný, nikoliv jako neplatný. Dle § 586 nového občanského zákoníku platí, že nenamítne-li oprávněná osoba neplatnost právního jednání, považuje se právní jednání za platné. Dle § 579 nového občanského zákoníku ten, kdo způsobil neplatnost právního jednání, nemá právo namítnout neplatnost nebo uplatnit z neplatného právního jednání pro sebe výhodu. Dojde-li přesto k neplatnosti, je s ní počítáno již od samého počátku. Současně se na toto právní jednání hledí jako na absolutně neplatné, a to včetně všech důsledků z něj vyplývajících.¹²⁶ Na relativní neplatnost se lze dovolat ve tříleté lhůtě od chvíle, kdy došlo k právnímu úkonu a promlčuje se. Chybí-li v návrhu na povolení vkladu vlastnického práva do

¹²⁵ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Line, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 113.

¹²⁶ MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. *Aplikované právo* [online]. 2005, č. 1, dostupný z [www: http://www.aplikovanepravo.cz/index.php?id=7](http://www.aplikovanepravo.cz/index.php?id=7).

katastru nemovitostí souhlas druhého z manželů, nejedná se o překážku zabraňující tomuto vkladu.

2.9 Smluvní modifikace SJM

Modifikace smluvní úpravy společného jmění manželů se zpravidla týká jeho obsahu či rozsahu, ale může se týkat i doby vzniku společného jmění.

2.9.1 Rozšíření rozsahu SJM

Podle ustanovení § 717 nového občanského zákoníku může smluvený režim spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik SJM ke dni zániku manželství, jakožto i v režimu rozšíření či zúžení rozsahu SJM v zákonném režimu. Na základě této smlouvy tak mohou manželé obohatit svůj dosavadní společný majetek. Rozšířit jej mohou pouze o určitý druh majetku stanovený zákonem, který se za normálních situací nestává SJM. Může se jednat například o společné finanční investice do majetku, který je výlučným majetkem pouze jednoho z manželů. Nejčastěji se může jednat o takovou nemovitost, kterou jeden z manželů vlastnil již před uzavřením manželství nebo ji získal darem, dědictvím, případně v restituci. Pokud by manželé uvedenou možnost úpravy rozsahu smlouvy nevyužili a nemovitost do SJM nevložili, podíleli by se na zhodnocování nemovitostí společnými prostředky, a to i přesto, že ve skutečnosti nemovitost patří jen jednomu z nich.¹²⁷ Kdykoliv během trvání manželství lze do rozšíření společného majetku manželů začlenit veškerý majetek obou manželů včetně závazků.

2.9.2 Zúžení rozsahu SJM

Podle zákona lze sjednat také zúžení jeho rozsahu. Tento typ představuje pravděpodobně nejfrekventovanější smluvní typ převládající mezi manželi. Uzavřením takové smlouvy pak mohou manželé ze svého SJM vyjmout určitý majetek či závazek, který je v současnosti jeho částí nebo se v budoucnosti jeho součástí může stát. Společné jmění manželů může být toliko zúženo na základě dohody manželů, nebo na základě rozhodnutí soudu.¹²⁸ V každém případě tak musí určitý majetek zůstat součástí SJM, jelikož veškerý majetek vyloučit nelze. V rámci právní praxe došlo k posunu hranic smluvního zúžení majetku, které je dáno také v případě soudního rozhodování o jeho zužování, s výjimkou věcí, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti.¹²⁹ Otázkou však stále zůstává, co se vlastně do obvyklého vybavení společné domácnosti počítá, jelikož tuto oblast zákon neřeší a vše zaleží pouze na dohodě účastníků

¹²⁷ VLASÁKOVÁ, Lucie; KRÍŽOVÁ, Veronika. Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky. *Ad Notam*. 2004, č. 3, s. 61-66. ISSN 1211-0558, dostupný z [www: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2004_3.pdf>](http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2004_3.pdf).

¹²⁸ ŠTANCLOVÁ, Vlasta. Ještě k diskusi o zúžení společného jmění manželů. *Ad Notam*. 2010, roč. 16, č. 1, s. 9-11, dostupný z [www: <http://www.nkcr.cz/Ad_Notam_01_2010_obsah.pdf>](http://www.nkcr.cz/Ad_Notam_01_2010_obsah.pdf). ISSN 1211-0558.

¹²⁹ ŠTANCLOVÁ, Vlasta. Ještě k diskusi o zúžení společného jmění manželů. *Ad Notam*. 2010, roč. 16, č. 1, s. 9-11, dostupný z [www: <http://www.nkcr.cz/Ad_Notam_01_2010_obsah.pdf>](http://www.nkcr.cz/Ad_Notam_01_2010_obsah.pdf). ISSN 1211-0558.

smluv. Zpravidla je tato hranice závislá na majetkové a životní úrovni konkrétní rodiny. Mezi nejčastější důvody k zúžení společného jmění manželů řadíme:

- Podnikatelské aktivity jednoho z manželů, které mohou společný majetek ohrozit.
- Dlouhotrvající neshody v manželství, na jejichž základě si manželé nepřejí další nabývání majetku, případně dluhů.

V rámci zúžení SJM se nejedná o převod věci z tohoto typu majetku do výlučného vlastnictví jednoho z manželů, ale o zrušení omezení práva jednoho z manželů právem manžela druhého.¹³⁰ Majetek vyloučený ze SJM podléhá vypořádání stejně jako při zániku manželství

2.9.3 Smlouva o výhradě vzniku SJM ke dni zániku manželství

Dalším typem smlouvy týkající se úpravy SJM je smlouva o výhradě vzniku SJM ke dni zániku manželství. Jedná se o případ, kdy si manželé vznik budoucího společného jmění mohou vyhradit ke dni zániku manželství. Výjimkou tvoří věci, které patří mezi obvyklé vybavení společné domácnosti, jelikož ty do SJM patří, a proto je nelze vyloučit. Již v minulosti byl tento typ smluvního ujednání znám pod názvem koakvizice, jakožto institut uherského práva, který byl uplatňován na Slovensku do roku 1950. Prostřednictvím této smlouvy může každý z manželů v průběhu manželství nabýt majetek a závazky nejen do svého odděleného vlastnictví, ale současně do podílového spoluvlastnictví manželů, které se ale vzhledem k okolnostem nabytí nestane předmětem jejich SJM. V případě, že dojde k vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství, budou od té doby společně spravovat pouze věci, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Ostatní majetek pak manželé spravují podle své vůle. V případě, že využijí vyhradit vznik společného jmění manželů pouze částečně, bude se jednat o zúžení společného jmění manželů. Taková smlouva musí obsahovat seznam konkrétních majetkových hodnot. Ve chvíli zániku manželství nastane v rámci majetku nová situace. Automaticky vznik SJM s obsahem majetku i závazků manželů vznikne dnem zániku manželství. Takto vzniklý komplex celého společného majetku se stává předmětem vypořádání, ale nejeví se příliš žádoucí a vhodný vzhledem k následnému vypořádání.

2.10 Předmanželská smlouva

Své majetkové poměry mohou upravovat nejen manželé, ale také snoubenci, kteří tak mohou učinit prostřednictvím předmanželské smlouvy. Součástí takové smlouvy je specifikace budoucích majetkových vztahů. Předmanželská smlouva se tím stává účinná až ode dne, kdy dojde k uzavření manželství a tím i ke vzniku SJM. Od ostatních uvedených modifikací smluv se

¹³⁰ MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. *Aplikované právo* [online]. 2005, č. 1, dostupný z [www: http://www.aplikovanepravo.cz/index.php?id=7](http://www.aplikovanepravo.cz/index.php?id=7).

odlišuje tím, že rozsah majetku a závazků je možno upravit pouze do budoucna. Předmanželská smlouva na sebe vztahuje podobu smlouvy o zúžení budoucího společného jmění manželů, nebo smlouvy o výhradě vzniku tohoto majetku budoucího, a to ke dni zániku manželství. Smlouva musí splňovat formu notářského zápisu. Ve výjimečných případech může dojít k tomu, že snoubenci nebudou způsobilí ke sjednání smluv, ačkoliv jsou podle zákona oprávněni k uzavření manželství.

2.11 Modifikace SJM rozhodnutím soudu

2.11.1 Zúžení SJM soudem ze závažných důvodů

V důsledku rozhodnutí soudu, které navrhne jeden z manželů, může, ale také nemusí dojít ke změně rozsahu SJM. Taková situace může nastat především ze závažných důvodů. K tomu, aby byl zahájen soud o zúžení společného jmění manželů, jsou potřeba velmi závažné důvody. Mezi takové důvody patří okolnosti konkrétní případu s ohledem na:

- Majetkové poměry manželů.
- Profesionální zaměření obou manželů.
- Podnikání manželů.
- Ostatní pracovní činnosti manželů.
- Nezletilé děti, ke kterým se jeden z manželů chová nezodpovědně a rizikově.
- Jeden z manželů nakládá se společným majetkem pouze ve vlastním zájmu.
- Přebírání závazků je neuvážené.
- Ostatní důvody ohrožující další trvání SJM.

V tomto případě však nemusí o zúžení společného jmění manželů rozhodnout soud především v okamžiku, kdy manželé žijí odloučeně. Musí se však jednat o domácnost, ve které současná partnerská situace neodporuje dobrým mravům.¹³¹ Posouzení uvedených důvodů vždy náleží soudu.

2.11.2 Zúžení SJM z důvodu získání podnikatelského oprávnění

V § 724 je upraven konkrétní závažný důvod, pro který k zúžení nebo zrušení SJM soudem dochází. Zpravidla se jedná o skutečnost, kdy jeden z manželů získá oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stane neomezeně ručícím společníkem právnické osoby. Mezi další důvody patří: manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželovi, manžela lze považovat za marnotratného, manžel soustavně

¹³¹ FIALA, Josef a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1998. 404 s. ISBN 80-210-1733-3. ISBN 80-7239-002-3.

nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Žalobu pak může podat každý z manželů, a tedy i manžel mající podnikatelské oprávnění, který se ke svému podnikání rozhodne použít nejen vlastní oddělený majetek, ale i ten spadající do SJM. Občanský zákoník se tak snaží o to, aby se dokázal nepodnikající manžel ochránit před vzniklými závazky. V případě, že soud zjistí potřebné skutečnosti vedoucí k zúžení společného jmění manželů, musí podanému návrhu vyhovět. V tomto případě tak mají manželé jistotu, že bude jejich SJM opravdu zúženo, jelikož soud v tomto případě nebude posuzovat ani okolnosti, ani závažnosti jeho důvodu. Na druhou stranu však stanovené podmínky přezkoumává a v důsledku jeho rozhodnutí pak ke změně rozsahu jmění dochází až od chvíle tohoto rozhodnutí, tj. ex nunc. Právo na podání návrhu o zúžení SJM se nepromlčuje, a to ani v okamžiku, kdy by žalobce postupoval v rozporu s dobrými mravy. Společně s perspektivní podnikatelskou činností podnikajícího manžela vznikají také určité výnosy, jež se mezi manželi rozdělí v takovém poměru, v jakém je sjednáno v rámci písemné smlouvy o rozdělení příjmů z podnikání. Další možností je, že se mohou vzniklé výnosy stát součástí SJM, které se pak rozdělí rovným dílem. Podnikajícímu manželovi, který je zapsán v obchodním rejstříku pak zúžením společného jmění manželů vzniká povinnost založit do sbírky listin obchodního rejstříku pravomocné rozhodnutí soudu o tomto zúžení nebo o rozdělení příjmů z podnikatelské činnosti. I v tomto případě pak musí dojít k zodpovězení otázky toho, co je zahrnuto do obvyklého vybavení společné domácnosti.

2.11.3 Rozšíření SJM soudem

V případě připuštění zúžení společného jmění majetku soudem se nemusí vždy jednat o konečné rozhodnutí změny rozsahu společného jmění a zákon zde nabízí možnost vrátit stav společného jmění manželů do předešlého stavu před zúžením. Opětovné obnovení původního rozsahu SJM lze provést jen prostřednictvím rozhodnutí soudu, a to vždy na návrh jednoho z manželů. V případě, že by chtěli manželé své společné jmění vrátit do předchozího stavu pouze na základě smlouvy uzavřené mezi sebou, není to možné. Každý návrh se pak posuzuje podle okolností konkrétního případu. V rámci posuzovacího procesu musí být opominuty především závažné důvody k úpravě rozsahu společného jmění manželů směřující. V případě, že by nějaké takové důvody byly objeveny, dojde k úpravě rozsahu na základě důvodu ukončení podnikání nebo z důvodu ztráty postavení neomezeně ručícího společníka v obchodní společnosti.

2.11.4 Ochrana jiných osob

Manželé se prostřednictvím modifikace společného jmění manželů odchylojí od zákonné úpravy jejich společného jmění, které také ovlivňuje právní vztah, který existuje mezi manželi a třetími osobami, a to především věřiteli. Zákon poskytuje manželům ochranu, ti se mohou obsahu uzavřených smluv dovolávat jen v tom případě, že věřitelé s obsahem těchto smluv byly

důkladně seznámeny. Za třetí osobu pak lze podle zákona považovat i takovou osobu, které se obsah smlouvy může z hlediska právního postavení dotknout tím, že dojde ke zkrácení jejího práva na majetek. V tomto případě není ani důležité, zda smlouvu uzavřely před vznikem právního vztahu některého z manželů k třetí osobě, nebo až po jeho vzniku. Důležitá je skutečnost, zda třetí osoba byla osobně při vzniku právního vztahu o zúžení informována. Za rozhodnutí se pak považuje jakákoliv vědomost třetí osoby o zúžení rozsahu společného jmění majetku, které ovlivnilo právní poměry této změny. Smlouvy o manželském majetkovém právu vyžadují formu veřejné listiny. Ochrana jiných osob je dále upravena v zákoně při výkonu rozhodnutí, a to v souvislosti se společným jměním manželů. Ustanovení § 262a odst. 1 OSŘ jasně stanoví to, že majetek, jež je součástí společného jmění povinného a jeho manžela se v rámci účelů nařízení výkonu rozhodnutí považován majetek netvořící jeho součást, protože by byl prostřednictvím smlouvy zúžen nebo vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Pokud dojde k nařízení výkonu rozhodnutí, není důležitý skutečný majetkový režim povinného a současně se nepřihlíží ani ke smlouvě, prostřednictvím které dochází k zúžení stanoveného rozsahu společného majetku, který byl jeho součástí v době, kdy se pohledávka stala vymahatelná. V případě rozšiřování společného jmění manželů o povinný majetek se uplatňuje stejný postup. Oba manželé se automaticky stávají účastníky exekučního řízení bez ohledu na vlastnictví ve společném jmění manželů či výlučně. Zde však zákon pamatuje na to, jak je potřeba ochránit manžela povinného podle ustanovení, které mu umožňuje uplatnit návrh na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí. V tomto případě se jedná o tzv. vylučovací neboli excindační žalobu. Ve sporném řízení pak manžel povinného musí prokázat důvody, které ho vedly k podání žaloby.

2.12 Zánik a vypořádání SJM

Vznik společného jmění manželů je vázán na uzavření manželství, jehož existence je spojována s dobou jeho trvání. Současně se zánikem manželství dojde i k zániku SJM. V některých případech může nastat situace, kdy dojde k zániku SJM i přesto, že manželský vztah stále existuje. K takové situaci dochází přímo ze zákona. O zániku společného jmění manželů je pojednáváno v následujícím smyslu:

- Zánik společného jmění vztahující se ke konkrétní věci, majetkovému právu či závazku – tento typ zániku může nastat tradičním způsobem zániku vlastnického práva, mezi které patří například darování, prodej, vyvlastnění či spotřebování, nebo k zániku práv a povinností. Pokud k takovému zániku dojde, nemá vliv na další existenci SJM., .
- Zánik společného jmění týkající se veškerého majetku i závazků.

- V rámci všech právních skutečností vedoucích k zániku společného jmění manželů, je potřeba toto jmění společně vypořádat.

2.12.1 Zánik SJM při zániku manželství

Podle dostupné právní úpravy zaniká trvajícím SJM z důvodů spojených se zánikem manželství. Jedná se o následující důvody:

- Smrt jednoho z manželů – SJM zaniká smrtí jednoho nebo obou z nich. V případě, že dojde ke společné smrti, je podstatné, který z manželů zemřel dříve. Podle zjištěné skutečnosti se pak začne projednávat dědictví a provede se vypořádání společného jmění manželů. Až poté se začne projednávat dědictví po druhém zemřelém, v jehož rámci není potřeba vypořádávat společné jmění.¹³²
- Prohlášení za mrtvého – v případě, že nastane situace, při které se jeden z manželů stane dlouhodobě nezvěstným, může dojít k prohlášení za mrtvého. Pokud se zjistí, že dotyčná osoba žije, dojde nejen k obnovení manželství, ale také SJM, a to s účinky *ex tunc*.¹³³ Pokud však manžel zemřelého uzavřel manželství nové, k obnovení manželství ani k majetkovému společenství nedojde.
- Rozvod – jedná se o nejčastější způsob zániku manželství, ke kterému dojde ke dni, kdy soud pravomocně manželství rozvede. Stejným dnem rovněž dochází k zániku společného jmění manželů.
- Prohlášení manželství za neplatné – manželství může být prohlášeno za neplatné z několika důvodů (viz předchozí kapitoly). Tento typ zániku manželství má samozřejmě za následek zánik společného jmění manželů. U manželství, která jsou prohlášena za neplatná, se veškeré vztahy, které se týkají společného jmění, posuzují shodně jako v případě platného manželství.
- Manželství zdánlivé – v případě, že ke vzniku manželství vlastně vůbec nedojde, nastává samozřejmě situace, že nedojde ani ke vzniku SJM.

2.12.2 Zánik SJM za trvání manželství

Zákon také vymezuje právní skutečnosti, kdy dochází k zániku SJM za trvání manželství. K takovému zániku pak dochází z následujících důvodů:

- **Uložení trestu propadnutí majetku v trestním řízení** – jeden z manželů, u kterého došlo k uložení trestu, současně ztrácí právo na to, aby mohl nakládat se společným

¹³² BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 135.

¹³³ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Line, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. tamtéž, str. 136.

majetkem manželů. Tento majetek pak propadáva ve prospěch státu. V případě fyzické osoby může trest postihnout buď veškerý majetek pachatele trestného činu, nebo jeho část (např. pohledávky), kterou určí soud. Vždy ale postihuje pouze jeho osobní majetek. Komplikací může být společná trestná činnost manželů v různosti míry jejich podílu na trestné činnosti.¹³⁴ Jedinou výjimku tvoří prostředky a věci, které jsou potřeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o které je odsouzený povinen podle zákona pečovat.¹³⁵ Jedná se o způsob zániku společného jmění manželů, prostřednictvím kterého je zajištěna ochrana druhého manžela, protože po jeho vypořádání propadáva pouze majetek odsouzeného.

- **Prohlášení konkursu** – zánik společného jmění majetku je také spojován s prohlášením konkursu na majetek jednoho z manželů, tj. úpadce.¹³⁶ Při tomto vypořádání nastupuje na místo manžela, který je považován za úpadce, správce konkursní podstaty. K vypořádání zaniklého společného jmění manželů může dojít prostřednictvím dohody s tím, že tato dohoda vždy podléhá schválením soudu i v případě, že zánik nastal dříve, než byl na majetek jednoho z nich přihlášen do konkursu, a současně k jeho vypořádání nedošlo v okamžiku prohlášení konkursu.¹³⁷

2.12.3 Obnovení SJM

V případě, že společné jmění manželů zanikne v souvislosti s vyslovením trestu propadnutí v rámci trestního řízení jednoho z manželů, nebo z důvodu prohlášení konkursu bez souběžného zániku manželství, je možno, že nastane situace, že SJM bude v budoucnu znovu obnoveno. K takovému obnovení pak může dojít pouze soudním výrokem, před kterým stojí řízení, které se zahajuje na návrh jednoho z manželů. V rámci tohoto řízení pak soud zjišťuje, zda došlo k ukončení důvodů, pro které bylo SJM zrušeno. V případě, že k jeho obnovení dojde, účinky pro něj pak nastanou díky pravomocnému rozsudku mající konstitutivní charakter – tedy ex nunc.¹³⁸ Z tohoto důvodu tedy manželé nabývají majetek do společného jmění až po tom, kdy dojde k tomu, že rozsudek nabude právní moci. Manželské jmění, které je zaniklé, je potřeba vypořádat, jelikož do obnoveného společného jmění manželů již jako předmět nevstupuje.

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 172/2011

¹³⁵ MAKARIUS, Milan. Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání. *Aplikované právo* [online]. 2005, č. 2, dostupný z [www: <http://www.aplikovanepраво.cz/index.php?no=35\(=cz&id=7>](http://www.aplikovanepраво.cz/index.php?no=35(=cz&id=7).

¹³⁶ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

¹³⁷ MAKARIUS, Milan. Zánik společného jmění manželů a jeho vypořádání. *Aplikované právo* [online]. 2005, č. 2, dostupný z [www: <http://www.aplikovanepраво.cz/index.php?no=35\(=cz&id=7>](http://www.aplikovanepраво.cz/index.php?no=35(=cz&id=7).

¹³⁸ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1024.

2.13 Vypořádání zaniklého SJM

Pod pojmem vypořádání se skrývá uspořádání všech vzájemných majetkových vztahů, které mezi manželi existují v době zániku společného jmění manželů jak za trvání, tak i při zániku manželství. Takové vypořádání se pak probíhá dle stanovených zásad v § 742 nového občanského zákoníku:

- I. zásada obecně stanovuje, že podíly obou manželů jsou stejné v rámci společného jmění. Oba manželé mají právo vyžadovat to, co sami vložili do společného majetku ze svých prostředků. V rámci této zásady existuje povinnost manželů podílet se stejným dílem na závazcích, které jsou předmětem společného jmění manželů. Každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek. Tato domněnka je však vyvratitelná, takže bude možné hodnotit podíly manželů různě na základě prokázaných skutečností. Skutečnost, že jeden manžel měl horší předpoklady pro výdělečnou činnost, neznamená, že by nutně muselo dojít ke zmenšení jeho podílu, nicméně větší potíží nastane v situaci, kdy jeden z manželů nepracoval vůbec. Důvodem pro snížení výše podílu může být, že manžel o společný majetek nepečoval¹³⁹ nebo utrácení peněz ve větší než obvyklé míře za alkohol, automaty, drogy¹⁴⁰, rozpor s dobrými mravy¹⁴¹, přítomnost domácího násilí¹⁴² atp. Důvodem pro zvýšení podílu by pak mohly být mimořádné zásluhy jednoho z manželů o získání společného majetku. Vypořádací podíl jednoho z manželů na zaniklém SJM nelze snížit jen proto, že zjevnou příčinou rozvratu manželství byl jeho mimomanželský vztah.¹⁴³ Veškerá kritéria a způsob vypořádání je třeba uplatňovat vzhledem k individuálním skutkovým okolnostem případu.¹⁴⁴
- II. zásada upravuje skutečné a reálné potřeby nezletilých dětí. Při vypořádávání majetku je nutno nezapomenout na skutečnost, že je potřeba, aby každý z manželů pečoval jednak o svou rodinu, společné jmění a domácnost. Výše podílů každého z manželů je tak ovlivněna negativními okolnostmi, mezi které patří například drogová závislost, alkoholismus, výkon trestu odnětí svobody, bezdůvodné opuštění společné domácnosti.¹⁴⁵
- III. zásada říká, že se přehledně k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do SJM.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 6. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4276/2014.

¹⁴⁰ KRÁLÍK, M.: Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). Soudní rozhledy 11-12/2012, s. 383.

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011.

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3000/2011.

¹⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2921/2005 ze dne 19. 3. 2007.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2939/2012.

¹⁴⁵ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 996.

Vypořádání společného jmění manželů by mělo především respektovat vůli účastníků, ale zároveň by mělo dodržovat zásady, které jsou uvedeny v zákoně. Tyto ustanovení jsou tzv. kogentní, tedy není možné je zanechat pouze na tom, zda vypořádání bude dobrovolně provedeno.¹⁴⁶ Zánik a následné vypořádání SJM se časově navzájem nekryjí, jelikož účinky vypořádání zaniklého majetku nastávají zásadně k okamžiku zániku. Tím, že dojde k vypořádání SJM, se určí výlučné vlastnictví všech věcí, které byly součástí společného majetku. V této fázi se tedy určuje, který manžel se stane vlastníkem dané věci a který se naopak dané věci musí vzdát. Vlastnictví k daným věcem se v této chvíli nezřizuje, nenabývá, a nejedná se ani o převod či o přechod vlastnických práv. K této problematice se vyjadřuje i Nejvyšší soud ČR, který stanoví, že při vypořádání SJM nedochází k převodu nebo k přechodu vlastnictví. Ve SJM, pro něž je charakteristické, že k věcem, právům nebo jinému majetku do něj náležejícího nejsou určeny podíly manželů, je každý z manželů „úplným vlastníkem celku“ a ve svých právech k majetku je omezován stejným právem druhého manžela. Vypořádání (zaniklého) společného jmění spočívá v tom, že jeden z manželů se stává výlučným vlastníkem věci, práva nebo jiného dosud společného majetku, aniž by se (nadále) o svá oprávnění a povinnosti k majetku dělil s druhým manželem, popř. že věci, práva nebo jiný dosud společný majetek případnou do podílového spoluvlastnictví manželů.¹⁴⁷ Vypořádání pak podléhá nejen věci jednotlivé, ale také případné kompletní majetek.¹⁴⁸ Ve chvíli, kdy dojde k vypořádání věcí, které jsou součástí SJM, dochází také k dalšímu vypořádání společných závazků a pohledávek, které vznikly během uzavřeného manželství. Jedná se o závazky, které jsou sjednány pouze jedním z manželů. Samotný proces vypořádání majetku je různý a vždy záleží na tom, kdy k němu dochází. Podstatné je, zda k němu došlo za života, či po smrti jednoho z manželů. Mezi zákonné varianty vypořádání zakotvené v občanském zákoníku, patří:

- Dohoda účastníků – jedná se o prvotní způsob vypořádání společného majetku.
- Soudní rozhodnutí – manželé se obrací na soud v případě, že se nemohou sami dohodnout.
- Uplatněním zákonné fikce – tato eventualita nastává v případě, že k vypořádání společného jmění manželů nedojde prostřednictvím dvou předchozích možností.

Všechny tyto způsoby vypořádání majetku lze vzájemně kombinovat.

¹⁴⁶ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8, str. 143.

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.11.2011, sp. zn. 21 Cdo 4817/2009.

¹⁴⁸ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8, str. 152.

2.13.1 Vypořádání dohodou účastníků

Tento způsob vypořádání je přesně vymezen zákonem. Platnost dohody je vázána na zánik manželství. Pokud tedy k zániku manželství nedojde, dohoda se stane neúčinnou.¹⁴⁹ Dohoda o vypořádání účastníků musí být uzavřena písemně, ale nemusí mít formu notářského zápisu. Na dohodu o vypořádání SJM je třeba pohlížet jako na dvoustranný právní úkon¹⁵⁰, pro který platí obecná pravidla pro právní jednání (§ 545 nového občanského zákoníku). Chyby v počtech a číslech nezpůsobí neplatnost dohody. Jako příklad lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR¹⁵¹ v případě, kdy byla podána neurčitá dohoda o vypořádání BSM (dnes SJM) katastrálnímu úřadu k zápisu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Neurčitost byla shledána v chybném označení stavební plochy, kdy místo č. 618 bylo uvedeno číslo 613. Tato neurčitost byla zjištěna katastrálním úřadem. Nejvyšší soud stanovil, že chyba v počtech nezpůsobí neplatnost smluvního ujednání, pokud bylo z dohody zřejmé, který pozemek byl předmětem vypořádání.

Pokud smlouvy nesplňují formální a obsahové náležitosti, soud nemůže manželství dle § 757 nového občanského zákoníku rozvést ani zamítnout návrh na rozvod manželství. Manželům bude soudem uložena povinnost doložit smlouvy splňující formální a obsahové náležitosti ve stanovené lhůtě. Jestliže manželé tuto povinnost nesplní, soud řízení přeruší dle § 109 občanského soudního řádu.¹⁵² Uzavřená dohoda se pak může týkat pouze části společného majetku.¹⁵³ K vypořádání druhé části majetku může dojít soudním řízením, nebo až na základě právní fikce. To, že se manželé dohodnou o rozdělení části majetku, ale jeho zbytku nikoliv, neznamená to, že by tato dohoda byla neplatná.¹⁵⁴ Uzavření dohody o vypořádání musí být také výsledkem dobrovolného, svobodného, vážného a srozumitelného rozhodnutí obou manželů.¹⁵⁵ V opačném případě (pokud by došlo k uzavření dohody pod jakýmkoli nátlakem) by se postižený manžel mohl bránit žalobou, která by určila neplatnost takto uzavřené dohody o vypořádání. K vypořádání SJM dochází také prostřednictvím soudního rozhodnutí nebo prohlášením konkursu. Na pozici odsouzeného manžela však stojí stát, kterého zastupuje příslušný orgán nebo insolvenční správce. V případě, že dojde k zániku společného jmění manželů v důsledku úmrtí jednoho z nich, musí být vypořádání majetku provedeno soudní cestou.

¹⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 20/2007 ze dne 26. 9. 2007.

¹⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 30 Cdo 959/2002: „Dohoda o vypořádání je dvoustranný právní úkon (§ 34 OZ) a vztahuje se na něj § 37 OZ. Nedostatek jakékoliv tam uvedené náležitosti má za následek částečnou nebo úplnou neplatnost právního úkonu. Soud k neplatnosti přihlíží z úřední povinnosti.“

¹⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 22 Cdo 726/1999 ze dne 31. 7. 2000.

¹⁵² Stanovisko Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Cpjn 19/2007 ze dne 12. 5. 2010.

¹⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1622/98 ze dne 27. 11. 1998.

¹⁵⁴ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1006.

¹⁵⁵ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8. str. 147.

V době, kdy platil zákon o rodině, muselo k vypořádání společného jmění manželů dojít až po zániku bezpodílového spoluvlastnictví. K takovému zániku muselo dojít prostřednictvím dohody, která mohla mít jakoukoli formu, a to i konkludentní (písemná forma byla potřeba pouze u vypořádání nemovitého majetku). Dohody uzavřené ještě před zánikem manželství byly považovány za neplatné. Novelizovaná úprava přinesla velkou změnu, která v případě smluveného rozvodu vyžaduje, aby manželé, kteří se rozvádějí, předložili písemnou smlouvu obsahující dohodu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů pro dobu po rozvodu. Tato smlouva musí obsahovat ověřený podpis účastníků a je uzavírána s tzv. odkládací podmínkou, kterou je rozvod manželství. V případě, že jsou součástí dohody nemovitosti, právní účinky jejich vkladu vznikají až na základě pravomocného rozhodnutí o jeho povolení. Toto pravomocné rozhodnutí platí ke dni doručení katastrálnímu úřadu. Pokud návrh na vklad není podán do tří let od zániku společného jmění manželů, nelze jej povolit. Z toho důvodu je důležité, aby manželé stihli uzavřít dohodu dříve, než se uplatní zákonná domněnka vypořádání. Průlom v tomto pravidlu představuje rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu, kde Nejvyšší soud dovodil přípustnost vypořádání společného jmění dohodou i po uplynutí této lhůty v případě, že během ní došlo k zahájení řízení o vypořádání společného jmění soudem.¹⁵⁶

Ani tehdy, kdy dochází k vypořádání SJM při zrušení manželství, nelze zapomenout na práva věřitelů, která nesmí být dohodou o vypořádání vzájemných majetkových vztahů dotčena. Dohoda o vypořádání SJM se dotýká práva věřitele v okamžiku, kdy by vedla ke zmenšení majetku dlužníka, kvůli čemuž by věřitel nemohl dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka. Současná právní úprava tak stojí na straně věřitelů, jelikož před novelou se museli věřitelé svých práv domáhat prostřednictvím odpůrcí žaloby.

2.13.2 Vypořádání soudním rozhodnutím

V případě, že se mezi sebou manželé nedokážou dohodnout, mohou se do tří let od zániku SJM obrátit na soud, který v této věci zahájí řízení o jeho vypořádání, a to na návrh jednoho z manželů. V tomto případě mluvíme o žalobě, kterou však druhý z nich již podat nemůže (překážka litispendence). Navrhovaný způsob vypořádání však soud nemusí respektovat a může rozhodnout vždy podle sebe, neboť způsob rozhodování soudu přímo vyplývá ze zákonné úpravy.¹⁵⁷ Řízení o vypořádání společného jmění manželů má charakter iudicium duplex. Vzít žalobu zpět je možné jen při souhlasu obou stran sporu.¹⁵⁸ Pokud jedna strana nesouhlasí se

¹⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009.

¹⁵⁷ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1008.

¹⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. II. ÚS 1860/12: „V řízení o vypořádání společného jmění manželů je vždy nutné, i přes výslovné znění § 96 odst. 4 OSŘ, zjišťovat stanovisko žalovaného ke zpětvzetí žaloby zastavení řízení.“

zpětvzetím žaloby, musí uvést důvod, proč tomu tak je.¹⁵⁹ Předmětem soudního rozhodnutí se mohou opět stát nejen věci, ale také práva a závazky, které jsou součástí SJM. Soud však nemá povinnost zjišťovat, co vše je jeho součástí. Soud při vypořádání SJM může vypořádat pouze tu část zaniklého SJM, kterou účastníci učinili předmětem řízení, tj. nemůže do vypořádání zařadit ty součásti SJM, které účastníci vypořádat nechtějí.¹⁶⁰

Řízení o vypořádání společného jmění před obecnými soudy se řídí ustanoveními občanského soudního řádu.¹⁶¹ Soudem příslušným k rozhodnutí o návrhu na vypořádání společném jmění je okresní soud, který rozhodoval o zániku manželství, v ostatních případech obecný soud účastníka (srov. ustanovení § 9 odst. 2 občanského soudního řádu, § 383 zákon o zvláštních řízeních soudních, § 84 an. a § 88 písm. a) občanského soudního řádu). Výjimky soudní příslušnosti jsou pak v rámci řízení o pozůstalosti, kdy je příslušným soudem soud, u nějž probíhá řízení o pozůstalosti (srov. § 98 odst. 1 zákon o zvláštních řízeních soudních). V případě insolvenčního řízení je příslušným soudem k vypořádání je insolvenční soud, neboť insolvenční zákon spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela zahrnuje mezi incidenční spory (srov. ustanovení § 159 odst. 1 písm. c) a násl. insolvenčního zákona). V řízení o vypořádání společného jmění může soud vzhledem k povaze majetkového sporu vydat rozhodnutí ve formě schváleného soudního smíru.¹⁶² Kromě klasického řízení před obecnými soudy může být o vypořádání rozhodnuto i v řízení před rozhodčím soudem, nicméně tato možnost zůstává v české právní praxi spíše teoretickou.¹⁶³

Velmi častým důvodem vypořádání majetku prostřednictvím soudu je podnikatelská činnost účastníků, v jejímž rámci je jeden z manželů společníkem obchodní společnosti s ručením omezeným. Druhý manžel, který nepodniká, má nárok na finanční vyrovnání, které vyplývá z hodnoty podílu, přičemž samotný obchodní podíl náleží pouze podnikajícímu manželovi.¹⁶⁴ Významnou roli v celém soudním procesu vypořádávání majetku hrají hodnoty jednotlivých jeho složek. V ideálním případě dojde k vzájemné shodě účastníků. Pokud ke shodě nedojde, má soud za úkol ocenit věci, které jsou předmětem žaloby, a to na základě tvrzení obou účastníků.¹⁶⁵ V rámci občanskoprávních vztahů se vychází z ceny obvyklé, jež představuje objektivní

¹⁵⁹ viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2003 sp. zn. 30 Cdo 1171/2002.

¹⁶⁰ Srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1112/2006.

¹⁶¹ PSUTKA, J. In: HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 337, 338.

¹⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2001, sp. zn. 26 Cdo 223/2001.

¹⁶³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J.: *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2011, s. 220.

¹⁶⁴ VESELÁ, Jitka; ČERVOVÁ, Alexandra. *Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným a vypořádání SJM v rámci řízení o dědictví. Ad Notam*. 2006, roč. 12, č. 1, s. 22-24. dostupný také z [www: <http://www.nkr.cz/doc/adnotam/2006_1.pdf>](http://www.nkr.cz/doc/adnotam/2006_1.pdf). ISSN 1211-0558.

¹⁶⁵ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6. str. 1009.

vyjádření aktuální tržní hodnoty oceňované věci. Takové oceňování je prováděno ke dni zúžení nebo zániku SJM a ke dni vypořádání. Důležitou roli zde hraje domněnka o rozsahu SJM, a to s ohledem na soudní řízení. Domněnka spočívá v tom, že v případě, že nebude prokázán opak, veškerý nabytý majetek a veškeré vzniklé závazky v době trvání manželství budou součástí SJM. V případě, že by manželé vzájemně svými tvrzeními odporovali, musí dokázat, že daná věc není součástí SJM a patří výlučně jen jednomu z nich.

Jiný způsob soudního vypořádání nastává v okamžiku, kdy SJM zanikne smrtí některého z manželů. V tomto případě totiž dochází k zahájení řízení o dědictví, a to ve spolupráci s notářem. V tomto případě se v první řadě stanovuje obecná cena majetku ke dni úmrtí manžela a určuje se, co náleží pozůstalému manželovi a co se zařazuje do dědictví.

Na závěr je vhodné zmínit problematiku intertemporality v řízení o vypořádání SJM. Dle § 740 nového občanského zákoníku platí, že soud rozhoduje o vypořádání dle stavu, kdy nastaly účinky zániku/zrušení/zúžení společného jmění.¹⁶⁶ I na SJM však dopadá úprava přechodných ustanovení nového občanského zákoníku, která je zakotvena v § 3028 odst. 2 nového občanského zákoníku. Tato úprava dopadá i na ostatní právní vztahy. Nejvyšší soud ve vztahu k SJM z tohoto obecného pravidla dovedl několik výjimek. Vypořádání SJM zaniklého/zrušeného/zúženého se řídí do 31.12.2013 občanským zákoníkem 40/1964 Sb.¹⁶⁷, není tedy podstatné, kdy bylo zahájeno řízení o vypořádání SJM. Nejvyšší soud ČR však toto pravidlo specifikoval tak, že při vypořádání SJM vzniklého za účinnosti občanského zákoníku 40/1964 Sb., avšak zaniklého za účinnosti nového občanského zákoníku, je třeba v řízení o vypořádání postupovat podle pravidel nového občanského zákoníku.¹⁶⁸ Při zkoumání rozsahu a předmětu společného jmění je třeba vycházet z právního stavu v době jeho vzniku. V praxi to pro SJM a jeho vypořádání má za následek zavedení faktické dvoukolejnosti. Při určování rozsahu a předmětu SJM se pro SJM vzniklá před účinností starého občanského zákoníku uplatní pravidla občanského zákoníku 40/1964 Sb. (může ovlivnit přístup k posuzování darování a dluhů).¹⁶⁹ Problematika intertemporality se týká i sporů o užívání dosud nevypořádaného SJM zaniklého před účinností občanského zákoníku. Dle Nejvyššího soudu ČR i na tyto případy se aplikují výše uvedená pravidla, tedy i v případě sporu o užívání bude rozhodováno dle pravidel občanského zákoníku 40/1964 Sb., neboť SJM se svou existencí nedostalo do doby účinnosti občanského zákoníku.¹⁷⁰ Nejvyšší soud ČR pak ve vztahu k nákladům řízení dovedl, že u řízení

¹⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/99.

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014.

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017.

¹⁶⁹ KRÁLÍK, M. DOBROVOLNÁ, E.: K právnímu režimu vypořádání SJM. Bulletin Advokacie. 2018, č. 7–8, s. 64–69.

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3922/2015.

o vypořádání SJM vedených podle občanského zákoníku lze i nadále aplikovat závěry dosavadní judikatury vztahující se k rozhodování o nákladech podle občanského zákoníku 40/1964 Sb.¹⁷¹

2.13.3 Vypořádání ze zákona

V okamžiku, kdy se manželé do tří let od zániku společného jmění manželů nedokázali vypořádat dohodou nebo prostřednictvím soudního rozhodnutí, dochází k němu na základě nevyvratitelné zákonné domněnky. Prostřednictvím této fikce dochází k tomu, že hmotné movité věci připadnou manželovi, který jej po dobu tří let užíval ve prospěch své potřeby, nebo své rodiny. Rozhodujícím okamžikem je stav na konci tříleté lhůty.¹⁷² Soudní praxe vychází ze stavu rozhodného na konci tříleté lhůty, tzn., že věci by měly být přikázány tomu, kdo je měl jako poslední v držení, a u něhož došlo k poslední amortizaci.¹⁷³ Soud může vypořádat pouze ty hodnoty, které v době rozhodování existují a byly součástí společného jmění v době jeho zániku.¹⁷⁴

Ostatní věci movité či nemovitosti¹⁷⁵ připadnou pak do podílového spoluvlastnictví oběma manželům, a to ve stejných podílech. Co se týče společných pohledávek, závazků a ostatních majetkových práv, uplatňuje se zde stejné pravidlo. Poté, co uplyne tříletá lhůta, nelze již tuto dohodu uzavřít, či se domáhat vypořádání soudem, a proto nastoupí účinky zákonné domněnky. V případě, že byl během této doby podán návrh na zahájení soudního řízení o vypořádání zaniklého SJM, zákonná lhůta nezačne běžet a manželský spor o majetek může trvat i několik let.

2.14 Vypořádání společného bydlení

Při zániku manželství je nutné vypořádat i otázky společného bydlení, kdy se musí určit, kdo se má z bytu vystěhovat.

U nedružstevního bytu by bylo vhodné, aby se manželé dohodli ke dni právní moci rozsudku o rozvodu manželství, kdo se stane výlučným nájemcem, a kdo byt opustí. V případě, že k dohodě nedojde, je aktivně legitimován kterýkoliv manžel k podání žaloby na zrušení společného nájmu bytu (§ 768 odst. 1 nového občanského zákoníku). Soud takto zruší společný nájem bytu a současně určí jeho výlučného nájemce. Soud také rozhodne o způsobu náhrady za

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. 22 Cdo 287/2017.

¹⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3192/2015: „Tzv. pravidlo tří let brání tomu, aby se po uplynutí této lhůty účastníci domáhali vypořádání věci, hodnot či závazků, které do té doby nebyly předmětem řízení, ohledně nichž nebyly tvrzeny ani žádné skutečnosti a prováděno žádné dokazování, tj. procesnímu postupu, následkem kterého se po uplynutí tří let objeví v řízení zcela nová tvrzení a nové důkazy k věcem, které se do té doby nestaly předmětem řízení, nebyla ohledně nich uplatněna ani žádná tvrzení či skutečnosti a ve vztahu k nim nastaly účinky nevyvratitelné domněnky vypořádání.“

¹⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.12.2003, sp. zn. 22 Cdo 980/2003.

¹⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3110/2010.

¹⁷⁵ Potvrzuje rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2679/2004 ze dne 2.8.2005.

ztrátu práva. Rozvedený manžel, který má dům nebo byt opustit, má právo tam bydlet, dokud mu druhý manžel nezajistí náhradní bydlení, ledaže mu v řízení nebyla náhrada za ztrátu práva přiznána; v tomto případě má právo v domě nebo bytě bydlet nejdéle jeden rok.

Za situace, kdy manželé užívají nemovitost, k níž vzniklo vlastnické právo, tak mohou nastat 3 situace. První z nich je, že dům či byt byl ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, pak druhému manželovi zaniká užívací právo dnem rozsudku o rozvodu manželství. Druhou situací je, že dům či byt byl součástí SJM. Tento dům či byt bude tedy předmětem vypořádání SJM. Manželé se mohou dohodnout, že dům či byt zůstane jednomu z nich nebo jim k bytu či domu vznikne podílové spoluvlastnictví. Není však výjimkou, aby uzavřeli dohodu o tom, že dům či byt převedou na třetí osobu (často na jejich dítě). Třetí situací je, že dům či byt se bude nacházet v podílovém vlastnictví. Manželé se mohou dohodnout na reálném rozdělení domu či bytu, zrušení svého podílového vlastnictví anebo se dohodnout o tom, kdo bude výlučným vlastníkem.

Pokud se nabývá vlastnické právo k bytu či domu, platí, že tento byt či dům bude patřit do SJM. Musíme však rozlišovat situace, zda byl předmět SJM nabyt úplatně či bezúplatně, protože ve druhém případě se byt či dům stane výlučným vlastnictvím jednoho z manželů.¹⁷⁶ K problematice úplatného nabytí nemovitostí se vztahuje zajímavý judikát¹⁷⁷, který nám říká, že pokud nabyl jeden z manželů nemovitost za trvání manželství za peníze z hypotečního úvěru, z něhož byl zavázán pouze on, tak i takto získané nemovitosti patří do SJM. Jsem toho názoru, že tato problematika by se měla posuzovat trochu jinak, a to tak, že by se zkoumalo, z jakých prostředků byly hrazeny splátky, a zda se na placení hypotéky podíleli oba manželé.

Pokud za trvání manželství dojde k uzavření smlouvy o převodu nemovitostí, které jsou součástí SJM, tak je třeba souhlasu druhého manžela, protože takovýto úkon přesahuje obvyklou správu majetku. Takového souhlasu je potřeba i v případě, kdy nemovitost nabude pouze jeden z manželů, který k nabytí nemovitosti užil prostředky ze společného jmění manželů (nemovitost bude součástí SJM). V praxi se můžeme často setkat s nesouladem zápisu v katastru nemovitostí a skutečným stavem, proto se může stát, že lidé podepisují smlouvu o převodu nemovitostí pouze s jedním z manželů. Budoucí kupující může být tímto jednáním ohrožen na svých právech tím, že v budoucnu může být jeho vlastnické právo k nemovitosti zpochybněno u soudu. Kupujícímu je tedy třeba doporučit, aby si ověřil právní stav nemovitostí nahlédnutím do katastru nemovitostí, ale i nahlédnutím do sbírky listin vedené katastrem nemovitostí.¹⁷⁸

V běžném životě se také můžeme setkat s pojmem oddělené bydlení neboli odluka. Takovéto pojmy nenalezneme v právním předpisu, ale jejich význam je veliký. Pojem oddělené bydlení je

¹⁷⁶ M. Selucká, R. Petrová: *Vlastnictví bytu*, Computer Press, a.s., 2006, str. 147, ISBN: 80-251-1115-6.

¹⁷⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Co 2345/2003 ze dne 12. 2. 2004.

¹⁷⁸ Z. Mikuláš, N. Hönigová, E. Piklová: *I druhý manžel je ve hře*, str. 26, PRÁVO&BYZNYS, říjen 2011.

důležitý v oblasti rozvodu podle § 757 nového občanského zákoníku. Oddělené bydlení manželů je v úhrnu 6 měsíců podmínkou pro povolení rozvodu tzv. smluveným způsobem a oddělené bydlení v úhrnu 3 let je podmínkou k povolení rozvodu manželství, s nímž jeden z manželů nesouhlasil. K oddělenému bydlení se vztahuje zajímavý judikát, který říká, že manžel, který žije odděleně a platí určené výživné na nezletilé děti a manželku, tak přispívá v rámci plnění i na náklady bydlení těchto členů rodiny. Se zřetelem k tomu nemůže manžel nebo manželka uplatnit úspěšně ještě nárok na zvláštní příspěvek na úhradu za užívání bytu rodiny.¹⁷⁹

¹⁷⁹

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.1.1970, sp. zn. 5 CZ 110/67

3 Komparace evropských právních úprav

V poslední části své rigorózní práce se budu zabývat stručnou komparací právních úprav SJM a zánikem manželství v České republice, Francii, Německu a Rakousku. V rámci této části budou představeny jednotlivé právní úpravy vybraných oblastí manželství a jejich porovnání s právní úpravou České republiky.

3.1 Úprava společného jmění manželů v rámci Evropy

3.1.1 Společné jmění ve Francii

Problematika společného jmění manželů ve Francii je řešena ve francouzském občanském zákoníku Code Civil des Français. V současné době ve Francii platí právo, že každý z manželů volně spravuje a užívá svůj výhradní majetek. V souvislosti s tím mu nic nebrání v tom, aby správu svého majetku svěřil druhému manželovi. V případě, že by k tomu došlo, druhý manžel nemá právo výhradní majetek prvního manžela zavazovat jakýmkoli dluhy. Majetek musí být spravován prostřednictvím obecných pravidel o mandátní smlouvě s tím, že manžel, který tomu druhému svěří správu svého výhradního majetku, není povinen odevzdat druhému manželovi výnosy plynoucí z tohoto spravování. Opačná situace je však přípustná. Dalším typem rozhodnutí o přenosu správy výlučného majetku je rozhodnutí soudu, které přichází v úvahu v následujících dvou rozdílných situacích:

- Soudní rozhodnutí nahrazuje vyjádření vůle manžela, který není ve stavu, aby ji dokázal vyjádřit.
- Manžel svým rozhodnutím o nepečování výhradního majetku ohrožuje zájmy rodiny.

Soud má tedy v těchto případech právo přikázat správu a užívání manželu žadateli, a to s tou výhradou, že manželovi, který je majitelem výlučného majetku, zůstává holé vlastnictví. Správa výlučného majetku druhým manželem je limitována tím, že mu nevzniká právo zcizovat výlučný majetek, ale naopak mu vzniká povinnost využít výnosů z něj k potřebám domácnosti a zbytek ve prospěch společenství.¹⁸⁰ Souhrnem lze říci, že v problematice výlučného majetku dochází vlastně k tzv. faktickému zasahování jednoho manžela do výlučných záležitostí druhého. Ve většině manželství bývá jeden z manželů zpravidla více kompetentní, a proto je mu přenechána správa výlučného majetku, a to bez výslovného zmocnění. V případě, že manžel, který je vlastníkem výhradního majetku, nevznesl námitku, je druhý manžel povinen restituovat výnosy z tohoto majetku plynoucí a zároveň zodpovídá za výnosy, které zanedbal nebo je podvodně spotřeboval. V případě, že výlučný majetek začne druhý manžel spravovat bez povolení majitele

¹⁸⁰ MALAURIE, P., Les Régimes Matrimoniaux. 3. vyd.: Desfrenois, 2010. para. 459.

výlučného majetku, je povinen všechny výnosy z něj plynoucí nahradit, a to bez jakéhokoli časového omezení.¹⁸¹

V další řadě je nutné pojednat o správě společného jmění manželů. V rámci správy společného jmění jsou si manželé rovni, takže že jsou oba správci společného majetku, s kterým mohou nakládat úplně stejně. Až do roku 1985 však ve Francii vládla nerovnost mezi ženami a muži a manžel vždy disponoval širšími pravomocemi ve vztahu ke společnému majetku, a to včetně dispoziční pravomoci. V této době nemusel své manželce skládat účty a nemusel být za nic zodpovědný.¹⁸² Správa majetku neobsahuje pouze uskutečňování určitých právních úkonů, díky kterým je majetek spravován, ale také určité dispoziční úkony. Všechny úkony týkající se movitého majetku může každý manžel provádět samostatně, stejně jako procesní práva spojená se společným majetkem, a tedy i aktivní i pasivní žalobní legitimaci. Soudní rozhodnutí, které padne, se stává závazným, a to pro oba manželé. V rámci společenského jmění je ale plně zachováno právo jednotlivce rozhodovat o osudu svého jmění v případě smrti jednoho z nich. Manžel má možnost odkázat specifickou věc do výše svého podílu po vypořádání. V případě jeho smrti náleží věc pozůstalému manželovi. Z tohoto obecného režimu správy lze odvodit dvě základní modifikace, s tím, že každá z nich směřuje k opačnému cíli:

- Režim oddělené správy – tento režim je využíván v profesní činnosti jednoho z manželů. „Manžel, který vykonává oddělený výkon povolání, má vůči majetku, který je potřebný pro tento výkon, exkluzivní správní a pravomoc nakládat.“¹⁸³ Druhý manžel tak nemá žádné právo zastupovat jej při jakýchkoli jednání.
- Kogescce – neboli společná správa pro akty, které jsou mimořádně závažné z důvodu závažnosti právního úkonu nebo důležitosti předmětu.¹⁸⁴ Určité akty správy majetku spadají pod režim kogescce z důvodu toho, že se vyznačují dlouhodobým efektem a rizikovým charakterem. Konkrétně se jedná například o nájem nemovitosti určené pro obchodní, živnostenské nebo průmyslové využití.¹⁸⁵ V tomto případě neexistuje zákonem předepsaná konkrétní forma souhlasu druhého manžela.

Se společným jměním nesmí ani jeden z manželů nakládat bezúplatně. Výjimku tvoří darování výnosu pocházejícího z výlučného majetku a ze mzdy, která nebyla ušetřena a která se i přesto, že je společným jměním, vyznačuje speciálním režimem podobným výhradnímu majetku. Novela Code civil z roku 2006 přinesla možnost vložit do zástavy určitý majetek sloužící jako

¹⁸¹ RÉMY, P., Des Presomptions Légales en Régime de Communauté, thèse Poitiers, 1971, s. 208.

¹⁸² MALAURIE, P., Les Régimes Matrimoniaux. 3. vyd.: Desfrenois, 2010. para. 401.

¹⁸³ čl. 1421 al. 2 Code civil.

¹⁸⁴ Francie. Cass. civ. 2e , 4 juillet 2007. 81 LECUYER, H., Cours de Master 1 Droit, Université Panthéon-Assas, 2010/2011, Droit des Régimes Matrimoniaux, polycopié distribué par ASSAS.NET, s. 47.

¹⁸⁵ MALAURIE, P., Les Régimes Matrimoniaux. 3. vyd.: Desfrenois, 2010. para. 421.

ručení za cizí dluh, a to dokonce bez souhlasu druhého manžela, s tím, že do budoucna by mělo být toto jednání podmíněno jeho souhlasem. Další ustanovení Code civilu uvádí určité dispoziční akty spojené s nemovitostmi, podniky i jinými movitými věcmi, vyžadujícími k převodu veřejnou registraci. Tyto akty jsou pak podřízeny souhlasu druhého manžela.

V rámci vybraných oblastí je podle zákonodárce potřeba zachovat nezávislost jednotlivce a převést ji na třetí osobu prostřednictvím presumpce pravomoci. Dvě základní oblasti jsou:

- Bankovní – zde platí nevyvratitelná domněnka, že jeden z manželů si může založit bankovní účet bez souhlasu druhého manžela. Současně platí presumpce, že majitel účtu má právo disponovat s prostředky na účtu i po zániku manželství. Jedinou obranou proti tomuto ustanovení je paralyzovat jej prostřednictvím exekučního titulu.
- Oblast problematiky věcí movitých – existuje presumpce, že manžel disponuje pravomocí k dispozičním právním úkonům týkajících se movitých věcí, které má při sobě. Z tohoto ustanovení lze vyvodit dvě základní výjimky, a to vybavení domácnosti a majetek, který je osobním majetkem druhého manžela.

Tyto dvě oblasti mají zjednodušit rigidnost manželského majetkového režimu a zároveň ochránit třetí osobu. Při jejich uplatnění však nesmí existovat zlá víra těchto třetích osob. V případě, že dojde k překročení pravomocí, je možno se dovolat neplatnosti úkonu po jeho provedení. Druhý manžel má právo domáhat se neplatnosti provedení úkonu nejdéle do doby dvou let od zániku manželského majetkového společenství. Opatření, ke kterému se jeden z manželů uchýlí v okamžiku, kdy druhý z nich nemůže vyjádřit svou vůli, má dlouhodobý charakter. Stejný charakter má také opatření spojené se správou manžela postiženou určitou nezpůsobilostí nebo podvodem. Podvod v rámci institutu společného majetku lze nalézt buď v záměru druhému manželovi uškodit, nebo zvýhodnit autora úkonu, který zasahuje do práv druhého manžela nebo do práv společenství jako takového.¹⁸⁶ Pokud k takové situaci dojde, je manželovi, který požádal o pomoc, soudním znalcem přidělena pravomoc, díky které již nebude potřebovat souhlas odpůrce k úkonům, ke kterým by jej jinak potřeboval. Soud je manželům nápomocen v případě, že druhý z manželů neplní své povinnosti a důsledkem čehož dochází k ohrožení zájmů jeho rodiny. Soud může podmínit dispoziční úkony týkající se dokonce i výlučného majetku, a to bez souhlasu druhého manžela. Doba účinnosti tohoto opatření je omezena na 3 roky, a to z toho důvodu, že se jedná o velmi významný zásah do vlastnických práv.

¹⁸⁶ MALAURIE, P., Les Régimes Matrimoniaux. 3. vyd.: Desfrenois, 2010. para. 428.

3.1.1.1 Výlučný majetek na straně aktiv

Výlučný majetek v zásadě nenarůstá, pouze se konzervuje ve svojí podstatě. Obohacení během trvání manželství je výsledkem společného úsilí, spolupráce a soužití manželů, a z toho důvodu patří s určitými výjimkami do společného jmění. Výlučný majetek se dle francouzského práva dělí do tří následujících kategorií:

- Výlučný svým původem – francouzský Code civil stanovuje, že za výlučný majetek je považován takový majetek, kterého byl manžel vlastníkem nebo jej měl v držbě v den uzavření manželství. Pokud však byla koupě z jednostranného příslibu datovaného před manželstvím uplatněna až během manželství, bude takový majetek součástí společného jmění. Majetek, kterého ho jeden z manželů nabyt darem, odkazem nebo dědictvím za trvání manželství, patří také do výlučného majetku. Součástí společného jmění se tento majetek může stát pouze v případě, že si manžel, který jej nabude, přeje. Majetek výlučný na základě původu slouží především k zachování rodinného jmění.
- Výlučný charakterem – majetek výlučný pro svůj specifický vztah s osobou, která jej vlastní. O takovém majetku mluvíme konkrétně a obecně. Konkrétně se jedná o oděvy a prádlo, které používá jeden z manželů, pracovní nástroje, prostřednictvím kterých je vykonává jeden z nich své povolání, nárok na náhradu škody na zdraví a nemajetkové újmy a o nepostupitelné pohledávky a dávky. O obecném majetku hovoříme v případě majetku osobní povahy a práv, která jsou výlučně spjata s osobou manžela. Obecný majetek pak dělíme na hmotný a nehmotný.
- Výlučný vztahem k jinému výlučnému majetku – jedná se o výlučný majetek, který je svým vztahem výlučný k jinému výlučnému majetku. Existence takového majetku bývá výjimkou, a to jednak z principu, že majetek je nabyt během manželství a je společný, a také z principu, že výlučný majetek se během existence společenství v zásadě nezvětšuje.

V rámci výlučného majetku francouzské právo rozeznává také přírůstek a záměnu. Přírůstek je považován za součást majetku výlučného, s tím, že jej může rozdělit na materiální a právní. Součástí těchto přírůstků není materiál, kterého bylo nabyto během trvání manželství. Materiální přírůstek vzniká přirozeně, nebo na základě vůle. Přirozeně pak vznikne prostřednictvím akcesí k výlučnému majetku, a to nezávisle na vůli nebo aktivitě majitele.¹⁸⁷ Nejčastěji se jedná o vznik na základě náhody, přírodní události či ekonomického vývoje. V případě vzniku přírůstku na základě vůle a aktivity majitele se jedná o vznik přírůstku za

¹⁸⁷ Francie. Cass. civ. 1re, 6 juin 1990, Bull. civ. I, n. 133. 11 Francie. Cass. civ. 1re, 14 décembre 2004, č. 02-11088. 12 MALAURIE, P., Les Régimes Matrimoniaux. 3. vyd.: Desfrenois, 2010. para 136. 8

podmínky, že vlastníkem hlavní věci a současně nabyvatelem jejího příslušenství bude stejná osoba. Majetek nabytý jako příslušenství výlučného je dle zákona také výlučný a o příslušenství se jedná v případě, že jsou splněny dvě základní podmínky, a to psychologický a materiální prvek. O přírůstku právním pak hovoříme v případě, že byl nabyt jako součást majetku, jehož podílovým spoluvlastníkem je výlučně manžel. Toto nabytí, a tedy zvětšení podílu je tedy součástí výlučného majetku. Tento majetek je výlučným majetkem buď přímo ze zákona nebo při splnění určitých formálních požadavků. Zákonná subrogace nastává v okamžiku, kdy dojde k potvrzení nepochybnosti vztahu mezi původním a transformovaným majetkem s tím, že hodnota majetku se nezmění. Součástí zákonné úpravy je také situace, kdy pochází pohledávka z odškodnění a nahradí tak výlučný majetek.¹⁸⁸ Další možností je prodej výlučného majetku za podmínky, že zaplacená suma zůstane individualizována. Pokud se však tyto prostředky smíchají s prostředky společného majetku, tato ochrana se ruší. V případě výměny majetku s tím, že jejich hodnota se liší, nabytý stává se majetkem výlučným ale jen v případě, že na jeho pořízení nebyly použity společné prostředky. O subrogaci na základě vůle se jedná v případě zachování výlučného majetku z důvodu zachování dobré správy majetku. Jedná se o situaci, ve které dochází k investicím výlučných finančních prostředků nebo vzniká časová prodleva mezi zcizením a nabytím nového výlučného majetku. Zákon zde požaduje dvojité prohlášení v nabývacím aktu, prohlášení o výlučném původu prostředků a současně vyjádření vůle nabyvatele jej uskutečnit.¹⁸⁹

V rámci spravování a zhodnocování se lze setkat s problémem likvidity tohoto majetku. Takový problém může nastat v případě, že jeden z manželů má zájem nabyt výhodně majetek do výlučného vlastnictví, ale díky časové tísní to nedokáže. Na tento případ však francouzské právo myslí a rozeznává institut tzv. remploi, uskutečněný za předpokladu splnění následujících podmínek:

- Nabytí musí nastat před rozpadem společného majetku.
- V momentě nabytí musel být nabyvatel již vlastníkem předmětného výlučného majetku.
- Ke zcizení a vrácení toho, co je poskytnuto ze společného majetku, musí dojít ve lhůtě pěti let ode dne nabytí.

Do doby, než dojde k vyplacení majetku druhému z manželů, je majetek považován za výlučný. V případě, že byl nabytý majetek užit nejen výlučně, ale také společně, platí, že druhému manželovi vzniká nárok na zápočet. V případě, že byl přínos ze společného majetku vyšší než

¹⁸⁸ Francie. Cass. civ. 1re, 4 janvier 1995, Bull. civ. I, n. 4. 14 Francie. Cass. civ. 1re, 13 octobre 1993, Bull. civ. I, č. 276. 9.

¹⁸⁹ Francie. Cass. civ. 1re, 27 mai 2010. N° de pourvoi: 09-11894. 16 Francie. Cass. civ. 1re, 3 nov. 1983, Bull. civ. I, č. 250.

padesát procent, je nabytý majetek považován za společný do doby, dokud manžel nabyvatel společnou masu nevyplatí.

3.1.1.2 Výlučný majetek na straně pasiv

Francouzské právo rozlišuje dva základní typy výlučných dluhů, a to podle rozsahu, kterým zavazují společné jmění:

- V žádném rozsahu – mluvíme zde o dlužích vzniklých před samotným vznikem manželství a o dlužích pocházejících z dědictví či darů. V případě, že byl tento dluh splacen ze společného jmění, vznikne pohledávka vůči výlučnému majetku manžela, o jehož dluhy se jednalo.
- Vzniklé během manželství – při vymáhání těchto dluhů má věřitel výhodnější postavení, jelikož jej může splácet ze společného majetku. V této kategorii rozeznáváme tři kategorie dluhů:
 - Dluhy vzniklé ve výlučném zájmu jednoho z manželů, nebo v zájmu jeho výlučného majetku, jakým je například majetek pocházející z daru, odkazu nebo dědictví. Výlučný zájem je v tomto případě potřebné prokázat.
 - Dluhy vzniklé v rámci trestní odpovědnosti nebo občanskoprávní deliktní odpovědnosti.
 - Dluhy vzniklé při porušení manželských povinností. Příkladem tohoto typu dluhu je například neplnění vyživovací povinnosti vůči nemanželskému dítěti.

3.1.1.3 Společné jmění na straně aktiv

Platí obecný princip, že každé úplatné nabytí, které nastane během manželství manželem, manželkou nebo společně, je považováno za nabytí patřící do společného jmění manželů. V tomto případě nezáleží na tom, jaký je jeho původ nabytí. Ve francouzském právu je odlišně upravena mzda a nabytí. Mzda v tomto případě představuje přímé zdroje společného majetku a původ nabytí vyplývá z plodů a výnosů z výlučného majetku, jež musí být uspořené. Součástí společného majetku jsou pak všechny jeho plody, které nemusí být uspořeny společně, jelikož plody a výnosy výlučného majetku mají charakter společného jmění a výnosy pocházející z výlučného majetku tak mohou sloužit k jeho zlepšení. Charakter mzdy vylučuje, aby se věřitel jednoho manžela hojil na mzdě toho druhého. Nemluvíme zde o dlužích výlučných, ale spíše o dlužích vzniklých za dobu trvání manželství, jejichž úhrada může být realizována ze společného jmění. Mzda tedy zaujímá určité výsostní postavení a požívá specifické ochrany dané zákonem, a to v případě, že dojde k ručení za společné dluhy. Součástí společného majetku je také pohledávka na mzdu vůči zaměstnanci, který patří do společné masy.¹⁹⁰ Zcela nejasné je

¹⁹⁰ MALAURIE, P., Les Régimes Matrimoniaux. 3. vyd.: Desfrenois, 2010. para 331.

však to, kdy nastává okamžik, ve kterém přestane mzda být mzdou a začne ztrácet své určité privilegium. Podle zákona se jedná o okamžik, ve kterém je mzda investována a stane se úsporou. V této chvíli lze mzdu chápat jako běžný majetek společnosti, přičemž věřitel vzniklého dluhu během manželství na něj může při výkonu rozhodnutí sáhnout.¹⁹¹

Veškerý movitý i nemovitý majetek je považován za součást společného jmění v případě, že není prokázáno, že se jedná o majetek výlučný. Důkazní břemeno pak nese ten z manželů, který se dovolává výlučného charakteru majetku. To se může stát zejména u movitého majetku. Jedním z důsledků vyplývajících z této presumpce je zvýšený nárok na administraci výlučného majetku, který je potřeba vždy pozitivně prokázat. Mluvíme zde o tzv. smíšené domněnce, kterou je možno vyvrátit, jelikož ne všechny důkazy jsou přípustné. Zákonem jsou pak rozlišovány dvě základní hypotézy. Podle první z nich movitá věc sama o sobě nese známku svého původu, dle druhé takovou známku nenese. V druhém případě se tedy připouští nejčastěji důkaz písemný. Nastat však může také situaci, kdy manžel z objektivních důvodů nemůže prokázat své vlastnictví. V tom případě je připuštěn jakýkoliv důkaz. Hotovost, kterou jeden z manželů zdědí, se zpravidla ukládá na zvláštní účet. Pro věřitele, kteří disponují pohledávkou vůči výlučnému majetku druhého manžela, je výhodnější situace, která vznikne za trvání manželství než v době před jeho uzavřením. Druhý věřitel v pořadí má pak právo hojit se pouze z výlučného majetku a příjmu dlužníka, zatímco první z nich se může dovolávat presumpce nabytí do společného majetku, ze kterého je pohledávka splacena v případě, že dlužník nedokáže prokázat výlučnost majetku.¹⁹²

3.1.1.4 Společné jmění na straně pasiv

Francouzská úprava majetkových vztahů manželů vymezuje dvě následující kategorie dluhů:

- Dluhy, za které odpovídají oba manželé a to definitivně – článek číslo 1409 francouzské právní úpravy určuje, o které dluhy se konkrétně jedná. jedná se o dluhy plynoucí z výživného a dluhy, které slouží k obstarání domácnosti nebo výchově dětí. Tyto dluhy jsou hrazeny vždy výhradně ze společného majetku. V případě, že by byly vyplaceny z výlučného majetku, má společnost povinnost tuto částku nahradit. V případě výživného na jiné členy rodiny, jedná se o naturální obligaci. Pokud je pak tato obligace dobrovolně plněna, mění se na obligaci civilní, z toho důvodu je jí společnost vázáno definitivně. Dluhy vzniklé za trvání manželství představují součást společného jmění, za které oba manželé odpovídají definitivně s výjimkami uvedenými výše. V tomto případě

¹⁹¹ Francie. Cass. civ. Ire, 13 novembre 1993.

¹⁹² CORNU, G., Les Régimes Matrimoniaux, 9. vyd.: Presses universitaires de France 1997, s. 44. 27 1402 Code civil.

také platí presumpce, že dluh, který byl nabyt v době trvání manželství, je společný a ten, kdo se dovolává jeho výlučnosti, nese důkazní břemeno.

- Dluhy, kterými jsou vázáni oba manželé. Pokud tento druh uhrazen, vzniká jednomu z nich právo na zápočet. Splacení těchto dluhů, které náleží jednomu z manželů po dobu trvání manželství, může být vždy požadováno na veškerém společném majetku. Takovými dluhy mohou být dluhy smluvního, zákonného, kvazismluvního, deliktního nebo kvazideliktního charakteru, a to včetně dluhů z profesionální činnosti. Za jediné kvalifikační kritérium je považován den vzniku dluhu. Důsledkem tohoto pravidla je, že dluh vzniklý po dobu trvání manželství trvá i v případě, že manželství již bylo ukončeno. I z tohoto obecného pravidla existují určité zákonné výjimky:
- První výjimka má subjektivní charakter. Konkrétně se jedná o dluhy vzniklé podvodem manžela dlužníka a zlou víru věřitele. Podvodem je myšleno vědomé obcházení právní normy. V tomto případě stačí, ví-li věřitel to, že manžel, který je dlužníkem, se zavazuje proti zájmu společenství.
- Druhá výjimka se týká plodů a výnosů pocházejících z výlučného majetku a mzda manžela. Na jednu stranu se jedná o společné zdroje, na druhou stranu o určitou záruku profesní svobody a možnosti rozvoje činnosti, která je součástí společného jmění. Mezi těmito dvěma zájmy pak existuje určitý kompromis zakazující věřiteli, aby se hojil na zisku nebo mzdě manžela, který není dlužníkem. Současně stanovuje výjimku z výjimky platící pro dluhy, které byly převzaty jedním manželem k obstarání domácnosti nebo výchově dětí. Jedná se o dluhy, které zavazují oba manželé solidárně. Zde platí, že jakmile je zisk nebo mzda vyplacena na účet a je smíšena s jinými zdroji, stane se majetkem společným. Věřitelé manžela pak mají zakázáno použít vyplacenou mzdu na běžném účtu ve výši měsíčního výdělku. Částka, která zůstane po odečítání měsíčního výdělku, bývá ušetřena a současně se stává majetkem společného jmění, na kterém se věřitel může hojit.
- Třetí výjimka se týká dluhů, které jsou prostřednictvím svého charakteru důvodem pro vyloučení povinnosti společenství za něj ručit. Oba manželé se mohou zavázat prostřednictvím ručení nebo prostřednictvím úvěru pouze za svůj výhradní majetek a mzdu, a to v případě, že nemají výslovný souhlas druhého manžela. Tento souhlas musí být věřiteli dán v okamžiku vzniku závazku. Ručitelem takového dluhu je osoba, která se zaváže plnit závazek v případě, že dlužník závazek nesplnil. Souhlas druhého manžela je potřeba v situaci, kdy manžel složí jistotu za dluh druhého. Výjimky z této výjimky znamenají návrat k ručení společným jměním za závazky plynoucí z ručení a z úvěru.

Patří sem výslovný souhlas manžela s takovým aktem a úvěry, které jsou skromné a potřebné pro obstarání běžných potřeb domácnosti.

3.1.2 Společné jmění v Německu

Problematika společného jmění manželů v Německu je řešena v německém občanském zákoníku Bürgerliches Gesetzbuch. Institut manželství, a to včetně majetkového práva manželů, upravuje v Německu čtvrtá kniha německého občanského zákoníku – BGB18. Co se týče vzniku majetkových vztahů, tak k jejich uspořádání dochází vždy na základě smlouvy, a to buď formou oddělení majetku manželů, nebo formou společenství majetku manželů. V případě, že si při vzniku manželství nevyberou ani jednu z možných úprav majetku, budou jejich majetkové poměry řízeny zákonnou úpravou spočívající v majetkovém společenství manželů vztahující se pouze k přírůstku. Společenství k přírůstku představující zvláštní formu oddělení majetku manželů charakterizující majetkové vztahy manželů v případě, že neuzavřeli manželskou smlouvu. Toto společenství je upraveno §1363–§1390 BGB.¹⁹³ Do úpravy společenství k přírůstku zasáhla novela v roce 2009, tím, že změnila jeho úpravu. V rámci Společenství k přírůstku zůstává každému z manželů po dobu trvání manželství vlastnictví majetku, kterého nabyl nejen před, ale také v průběhu trvání manželství. Vyrovnání majetku nabytého v průběhu manželství probíhá až v okamžiku zániku Společenství k přírůstku. V rámci takového vyrovnání dochází k rozdělení přírůstku majetku rovným dílem. Společenství k přírůstku pak může zaniknout především rozvodem, zrušením manželství, ukončením z důvodu uzavření manželské smlouvy, případně smrtí jednoho z manželů. Vedle uvedených důvodů může dojít také k předčasnému vyrovnání přírůstků, tedy ještě před ukončením manželství, a to v případě, že manželé žijí minimálně 3 roky odděleně. Povinnost vyrovnání přírůstku připadá na toho manžela, který za dobu jeho trvání získal větší přírůstek, a který tedy musí tomu druhému vydat polovinu ze získaného přebytku. V případě, že jsou přírůstky obou manželů shodné, k vyrovnání není povinen ani jeden z nich. Při samotném vyrovnávání přírůstků tedy dochází k určité konfrontaci mezi počátečním a konečným jměním. Velkou nápomocí je sepsání počátečního jmění ještě před samotným vznikem manželství. Oba druhy jmění pak mohou být vyjádřeny také zápornou částkou, která se však stává relevantní v případě, že pohledávka je větší než aktivní jmění. Rozdíl mezi konečným a počátečním jměním je tedy potřebným přírůstkem. Rozhodujícím dnem pro vyjádření hodnoty počátečního jmění je den uzavření manželství. Rozhodujícím dnem pro vyjádření hodnoty konečného jmění je den, kdy dojde k zániku Společenství k přírůstku, resp. den, kdy je na základě návrhu zahájeno soudní řízení o rozvod manželství. Předmětem vyrovnání přírůstků jsou všechny položky mající určitou peněžní

¹⁹³ DVORÁK, J., SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání. Praha: Aspi, 2007, s. 97–105.

hodnotu. Mezi takové položky patří například právní postavení, hodnota či dobrá pověst podniku. Součástí jmění manželů nejsou například nároky na výživné, na pohledávky splatné v budoucnu nebo na mzdu za časové úseky, které nastanou až v budoucnu. Při ohodnocování předmětů jmění dochází velmi často k určitým těžkostem a nejasnostem. Práva a povinnosti, která jsou nejasná, se hodnotí podle stupně jejich možné realizace k rozhodnému dni. K počátečnímu jmění jsou také přičítány částky, které jeden z manželů získal po vzniku Společenství děděním, právním úkonem pro případ smrti, darováním nebo jako výbavu – věci, které obdržel od svých rodičů z důvodu sňatku. Ustanovení v rámci BGB určují skupinu majetku, o které může či nemůže být rozšiřování počáteční jmění. Výsledná částka přírůstků tak může být upravena tzv. doložkou určenou pro případ tvrdosti zákona v případě, že by neodpovídala základní myšlence vyrovnání přírůstků. Jelikož následkem umělého ponížování majetku může být snížení přírůstku, pamatuje BGB na případy, ve kterých dochází k přičítání určitých položek ke konečnému jmění. Jedná se například o hodnotu bezúplatného věnování uskutečněného jedním z manželů, které však neodpovídají určitým mravním povinnostem nebo pravidlům slušného chování. Dále se může jednat o hodnotu majetku, který zmizel, či o následky dalších jednání, které poškozují druhého manžela z hlediska majetku. Co se týče hodnoty přírůstku, ten může být nejméně nulový, tím pádem není manžel povinen vyrovnávat ztráty, které získal druhý manžel za dobu trvání manželství. V případě rozvodu se hodnota vyrovnávací pohledávky počítá již od okamžiku zahájení řízení o rozvod manželství na návrh. Soud má také právo rozhodnout o přenesení předmětů ve vlastnictví jednoho manžela druhému společně se započtením jeho hodnoty na vyrovnávací pohledávku. Manžel, kterému vyrovnávací pohledávka nepřísluší, protože druhý z manželů převedl část svého jmění na třetí osobu, a to bezúplatně a s úmyslem jej majetkově poškodit, může mít vůči této osobě nárok na jeho vydání nebo na zaplacení částky, která mu odpovídá. Součástí vyrovnávací pohledávky je také to, co jeden z manželů věnoval druhému ještě během existence Společenství k přírůstku s určením, že se jedná o hodnotu, která má být na vyrovnávací pohledávku započtena. Jedná se tedy především o hodnotu věnovaného majetku, která překročí hodnotu příležitostných dáreků. Hodnota daru, který byl věnován, je připočítávána k přírůstku toho manžela, který jej daroval. Výše tohoto daru je počítána k okamžiku věnování a v okamžiku zániku společenství k přírůstku. Hodnota daru bude odečtena z hodnoty vyrovnávací pohledávky obdarovaného manžela. Darující musí zároveň být osobou, která má povinnost vyrovnávací pohledávku uhradit.

V případě, že dojde k zániku manželství smrtí jednoho z manželů, uplatňuje se odlišná úprava, prostřednictvím které chce zákonodárce zabránit možným komplikacím. Zákonný dědický podíl přeživšího manžela je zvýšen o čtvrtinu dědictví, a to bez ohledu na to, zda byl manžely dosažen

za trvání manželství nějaký přírůstek na majetku. Manželovi, který přežije, tedy náleží jedna polovina majetku zůstavitele. V případě, že existuje závěť, tato úprava neplatí.

3.1.2.1 Správa majetku

Podle koncepce Společenství k přírůstku si každý z manželů spravuje svůj majetek sám. Na druhou stranu je však omezen zákonnou úpravou, která chrání druhého manžela. K vybraným úkolům je zapotřebí souhlasu manžela. Konkrétně se jedná o úkony týkající se:

- Majetku jako celku.
- Předmětu, který patří do společné domácnosti.
- Případů, kdy se manžel zavazuje disponovat s výše uvedeným majetkem, např. prodejem jeho majetku jako celku.

Institut majetku jako celku je poměrně sporným institutem, v jehož rámci existuje hned několik teorií, které jej vysvětlují. Nejčastější teorie zmiňuje takové úkony, po jejichž uskutečnění zůstává méně než 15% celkové hodnoty majetku, resp. 10 %, pokud má celkový majetek hodnotu vyšší než 25 000 €. Co se týče pozemků, jedná se o úkony, v jejichž rámci dosáhne hodnota pozemku minimálně 7/10 hodnoty majetku jako celku jednoho z manželů. BGH upravuje jmění manžela představující spoluvlastnický podíl k určitému pozemku tak, že druhý z manželů potřebuje jeho souhlas, aby mohlo dojít k tzv. vyrovnávací dražbě. V případě, že manžel nemá k odmítnutí souhlasu dostatečný důvod, slouží souhlas manžela jako náhrada soudního rozhodnutí.

Další zákonná úprava se týká disponování se zařízením domácnosti, v jejímž rámci může manžel disponovat s majetkem společné domácnosti, který mu náleží. Zavázat se pak může konkrétně pouze s takovým majetkem, se kterým souhlasí také druhý manžel. Tento souhlas je také možné nahradit svým rozhodnutím. Za zařízení domácnosti jsou považovány takové věci, jejichž užívání slouží oběma manželům. V případě, že dojde k uskutečnění úkonu spojeného se zařízením domácnosti bez patřičného souhlasu manžela, jedná se o úkon nicotný, a to v případě, že byl učiněn jednostranný právní úkon, nebo o neúčinný právní úkon, a to v případě vzniku smlouvy. Účinnost úkonu je ovlivněna vůlí druhého manžela, jenž má právo vyslovit dostatečně souhlas, který bude již od začátku považován za účinný. V případě, že je dodatečné udělení souhlasu druhým manželem odmítnuto, úkon se stává definitivně neúčinným. Co se týče třetí osoby, té vzniká v konkrétních případech možnost úkon odvolat, a to v období učinění úkonu a jeho dodatečného odsouhlasení.¹⁹⁴

¹⁹⁴ SCHWAB, D. Familienrecht. 16. neu bearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2008, S. 112–124.

3.1.2.2 *Modifikace*

V případě dalších úprav majetkových práv manželů platí tzv. smluvní svoboda. Manželské majetkové vztahy jsou upraveny prostřednictvím manželských smluv, které upravují také otázky týkající se vyrovnání zaopatření. Při uzavírání těchto smluv formou notářského zápisu musí být přítomni oba budoucí manželé. Své majetkové vztahy pak mohou manželé transformovat do formy odděleného majetku manželů nebo společenství majetku manželů. V případě, že se v rámci uzavírání smlouvy nedomluví nic jiného nebo se vyloučí vyrovnání přírůstku, jsou jejich majetkové poměry v režimu odděleného majetku. Manželskou smlouvu lze dále upravovat určitými změnami, doplněními, či úplným vyloučením některého z ustanovení zákona. Poté, kdy dojde k uzavření manželství, je možné zvolený režim změnit nebo ukončit a v majetkových vztazích se dále řídit zákonnou úpravou a splňovat tak všechny požadavky kladené zákonem. Uzavřít manželskou smlouvu pak může:

- Osoba plně způsobilá k právním úkonům.
- Nezletilý pouze se souhlasem svého zákonného zástupce, kterými jsou nejčastěji rodiče.
- V případě opatrovnictví u nezletilé nebo zletilé osoby je zapotřebí souhlasu opatrovnického soudu.

Zákonný zástupce pak nemá za nezpůsobilou osobu právo uzavřít ani zrušit smlouvu o společenství majetku. Manželské smlouvy také podléhají hranicím smluvní svobody, které se v případě přesahu těchto hranic stávají neplatnými. Konkrétně se jedná o:

- Kontrolu smluv pomocí dobrých mravů (přezkum účinnosti) podle § 138 BGB.
- Kontrolu proti zneužití důvěry (přezkum plnění) podle § 242 BGB.

V případě, že zmíněné hranice překračuje manželská smlouva pouze v rámci některých částí, stávají se neplatnými pouze tyto konkrétní části. V případě, že je výrazně nevýhodná pro jednoho z manželů, je považována za neplatnou celá.

Zajímavostí v německé úpravě, je existence Rejstříku manželských majetkových vztahů (Güterrechtsregister), vedený okresními soudy. Účelem takového zveřejňování je především to, aby došlo k ulehčení obchodních styků a ke snížení rizika vznikajícího především neznalostí majetkových poměrů manželů. U okresních soudů jsou zveřejňovány veškeré právní úkony mající za důsledek vyloučení nebo změnu zákonné formy majetkových vztahů panujících mezi manželi. Uveřejnění v rejstříku není podmínkou pro platnost uzavřené manželské smlouvy. Hlavní nevýhodou tohoto rejstříku je, že mu nepřísluší obecná veřejná víra a nelze se tedy spolehnout na to, že záznamy v něm odpovídají skutečnosti. Mezi hlavní výhody naopak patří

skutečnost, že se manželé mohou dovolat obsahu smlouvy vůči třetím osobám tehdy, je-li v něm smlouva zveřejněna nebo je-li třetí osobě její obsah znám.

Oddělení majetku manželů (Gütertrennung) je institut upravený podle § 1414 BGB. Budoucí manželé mezi sebou uzavírají smlouvu upravující jejich majetkové vztahy, a to ve formě notářského zápisu. Za hlavní představu institutu oddělení majetku je považována skutečnost, že manželství a majetek spolu nemají nic společného. Každému z manželů zůstává jeho majetek včetně toho, který svou pracovitostí nabyl v průběhu trvání manželství. Samozřejmostí je tedy také oddělená správa majetku a odpovědnost za závazky, s jejichž uspokojováním mu druhý manžel zásadně nepomáhá. V okamžiku, kdy dojde k zániku manželství, nedochází ani k vyrovnání, ani k vypořádání tohoto majetku. Dochází pouze k vyrovnání zaopatření, pokud není ze smlouvy výslovně vyloučeno. Tento typ smlouvy uzavírají především manželé, jejichž příjmy se diametrálně liší. I přes uzavření této smlouvy vzniká všeobecná povinnost, ze které vyplývá, že jeden z manželů musí tomu druhému přenechat spoludržbu bytu a jeho vybavení. I přes uzavření této smlouvy spolu mohou mít manželé další majetkové právní vztahy, například vzniklé tak, že si spolu vzali půjčku nebo se stali věřiteli.¹⁹⁵

Darování věci je další problematickou otázkou při vypořádávání majetku. Darování může být odvoláno z hrubé nevděčnosti, kterou lze spatřit v těžkých manželských poklescích. Jedná se například o nevěru. Důležité však je, že ve většině případů zákon nepovažuje věnování mezi manželi za darování, ale spíše jako věnování podmíněné existencí manželství, a proto na něj není možné použít ustanovení týkající se darování. Odlišení těchto dvou kategorií je závislé pouze na vůli stran. Německá právní úprava se také věnuje otázce vyrovnání v případě, že jeden z manželů pracuje pro toho druhého v rámci jeho podniku a přispívá tak k tvorbě zisku. V tomto případě se nejedná o darování a vyrovnání se tak může uskutečnit jako příspěvek do manželské společnosti nebo v rámci věnování. Podmínkou je ale to, že se musí jednat o dlouhodobější činnost.

Režim odděleného majetku lze ukončit kdykoliv prostřednictvím ukončení této smlouvy mezi manželi. V případě, že k ukončení smlouvy dojde bez úpravy majetkových práv, otázka jejich majetku se bude řídit režimem společenství k přírůstku. Ke společnému jmění nepatří již zmiňovaný výlučný majetek skládající se z hodnot, které nemohou být převedeny, resp. přeneseny právním úkonem. Zde mluvíme především o příjmech pocházejících z práce, nárocích na výživné, ale také pohledávkách, které nelze postoupit, užívacím právu na věci, osobní služebnosti nebo autorských právech a to opět, pokud je nelze přenést. Do výlučného majetku jsou zahrnuty také podíly na majetku společnosti. Každý z manželů tak zůstává majitelem práv, které náleží do výlučného majetku, spravuje je samostatně na účet společného jmění. Vedle

¹⁹⁵ SCHWAB, D. Familienrecht. 16. neu bearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2008, s. 105–112.

výlučného majetku existuje také majetek vyhrazený, o kterém mluvíme jako o majetku, který se do společného jmění nezapočítává a každý z manželů se o něj tedy stará sám. Rozdíl mezi těmito dvěma typy majetku spočívá v tom, že prostřednictvím výnosů plynoucích z vyhrazeného majetku jsou hrazeny veškeré náklady vzniklé v souvislosti s jeho existencí. Vyhrazený majetek pak musí být v rámci předmanželské smlouvy řádně označen. Konkrétně se jedná o majetek, který manžel zdědil nebo získal darem a současně dárce nebo zůstavitel určili, že se tyto předměty stanou součástí vyhrazeného majetku. Vyhrazeným majetkem jsou také předměty získané náhradou za předmět náležející do vyhrazeného majetku. Vůči třetím osobám musí být vždy zveřejněn konkrétní seznam věcí, které do vyhrazeného majetku patří.

3.1.3 Společné jmění v Rakousku

Občanské právo je v Rakousku upravováno již víc než dvě stě let, a to prostřednictvím všeobecného občanského zákoníku (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*, dále jen „ABGB“), který platil po mnoho let i na českém území. Od prvního vydání ABGB došlo ke značným úpravám, ale základní principy v oblasti manželského majetkového práva zůstaly téměř stejné.

Podle zákona tedy mají manželé své majetky oddělené, což znamená, že si každý z nich ponechá svá dřívější vlastnická práva a nemá nárok na nic z toho, co nabyde druhý manžel, pokud není ujednáno jinak. Každý z manželů také odpovídá sám za své závazky.¹⁹⁶ Podle § 1233 a následujících ABGB může být sepsána zvláštní manželská smlouva, která se zakládá na společenství statků, a to buď *inter vivos*, nebo *mortis causa*. Toto společenství statků pak může být sjednáno jako univerzální, nebo může být jakýmkoliv způsobem omezeno, například na část majetku.¹⁹⁷

Při rozvodu manželství i přes zákonný režim oddělených majetků dochází k určitému vypořádání, a to na základě § 81 a následujících zákona o manželství (dále jen „EheG“). V první řadě je potřeba rozdělit majetek na majetek, který manželé užívali společně a na manželské úspory. Také je potřeba zohlednit dluhy, které se k majetku a manželským úsporám vztahují. Manželé po dobu manželství disponovali movitým i nemovitým majetkem, který užívali podle zákona a který oběma z nich sloužil k jejich potřebě. Součástí tohoto majetku je i jejich bydlení, vybavení domácností a také práva uplatňována a vykonávána oběma manželi.¹⁹⁸ Manželské

¹⁹⁶ AICHER, Josef. a Peter RUMMEL. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit IPR-Gesetz, Ehegesetz, Mietrechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Landpachtgesetz, Konsumentenschutzgesetz, Produkthaftungsgesetz, UN-Kaufrecht: in zwei Bänden. 2., neubearbeitete und erw. Aufl. Wien: Manz, 1992. ISBN 321404415x, s. 111.

¹⁹⁷ KOZIOL, Helmut, Peter BYDLINSKI a Raimund BOLLENBERGER. Kurzkommentar zum ABGB: Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz, Rom I- und Rom II-VO. 4., überarbeitete Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2014. ISBN 9783704666000., str. 1284-1285.

¹⁹⁸ HEINZ BARTA. MITARB. VON MICHAEL GANNER *Zivilrecht: Einführung und Grundriss*. Wien: WUV- Univ.-Verl, 2000. ISBN 9783851145564, str. 978.

úspory jsou považovány za uchovatele hodnot, které manželé během manželství nashromáždili a které lze zhodnotit. Jednat se může například o hotové peníze, cenné papíry, umělecké předměty, zlato, sbírky známek apod.¹⁹⁹ Na druhou stranu však existují věci, které nepodléhají rozdělení. Jedná se o ty věci, které do společného manželství přinesl jeden z manželů, věci zděděné, věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů nebo výkonu jeho povolání, věci patřících k podniku nebo podílů v podniku, které patří jednomu z manželů. Pro podniky a jejich podíly existuje výjimka, podle které rozdělení majetku je nezbytné k zajištění trvání provozu a zachování pracovních míst, a to bez ohledu na velikost podniku.²⁰⁰ Manželé, kteří se dohodnou o rozdělení majetku, nesmí zapomenout ani na dohodu týkající se bydlení, a to i v případě, že bylo získáno například zděděním. To se týká i situace, kdy je druhý manžel na užívání tohoto bydlení odkázán, nebo je potřeba zohlednit potřebu společného dítěte, jež má potřebu jej užívat. Totéž platí o vybavení domácností, a to v případě, že je druhý z manželů na jeho užívání závislý.

K samotnému vypořádání v Rakousku dochází podle zásad spravedlnosti. Je potřeba vzít v potaz zejména to, jakým dílem se každý z manželů přičinil o pořízení majetku, jež je předmětem rozdělení, a o nashromáždění úspor. V procesu rozdělování majetku je také nezbytné přihlídnout k dluhům souvisejícími s životními náklady a nezapomenout také na blaho společných dětí.²⁰¹ Další podmínkou rozdělení majetku je také posouzení vedení společné domácnosti a péče o společné děti. Podle zákona by pak mělo k rozdělení majetku dojít takovým způsobem, který by co nejméně ovlivnil životní sféru rozvedených manželů a vedl k dosažení co možno nejvyrovnanějších vztahů především z ekonomického hlediska. Manželé mají právo sepsat o rozdělení majetku dohodu, která by konkrétně souvisela se záměrem se rozvést. Dohoda, která by upravovala podmínky rozdělení majetku pouze pro případ budoucího rozvodu v Rakousku neexistuje.²⁰² Podmínkou platnosti dohody je její písemná podoba sepsaná ve formě notářského zápisu v případě, že se týká rozdělení manželských úspor a bydlení. V případě, že se manželé o rozdělení nedohodnou, musí alespoň jeden z nich podat návrh na soud, který o něm pak rozhodne. Návrh na soudní rozhodnutí musí být podán maximálně do jednoho roku od chvíle, kdy začne pravomocně platit rozvod, zrušení nebo prohlášení manželství za neplatné. Nárok na rozdělení společně užívaného majetku a manželských úspor při rozhodnutí soudu se stává zděditelný, převoditelný či zastavitelný. Soud má právo se od manželi uzavřené dohody v některých případech odchylovat. Při rozhodování není soud žádným způsobem vázán

¹⁹⁹ KERSCHNER, Ferdinand. *Bürgerliches Recht Band V Familienrecht*. 5., rev. Ausg. Wien: Verlag Österreich, 2013. ISBN 9783704665058, str. 88.

²⁰⁰ HRSG. VON ANDREAS RIEDLER. *Studienkonzept Zivilrecht*. 2. Aufl. Wien: LexisNexis, 2010. ISBN 9783700747727, str. 94.

²⁰¹ KERSCHNER, Ferdinand. *Bürgerliches Recht Band V Familienrecht*. 5., rev. Ausg. Wien: Verlag Österreich, 2013. ISBN 9783704665058, str. 91.

²⁰² KERSCHNER, Ferdinand. *Bürgerliches Recht Band V Familienrecht*. 5., rev. Ausg. Wien: Verlag Österreich, 2013. ISBN 9783704665058, str. 86.

vlastnickými vztahy, které doposud mezi manželi platily a může tak nařídit převod vlastnického práva k movitým věcem a také převod vlastnického práva společně s ostatními právy k věcem nemovitým. Další možností, na kterou má soud nárok, je nařízení zřízení věcného práva nebo založení závazkového vztahu k nemovitým věcem, a to ve prospěch jednoho z manželů. Pokud je však společný majetek ve vlastnictví třetí osoby, soud k jeho převodu musí mít její souhlas. K popsáním krokům se ale soud zpravidla uchyluje v případě, že spravedlivého uspořádání není možné dosáhnout jiným způsobem. Problematiku manželského bydlení pak řeší speciální úprava. Soud má také nárok uložit jednomu z manželů zaplatit tomu druhému vypořádací částku, jejíž splatnost může být odložena. V úvahu připadá i postupná splátka.²⁰³ Jeden z manželů, který byl zproštěn zaplacení dluhu, může do jednoho roku od rozvodu navrhnout, aby soud vyslovil s účinky i vůči věřiteli, že hlavním dlužníkem je druhý manžel a on plní pouze funkci omezeného ručitele. Tento návrh je podán zejména v případech, kdy věřitel bude na druhém manželovi svoji pohledávku vymáhat v exekuci, a bude neúspěšný.

Rakouský zákon o manželství obsahuje klausuli, která slouží k ochraně společného majetku před tím, kdy by jeden z manželů jím disponoval takovým způsobem, že by to toho druhého znevýhodňovalo. Ve skutečnosti může dojít k situaci, kdy jeden z manželů bez souhlasu toho druhého zmenší společný majetek či úspory do míry neodpovídající životním poměrům manželů za trvání jejich soužití, a to v období dvou let před podáním rozvodové žaloby. Při rozdělení majetku se počítá s tím, že manžel, který způsobil takové zmenšení, již danou částku v rámci rozdělení získal.²⁰⁴ Vypořádání majetku a majetkových úspor a také věcí, které náleží k používání obou manželům, jsou upraveny zvláštní zákonnou úpravou.

3.2 Rozvod manželství

3.2.1 Rozvod manželství ve Francii

3.2.1.1 Základní právní úprava rozvodu

Úprava rozvodu je součástí francouzského občanského zákoníku Code Civil, který upravuje soukromé právo. Tento občanský zákoník člení problematiku rozvodu do čtyř kapitol rozdělených do oblastí zaměřených na:

- způsoby rozvodu,
- základní procesní pravidla při soudním řízením,
- následky rozvodu manželství,

²⁰³ KERSCHNER, Ferdinand. *Bürgerliches Recht Band V Familienrecht*. 5., rev. Ausg. Wien: Verlag Österreich, 2013. ISBN 9783704665058, str. 94.

²⁰⁴ HRSG. VON ANDREAS RIEDLER. *Studienkonzept Zivilrecht*. 2. Aufl. Wien: LexisNexis, 2010. ISBN 9783700747727, str. 99.

- vymezení odluky od stolu a od lože.

Poslední novela občanského zákoníku, která se týkala také zániku manželství rozvodem, proběhla prostřednictvím zákona č. 2004/439 (ze dne 26. května 2004), který vstoupil v platnost 1. ledna 2005, a který rozlišuje:

- rozvod po vzájemné dohodě,
- rozvod akceptací principu rozvratu manželství,
- rozvod pro definitivní narušení manželského pouta,
- rozvod z viny nebo ze zavinění.²⁰⁵

3.2.1.2 *Nesporný rozvod*

Pokud se manželé dohodnou, že se rozvedou, žádost mohou podat společně. Hlavním principem vzájemné dohody je naplnění dvou obligatorních podmínek, kterými jsou:

- dohoda na rozvratu manželství,
- dohoda o důsledcích spojených se zánikem manželství.

Rozvod na základě dohody je nejrychlejším a nejméně finančně náročným druhem rozvodu, jelikož vylučuje nepříjemný rozbor příčin a důsledků vedoucích ke krachu manželství. Důvodem tohoto ulehčení je především skutečnost, že manželé nemusí soudci sdělovat příčiny rozvodu. V případě, že se přeci jen rozhodnout je soudci sdělit a soudce je shledá za zanedbatelné, může se pokusit je usmířit.²⁰⁶ Podmínkou rozvodu na základě vzájemné dohody je předložení návrhu úmluvy obsahující konkrétní podmínky rozvodu a sepsané právním zástupcem. Kromě sepsání dohody má advokát na starosti také poradní funkci. Zákon v tomto případě dovoluje, aby oba manželé využívali služeb jednoho advokáta a díky tomu co nejvíce snížili náklady na rozvodové řízení. Soudce pak během rozvodového řízení musí ověřit, zda souhlas obou manželů splňuje všechny potřebné náležitosti. Tento požadavek soud dodržuje zejména z toho důvodu, že má zájem ochránit manžela, který si i přes dohodu manželství ukončit nepřeje.

V případě, že oba manželé souhlasí s rozvodem, ale nemohou se dohodnout o úpravě důsledků rozvodu ve vztahu k dětem a majetku, mluvíme o rozvodu akceptací principu rozvratu manželství. Žádost o rozvod tak mohou v tomto případě podat oba společně, případně jeden z nich. Řízení o rozvodu manželství v tomto případě začíná návštěvou soudce jednoho z manželů a sdělením vůle se rozvést, to vše bez jakéhokoli podrobnějšího vysvětlování. V případě, že i druhý manžel za přítomnosti svého advokáta potvrdí požadavek na rozvod, je rozvrat

²⁰⁵ MATUNOVÁ, Klára. *Rozvod manželství ve srovnání s francouzskou právní úpravou*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D., str. 33.

²⁰⁶ RENAULT-BRAHINSKY, Corinne. *Droit des personnes et de la famille*. 16. vydání. Gualino, 2017. ISBN 978-2-297-06202-2., str. 161.

manželství považován za definitivní.²⁰⁷ Manželům je zde dána co nejširší možnost uzavřít dohodu. Vše, co si mezi sebou dohodnou, soudce pak zohlední při vzájemném vypořádání zániku manželství.

Obě uvedené varianty rozvodu manželství lze považovat za vzájemnou dohodu obou manželů, pouze s tou výjimkou, že první způsob se odvíjí od společné dohody s tím, že žádost o rozvod nemůže podat pouze jeden z manželů. Druhý způsob pak připouští také rozvod, o který zažádá pouze jeden z manželů s tím, že ten druhý s podaným návrhem souhlasí. Spojujícím prvkem těchto dvou úprav je vzájemná dohoda na rozvodu manželství. Zásadním odlišným prvkem obou způsobů je pak vypořádání důsledků s rozvodem manželství spojených. První způsob rozvodu současně s ukončením manželství znamená také shodu ve všech jeho důsledcích. Oproti tomu, druhý způsob ukončení manželství znamená, že důsledky manželství řeší soud.

3.2.1.3 *Důvody k rozvodu manželství*

O rozvodu manželství se nemusí vždy oba manželé dohodnout. Dle Code Civil Existují další důvody vedoucí k rozvodu:

- Rozvod pro definitivní narušení manželského pouta – tento způsob byl zaveden v roce 1975 a byl možný v případě, kdy jeden z manželů trpěl psychickou chorobou, a neexistovala žádná naděje, že by mohl být uzdraven. Zároveň mu nebylo možné přičíst žádné pochybení ve vztahu k druhému manželovi. Druhým důvodem využití tohoto typu rozvodu bylo společné nesoužití manželů po dobu delší než šest let. Zákon z 26. května 2004 se citelně dotknul úpravy Code Civil, jelikož došlo k upuštění okolnosti duševní nemoci a došlo k výraznému snížení doby, kdy spolu manželé nežijí, a to na dva roky. Cílem takové úpravy bylo jednoznačné zmírnění tvrdosti úpravy a zavedení nového práva rozvodu, u kterého není potřeba nadbytečného odůvodňování a zbytečného trestání žadatele o rozvod.²⁰⁸ V případě, že jeden z manželů podá žalobu o rozvod na základě viny druhého a ta se mu u soudu nepodaří prokázat, může se i zde jednat o rozvod založený na definitivním narušení manželského pouta.
- Rozvod z viny/ze zavinění – při rozvodu z viny či zavinění se musí jednat o vážná porušení povinností a závazků, které z manželství vyplývají. Soudce pak při posuzování viny vychází jednat ze závažnosti jednání a jednak z porovnání sociálního prostředí obou

²⁰⁷ *Procédure de divorce* [online]. Wikipedia.fr. bez data [cit. 2010-11-24]. Dostupné z [www: <http://fr.wikipedia.org/wiki/Proc%C3%A9dure_de_divorce>](http://fr.wikipedia.org/wiki/Proc%C3%A9dure_de_divorce).

²⁰⁸ HESS-FALLON, Brigitte, ... ANNE-MARIE SIMON a ... *Droit de la famille*. 8e édition. Paris: Sirey, 2011. ISBN 9782247106912., str. 111.

manželů, jejich vzdělání a způsobem života, který vedou.²⁰⁹ Z manželství vyplývají tři základní závazky, kterými jsou povinnost vést společný život, poskytnout si vzájemnou pomoc a být si věrný. Obsahem společného života manželů by pak mělo být především soužití pod jednou střechou. Ve většině případů pochybení spočívá v tom, že jeden z manželů opustí společné bydlení. Co se týče vzájemné pomoci, tak k jejímu porušení může dojít tak, že jeden z manželů odmítne poskytnout pomoc tomu druhému, např. když je nemocný. K dalšímu pochybení může dojít nedbalým chováním nebo tím, že způsob života jednoho z manželů je pro děti špatným příkladem. Porušení věrnosti je pak spojeno s cizoložstvím, které se skládá jednak z materiálního prvku jakožto porušení povinnosti věrnosti, tak z úmyslné části, která znamená, že cizoložství je hřích.²¹⁰

3.2.1.4 *Důsledky rozvodu manželství*

Ze zákona musí dojít k vypořádání všech záležitostí souvisejících se zánikem manželství. Mezi ty nejdůležitější patří především dohodnutí se o podmínkách výkonu rodičovské zodpovědnosti u nezletilých dětí, jaké budou po rozvodu užívat příjmení, na poskytnutí výživného, na vypořádání darů a výhod, které během manželství nabyli a v neposlední řadě se musí domluvit na likvidaci jejich společného jmění. V případě, že se ve všech těchto bodech dohodnou, jsou povinni tento souhlas předložit ke schválení soudci, který se k němu vyjádří prostřednictvím připomínek, které je povinen projednat s právním zástupcem, jenž smlouvu vyhotovil. Podrobnější úprava zmíněných důsledků rozvodu manželství je následující:

- Ztráta možnosti používat příjmení manžela – důsledkem rozvodu je možnost ztráty používání společného příjmení. Příjmení druhého manžela je povoleno pouze v odůvodněných případech, a to z profesních, sociálních a rodinných důvodů se souhlasem druhého manžela či soudce.²¹¹
- Uzavření nového sňatku – francouzský právní řád do roku 2004 nepovoloval uzavření nového sňatku do doby 300 dnů po rozvodu manželství. Jednalo se o tzv. lhůtu vdovství, přičemž se tato povinnost vztahovala pouze na ženy. Účelem bylo zabránit k problémům, které by mohly nastat při určování otcovství k dětem, které se narodily až po rozvodu. Toto ustanovení však bylo považováno za velmi kontroverzní a diskriminační, a tak se řadu let obcházelo lékařským certifikátem prokazujícím, že žena v době po rozvodu

²⁰⁹ RENAULT-BRAHINSKY, Corinne. *Droit des personnes et de la famille*. 16. vydání. Gualino, 2017, ISBN 978-2-297-06202-2, str. 162.

²¹⁰ RENAULT-BRAHINSKY, Corinne. *Droit des personnes et de la famille*. 16. vydání. Gualino, 2017, ISBN 978-2-297-06202-2, str. 164.

²¹¹ *Rozvod - Francie* [online]. Evropská komise - Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. Dostupné z: [www: < https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-fr-cs.do >](https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-fr-cs.do).

nebyla těhotná. Zákon ze dne 26. května 2004 tak tuto lhůtu před znovuprovdáním se zrušil.

Mezi důsledky ve vztazích majetkoprávních patří:

- Zrušení majetkového řádu manželského – společný majetek manželů je po rozvodu přisuzován jednotlivým manželům podle toho, jaký si zvolili majetkoprávní režim. Může se jednat buď o majetkové společenství mezi manželi, nebo o režim oddělení majetku manželů. O dlužích manželů pojednává francouzská právní věda odděleně. Zde se jedná zejména o zjištění, zdali jsou manželé vázáni závazky vyplývajícími z úvěrů. Pokud se toto potvrdí, soudce svým výrokem může zrušit solidární vázanost závazkem a daný závazek prohlásit za výlučný toho z manželů, ke kterému se vztahuje.
- Darování a manželské výhody – darování majetku mezi manželi je nenávratné a majetek, který byl v minulosti v průběhu manželství předán, nemůže být dárce požadován k vrácení. Oproti tomu se darování majetku určené ve prospěch „posledního žijícího“ rozvodem manželství v celém rozsahu ruší.²¹²
- Vykázání ze společného bydliště rodiny – jedná se o ustanovení mající velký význam při zachování správné rovnováhy v rodině a při obraně zájmů dětí. K vykázání ze společného bydliště rodiny může dojít z důvodu násilí nebo ostatních důvodů. Obecně je možno říci, že spolubydlení manželů po rozvodu je nevhodné, a to zejména s ohledem na dopady v psychologické oblasti celé rodiny již v průběhu rozvodového stání.²¹³
- Vyrovňovací příspěvek – tento příspěvek představuje finanční dávku sloužící ke kompenzaci rozdílných dopadů rozvratu manželství v majetkové rovině manželů, kterou může jeden po druhém požadovat. Každý z manželů má na poskytnutí tohoto příspěvku nárok. Výše tohoto příspěvku je závislá na mnoha faktorech, například délce manželství, zdravotním stavu manžela a jeho životní úrovni. Maximální délka poskytnutí vyrovňovacího příspěvku je 8 let s tím, že o prodloužení této doby může rozhodnout soudce na základě odůvodněných potřeb. Zákon pak výslovně uvádí, že v případě smrti povinného manžela nespadá jeho závazek do pozůstalosti a na dědice tak tato povinnost nepřechází.
- Náhrada škody – v souvislosti s rozvodem manželství existuje také možnost podání žaloby na náhradu škody obsahující náhradu následků vzniknuvších z obzvláště vážné situace toho z manželů, který je nucen podrobit se zrušení manželství.

²¹² *Procédure de divorce* [online]. Wikipedia.fr. bez data, dostupné z: [www: <http://fr.wikipedia.org/wiki/Proc%C3%A9dure_de_divorce>](http://fr.wikipedia.org/wiki/Proc%C3%A9dure_de_divorce).

²¹³ HESS-FALLON, Brigitte, ... ANNE-MARIE SIMON a ... *Droit de la famille*. 8e édition. Paris: Sirey, 2011, ISBN 9782247106912, str. 133.

3.2.1.5 *Důsledky rozvodu ve vztahu k dětem*

Rozvod bývá vždy obtížný nejen pro manžele, ale také pro děti. Dopady rozvodu na děti bývají velké. Zákonodárci i soudci považují ve snaze limitovat traumata z rozvodu rodičů za vhodné oddělené bydlení, jakožto prvořadý faktor, který ovlivňuje psychiku dítěte. V problematice rozvodu a jeho vztahu k dětem pak musí soudce řešit následující problémy:

- určení rodičovské odpovědnosti,
- výběr obvyklého bydliště dítěte,
- stanovení (či upravení) práva navštěvovat dítě,
- určení výše výživného, tedy částky představující příspěvek na výživu a výchovu dítěte.²¹⁴

Rodičovská zodpovědnost byla po celou řadu let řízena zásadou říkající, že společně se zánikem manželství je třeba určit jednoho z rodičů, který bude pověřen dozorem nad dítětem. V roce 2002 došlo k prohloubení úpravy rodičovské odpovědnosti v tom, že společná rodičovská odpovědnost by měla fungovat také po rozvodu. O všech aspektech života dítěte jsou tak povinni rozhodovat oba rodiče, a to bez ohledu na to, s kým zrovna dítě bydlí.

3.2.2 **Rozvod manželství v Německu**

Stejně jako v jiných právních úpravách tak i v Německu se předpokládá, že manželství trvá po celý život manželů. Rozvod manželství je tedy možný pouze za splnění podmínek, které stát určuje. Jednou z takových podmínek je skutečnost, že návrh na rozvod podal jeden z manželů, případně oba najednou. Rozvod z úřední povinnosti nebo z podnětu jiných osob se nepovoluje. Návrh na rozvod manželství musí být sepsán pouze advokátem a v případě, že je již tento návrh podán jedním z manželů, nemůže jej podat současně později ten druhý. V případě, že by byl jeden z manželů nezpůsobilý k právním úkonům, návrh za něj může podat jeho zákonný zástupce, ale při vyslýchání jedná vždy osobně. Podaný návrh na rozvod je možno vzít zpět prostřednictvím advokáta, který tímto ruší veškeré následky, které má podání návrhu na rozvod manželství.²¹⁵ V § 1565-1568 BGB jsou uvedeny předpoklady rozvodu, s tím, že za základní důvod je považován kvalifikovaný rozvrat. Německá právní úprava upravující rozvod manželství je považována za kogentní právo, které neumožňuje, aby manželé svým jednáním pravidla stanovená pro rozvod měnili. V posledních letech se berou ohledy především na to, aby manželé získali co největší svobodu nakládat se svým manželstvím. Z toho důvodu se stal součástí právní úpravy tzv. smluvený rozvod. Všechna ujednání, která byla dohodnuta například

²¹⁴ MATUNOVÁ, Klára. *Rozvod manželství ve srovnání s francouzskou právní úpravou*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D., str. 43

²¹⁵ Bertling, M., Münster, G. *Scheidungsrecht: Der Scheidungsantrag*, dostupný z: <http://www.michaelbertling.de/familienrecht/scheidungsantrag.html>.

v předmanželské smlouvě a týkající se například ustanovení, že manželství nemůže být nikdy rozvedeno, jsou neplatná. Platná jsou v tomto případě pouze ujednání týkající se následků rozvodu v případě, že nejsou protiprávní a protimorální.²¹⁶ Soud má pak za úkol stanovit, zda je manželství opravdu rozvráceno, tedy zda skutečně neexistuje žádné společné manželské soužití a zda již není reálná jeho obnova. Německá právní úprava rozvodu manželství obsahuje tzv. tvrdostní klauzule:

- Klauzule na ochranu nezletilých dětí uplatňující se v případě, že je zachování manželství v zájmu dětí, které vzešly z daného manželství, a to ze zvláštních důvodů. Právo na použití klauzule zkoumají úředníci. Klauzulí jsou chráněny i děti adoptované v průběhu trvání manželství. Tuto klauzuli nelze použít při rozvodu manželství, ve kterém jsou nezletilé děti, přestože to pro ně znamená velkou životní změnu, ale jen ve zcela výjimečných případech, jako je například výskyt patologické situace týkající se psychiky dítěte.²¹⁷ Ve většině případů pak k rozvodu nedojde až do té doby, dokud dítě nezačne s doporučenou terapií. Důvodem pro použití této klauzule tedy nejsou v žádném případě hospodářské zájmy dítěte.²¹⁸
- Klauzule na ochranu jednoho z manželů uplatňující se v případě, že by rozvod pro odpůrce znamenal ze zvláštních důvodů velkou tvrdost. Tato klauzule se snaží omezit nespravedlnost vůči některému z manželů a v německé úpravě se tato situace nazývá rozvod v nevhodnou dobu. Klauzuli na ochranu jednoho z manželů je možno uplatnit jen v případě, že manželství je již rozvráceno, ale zároveň existují závažné důvody k odepření rozvodu. Mezi podmínky, kdy ji lze uplatnit patří:
 - odmítnutí rozvodu odpůrcem,
 - a) existence zvláštních okolností jako těžká nemoc odpůrce, nemoc či tělesné postižení společného dítěte, zanechání odpůrce ve zvlášť závažné situaci,
 - b) vznik zvláště závažné tvrdosti pro odpůrce. Naplnění této podmínky je poměrně složité, jelikož každý rozvod znamená pro odpůrce tvrdost, a proto je zde potřeba zohledňovat konkrétní situaci manželů.

Při uplatňování klauzule je potřeba přihlídnout také k situaci navrhovatele rozvodu. Osoba, která se uplatnění tvrdostní klauzule dožaduje, musí přednést všechny důkazy potřebné k jejímu uplatnění. Zde se přihlíží také k délce manželství, věku manžela nebo jeho vážnému zdravotnímu stavu. Velmi těžké a rozporuplné je pak rozhodování ve chvíli, kdy jeden z manželů hrozí

²¹⁶ SCHWAB, Dieter. *Familienrecht*. 23., neu bearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2015. ISBN 9783406680274, str. 144.

²¹⁷ BÖRGER, Ulrike a Lutz ENGELSING. *Eheliches Güterrecht*. 2. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2005. ISBN 9783832910921, str. 11.

²¹⁸ SCHWAB, Dieter. *Familienrecht*. 23., neu bearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2015. ISBN 9783406680274, str. 151.

sebevraždou, jelikož je vždy nutné umět odlišit to, zda se jedná pouze o výhrůžku, anebo o reálnou hrozbu pramenící z jeho psychického stavu, ve kterém se nedokáže s rozvodem vyrovnat.

3.2.2.1 *Nesporný rozvod*

O nesporný rozvod se jedná v případě, že se oba manželé dohodnou na tom, že nechtějí žít ve společném manželství. I přes společné rozhodnutí je potřeba plnit další stanovené podmínky, bez kterých jejich manželství nemůže být rozvedeno. O platnosti rozvodu pak rozhoduje soud a v případě, že dojde ke splnění všech podmínek podle § 1566 I BGB a § 630 I, III ZPO, soud příčiny rozvratu nezjišťuje. Samotnému soudu předchází podání návrhu na rozvod manželství, a to buď oběma manželi, nebo jen jedním se souhlasem toho druhého. Souhlas, který druhý manžel dá, však může být kdykoliv odvolán, a to až do doby ústního jednání před vynesením rozsudku. Podmínky, které musí být splněny, aby se jednalo o nesporný rozvod, jsou, že spolu minimálně jeden rok nežijí a s rozvodem oba souhlasí.²¹⁹ Podaný návrh na rozvod pak musí obsahovat:

- Oznámení, že s rozvodem manželství souhlasí i druhý manžel, nebo informace o tom, že podal stejný návrh. Přípustný není společný návrh a souhlas musí splňovat potřebné náležitosti soudního podání a může být proveden písemnou nebo ústní formou prostřednictvím prohlášení v rámci ústního jednání či prostřednictvím zápisu do protokolu.
- Souhlasné prohlášení manželů o návrhu péče o dítě, která nemá být stanovena soudem, jelikož se na ní oba společně dohodli. V případě, že je v této oblasti nutné soudní rozhodnutí, musí manželé předložit odpovídající návrhy a souhlas druhého z manželů s těmito návrhy.
- Dohodu o úpravě vyživovací povinnosti k dětem a mezi manželi po rozvodu. Součástí návrhu je také dohoda manželů, která se týká úpravy právních vztahů v souvislosti se společným bydlením a vybavením domácnosti. Návrhem na rozvod manželství se pak soud začíná zabývat ve chvíli, kdy mají dohody formu vykonatelného titulu.²²⁰

O nesporný rozvod se může jednat pouze v případě, že spolu manželé nežijí manželským soužitím déle než jeden rok a doba odloučení nesmí být přerušena žádným pokusem toto soužití obnovit, což posuzuje úřední osoba. V případě, že soud není o délce takového odloučení přesvědčen, může odmítnout provést rozvod způsobem, který manželé navrhují. Pak se tedy

²¹⁹ BÖRGER, Ulrike a Lutz ENGELSING. *Eheliches Güterrecht*. 2. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2005. ISBN 9783832910921, str. 17.

²²⁰ BÖRGER, Ulrike a Lutz ENGELSING. *Eheliches Güterrecht*. 2. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2005. ISBN 9783832910921, str. 17.

nejedná nesporný rozvod a soud je povinen zkoumat, zda existuje kvalifikovaný rozvrat, který bude posuzován podle § 1565 II BGB jako selhání manželství. Rozvod se tím značně zkomplikuje a ztrácí se jistota, že k rozvodu manželství opravdu dojde, jelikož k rozvodu z důvodu selhání manželství dochází velmi zřídka.²²¹ V případě, že se manželé v některých otázkách neshodnou a nedojde-li k dohodě, soud pro rozvod manželství použije úpravu sporného rozvodu.

3.2.2.2 *Důvody k rozvodu manželství*

Zákon také stanovuje dobu a podmínky rozvodu podle délky manželského soužití. Jedná se o:

- Rozvod manželství, kdy jsou manželé odloučeni kratší dobu než jeden rok – rozvod v tomto případě může nastat pouze ve chvíli, kdy je manželství považováno za dlouhodobě rozvrácené. V německé úpravě se proto ustálilo pravidlo určující, že k rozvodu manželství je nutné, aby manželé rok žili odděleně a tím se potvrdilo, že mezi nimi nedojde ke smíru.²²² Lze se však také setkat se situacemi, kdy jsou rozpory v manželství natolik vážné, že lze objektivně stanovit rozvrat, a to bez potřeby jednoletého odloučení. Podmínky pro rozvedení manželství jsou následující:
 - Podání návrhu na rozvod manželství.
 - Soud musí stanovit rozvrat manželství, tedy musí potvrdit, že společné soužití manželů již nefunguje.
 - Stanovení, že v případě pokračování manželství by znamenalo pro navrhovatele rozvodu neúnosnou tvrdost. Podmínky takové neúnosnosti se pak zkoumají z pohledu třetí osoby a musí se vždy potvrdit, že se jedná o takovou intenzitu, že navrhující manžel není schopen vyčkat jeden rok v odloučení a žádá o co nerychlejší rozvod. V rámci neúnosné tvrdosti rozlišujeme dvě základní skupiny důvodů, a to na:
 - Prohřešek proti manželské věrnosti – jedná se například o situaci, kdy mimomanželský vztah trval po celou dobu trvání manželství, jeden z manželů se začal živit prostitutí nebo druhého nutil k nemorálním sexuálním praktikám, jejichž následkem bylo odloučení.
 - Používání hrubého násilí, nadávek a dalšího jednání, které je nepřipustné a které je namířeno proti dětem a dalším rodinným příslušníkům. Do oblasti hrubého provinění se také počítá opuštění manželky těsně poté, kdy porodí společné dítě atd.

²²¹ SCHWAB, Dieter. *Familienrecht*. 23., neu bearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2015. ISBN 9783406680274, str. 154.

²²² BÖRGER, Ulrike a Lutz ENGELSING. *Eheliches Güterrecht*. 2. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2005. ISBN 9783832910921, str. 10.

- Rozvod manželství, kdy manželé jsou odloučeni déle než rok a méně než tři roky v rámci sporného rozvodu – základní podmínkou rozvodu je opět podání návrhu na rozvod manželství a doba odloučení. V tomto případě neexistuje manželské soužití déle než jeden rok, ale nepřesahuje více než tři roky a alespoň jeden z nich v něm odmítá pokračovat minimálně jeden z manželů. Tuto podmínku opět zjišťuje soud a posuzuje, zda je rozvod opravdu nutný. Manželství tak může být rozvedeno pouze v případě, že zde nelze uplatnit tvrdostní klauzuli.²²³
- Rozvod manželství, kdy jsou manželé odloučeni déle než tři roky – v případě, kdy spolu manželé nesdílí společnou domácnost déle než tři roky a ani neexistuje žádná okolnost vypovídající o tom, že by mohlo být manželství obnoveno, platí nevyvratitelná domněnka rozvratu a manželství může být rozvedeno. V tomto případě není ani potřeba rozvrat dokazovat.²²⁴

3.2.2.3 *Důsledky rozvodu*

Péče o společné nezletilé dítě

Na základě současné právní úpravy řízení soud rozhoduje o úpravě rodičovské péče pouze tehdy, pokud to jeden nebo oba z rodičů navrhnou. Pokud k takovému návrhu nedojde, zůstává společná péče pro oba rodiče. Rodič, se kterým dítě žije, rozhoduje o každodenních záležitostech dítěte. O záležitostech, které mají na děti významný vliv, pak musí rozhodovat oba rodiče společně. V případě, že jeden z rodičů nesouhlasí, aby existovala společná rodičovská péče, podá návrh k soudu, který o tom rozhodne. Mezi základní aspekt v rozhodování patří dobro dítěte. V Německu soud určuje, kdo z rodičů bude rozhodovat o denních záležitostech dítěte a stanovuje, jakým způsobem bude platit výživné dítěti. V rámci německé právní úpravy původně docházelo k zániku společné rodičovské zodpovědnosti, která znamenala, že druhý z rodičů neměl právo žádným způsobem zasahovat do života dítěte. Z toho důvodu společná rodičovská péče v Německu znamená, že výchova dítěte je svěřena jednomu z rodičů, ale ten druhý má právo podílet se na rozhodování o významných otázkách, které se ho týkají. Tento typ rodičovské péče však přichází v úvahu pouze tehdy, pokud jsou splněny následující podmínky:

- Obě strany jsou schopné domluvit minimálně na významných otázkách.
- Zajištění objektivní možnosti rozhodovat se společně.

²²³ KOTULKOVÁ, Jana. *Zánik manželství ve srovnání s německy mluvícími zeměmi*. 2008. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, str. 26.

²²⁴ KOTULKOVÁ, Jana. *Zánik manželství ve srovnání s německy mluvícími zeměmi*. 2008. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, str. 27.

- V případě, že jeden rodič společnou péči odmítá, může mu být rodičovská péče odňata. Současně to však neznamená, že mu nebude stanoveno výživné na dítě.²²⁵

V případě, že dojde k rozvodu, nastávají komplikace týkající se výživy nezletilých dětí. Obecně platí, že rodič, u kterého dítě žije, má povinnost se o něj starat, živit jej a financovat všechny jeho potřeby. Výživné se u něj tedy nestanovuje. Druhý z rodičů má povinnost podílet se na výživě dítěte soudem stanovenou finanční částkou. Výživné je právně upraveno pomocí BGB prostřednictvím úpravy platné od 1. ledna 2008.

Právo na výživné tak mají všechny nezletilé děti a mladiství do věku 21 let, kteří studují a stále bydlí u svých rodičů. Rodiče pak musí výživné na dítě poskytovat podle toho, kolik vydělávají a podle svých majetkových poměrů. Výživné dítěte zahrnuje celkové životní potřeby včetně nákladů na náležité vzdělání, kterým se v Německu myslí studium ukončené maturitou.²²⁶

Rozdělení majetku

V případě, že manželé žijí v zákonném majetkovém režimu majetku nabytého v manželství, je potřeba tento majetek po rozvodu vypořádat. Každému z manželů pak podle zákona náleží právo na to, co do společného jmění vnesl, a to zejména na ten majetek, který získal dědictvím či darováním. Při rozdělování majetku není odkazováno na to, kdo rozvod navrhl, a proto také neexistují žádné sankce vůči němu. Společný byt je možno v případě rozporu soudně přidělit jednomu z nich a zařízení domácnosti pak musí být soudně správně a účinně rozděleno.²²⁷ Při rozvodu je dále potřeba rozdělit také nároky na důchod, které manželé získali v průběhu manželství, například nárok ze zákonného důchodového pojištění nebo nárok na plnění důchodu. V případě, že dojde ke smrti jednoho z manželů a zjistí se, že již v té době byly dány předpoklady pro rozvod a jeden z manželů návrh dokonce podal, je podle zákona vyloučeno dědické právo. V případě, že zůstavitel sjednal závět i pro případ rozvodu, má po jeho smrti nárok na dědictví jeho bývalá manželka.

Výživné mezi manžely pro dobu po rozvodu

Manžel po rozvodu nemá nárok na výživné v případě, že se dokáže sám uživit. Naopak na výživné má nárok v případě, kdy je splněna některá z následujících podmínek:

- V případě opatrovnictví nezletilého dítěte nebo v případě, že v době rozvodu nemůže vydělávat kvůli nemoci či fyzickému a psychickému oslabení. Minimální doba, po kterou se výživné poskytuje, je stanovena na tři roky od narození dítěte. Zákon v případě této

²²⁵ Anwaltskanzlei Sperling. Trennung und Scheidung, dostupný z: <http://www.scheidungonline.de/>.

²²⁶ Evropská komise. Rozvod-Německo Dostupný z: https://ec.europa.eu/commission/index_cs.

²²⁷ Evropská komise. Rozvod-Německo Dostupný z: https://ec.europa.eu/commission/index_cs.

hranice bere v potaz skutečnost, že pokud nepracující rodič plně pečuje o dítě, které chodí do druhé třídy základní školy, má nárok žádat o výživné. Pokud však dítě chodí do třetí třídy, již se považuje dostatečně staré na to, aby si jeho rodič mohl najít práci. Na výživné tak nemá nárok. Rodič, který má více dětí, je považován za schopného pracovat v případě, že nejstaršímu dítěti je více než 15 let a nejmladšímu více než osm let. V případě, že není možné očekávat od druhého manžela, že bude sám vydělávat, a to z důvodu svého stáří.

- V případě, že rozvedený se musí přeškolovat, dále vzdělávat a zdokonalovat tak, aby dokázal vyrovnat nevýhody z manželství.
- V případě, že si manžel nedokázal po rozvodu najít vhodnou výdělečnou činnost.
- V případě jiných závažných důvod bránících nalezení výdělečné činnosti.
- V případě, že příjmy, které manžel dosáhne ze své výdělečné činnosti, nestačí k úhradě celkového výživného.

Novela BGB, která vstoupila v platnost 1. ledna 2008, měla snahu omezit pobírání výživného od rozvedeného manžela. K této změně však nakonec nedošlo, ale do zákona byl zahrnut požadavek, aby se manželé po rozvodu manželství živili sami, aniž by byli závislí jeden na druhém.

Osobní vztahy mezi manželi

V případě osobních vztahů mezi manželi se jedná zejména o problematiku příjmení. Podle německé právní úpravy je ten z manželů, který přijal příjmení toho druhého, povinen si jej ponechat i po rozvodu. V případě, že by chtěl zpět své příjmení, které měl před sňatkem, musí takto učinit prostřednictvím prohlášení u matrikáře. Další možností je, že své rodné příjmení bude používat před převzatým příjmením, nebo jej k němu připojí. Rozvedený manžel, jehož jméno druhý manžel přijal, nemá nárok na zákaz ani žádné omezení užívání jména po rozvodu.²²⁸

3.2.3 Rozvod manželství v Rakousku

3.2.3.1 Základní právní úprava rozvodu

Stejně jako v předchozích právních ujednáních také v rakouské úpravě představuje rozvod negaci základní myšlenky manželství. Za základ manželství je považována vzájemná pomoc manželů v krizových situacích, ve kterých jsou si nápomocni nejen po fyzické stránce, ale také

²²⁸ HENRICH, Dieter. *Familienrecht*. 4., neubearbeitete Aufl. New York: W. de Gruyter, 1991. ISBN 9783110128130, str. 183.

po té duševní.²²⁹ V případě, že některý z manželů nesplňuje potřebné podmínky pro fungující manželství, má právo takové manželské soužití ukončit. V tomto okamžiku přichází na řadu následující tvrdostní klauzule:

²²⁹ HRSG. VON ROBERT DITTRICH a Helmuth TADES, Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch Mit zahlreichen Anmerkungen, Verweisungen, den grundlegenden Entscheidungen des Obersten Gerichtshofs sowie mit einem ausführlichen Sachverzeichnis. 24., völlig neu bearb. Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214024291, str. 447.

- Vina žalobce, který má jeden z manželů na rozvratu manželství. Součástí viny jsou také provinění, která byla původně odpuštěna.
- Rozvod znamená pro odpůrce zvlášť závažnou tvrdost, která musí být spolehlivě a podle zákona prokázána.
- V manželství nastaly okolnosti, které zvyšují tvrdost, že je potřeba odpůrci vyhovět. Stejně jako v předchozích právních úpravách je potřeba tuto skutečnost detailně prozkoumat.
- Nesouhlas odpůrce s rozvodem.

V Rakousku je stanovena doba, po které je možno manželství rozvést za každých podmínek. Jedná se o dobu, kdy manželé v odloučení žijí déle než šest let i přesto, že jsou naplněny veškeré předpoklady pro uplatnění tvrdostní klauzule.

3.2.3.2 *Nesporný rozvod*

Manželům je do určité míry umožněno dohodnout si podmínky manželství mezi sebou samostatně. Vedle této volnosti jsou samozřejmě stanoveny také podmínky, které musí být splněny. Konkrétně se jedná se o tyto podmínky:

- Rozvodové řízení musí být vedeno před soudem.
- Společné soužití manželů musí trvat alespoň půl roku a jejich společné bydlení není bezpodmínečně nutné.
- Souhlasné doznání obou manželů potvrzující rozvrat manželství. V případě, že soud prokáže, že manželství je možno obnovit, může být rozhodnutí o rozvodu přerušeno až na půl roku. Rozvrat manželství nestačí prokázat pouze prohlášením manželů, ale rovněž vnějšími důkazy.²³⁰
- Podaná dohoda o okolnostech, které vedly k rozvodu, a o následcích rozvodu, která musí obsahovat smlouvu o úpravě péče o nezletilé děti, bydlení a majetkoprávních vztahů. Významná je především smlouva týkající se otázek nezletilých dětí. Oba manželé jsou zde povinni uvést, zda chtějí mít děti ve společné péči, nebo zda za ně bude odpovídat pouze jeden z nich. Děti musí po rozvodu vždy bydlet u jednoho z rodičů, jehož jméno musí být v dohodě uvedeno. Povinnou součástí je stanovení výživného a ujednání, zda dítě budou zastupovat oba, nebo pouze jeden z nich. Poslední důležitou částí je, že musí dojít k dohodě, kde bude přesně stanoveno, jakým způsobem budou v budoucnu řešeny názorové neshody obou manželů.

²³⁰ Rummel, P. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch I. Band. 4., Aufl.* Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214164430, str. 1693.

- Společný návrh manželů na rozvod manželství, který mohou vzít zpět až do vyhlášení rozhodnutí soudu,

3.2.3.3 *Důvody k rozvodu manželství*

Vedle nesporného rozvodu existují v Rakousku další důvody vedoucí k rozvodu. Jedná se o níže uvedené důvody:

- Rozvod na základě viny – k rozvodu může dojít na návrh jednoho z manželů v případě, že se ten druhý dopustil vážného provinění proti manželství nebo jej nečestným nebo nemorálním jednáním nenávratně rozvrátil. Takové provinění se projevuje například použitím fyzického násilí nebo způsobením psychické újmy, porušením manželské důvěry, bezdůvodným odmítáním pohlavního styku, hrubým pochybením při výchově dětí, závislostí na alkoholu, podstoupením interrupce bez souhlasu manžela atd.²³¹ Rozvod na základě viny pak není povolen v případě, že manžel, který o rozvod požádal, se také vážným způsobem provinil, pokud si manželé vzájemně odpustili či dané provinění nebylo příčinou rozpadu jejich manželství. Žádost o rozvod manželství na základě viny je možné podat pouze do šesti měsíců od vzniku provinění, nebo do okamžiku, kdy se manžel o provinění dozvěděl.
- Rozvod manželství z jiných důvodů – v Rakousku existují následující důvody, kvůli kterým může být manželství rozvedeno. Jedná se o níže uvedené situace, do kterých se může jeden z manželů dostat:
- Jednání spočívající v duševní poruše – důvodem pro rozvod není samotná duševní porucha, ale následky jejího působení. Mezi duševní poruchy patří psychické neurózy, hysterie, melancholická porucha, obsedantní neuróza a další.
 - a) Duševní choroba – jedná se o závažné psychické poruchy, které dosáhly takového stupně, že společné manželské soužití není možné. Mezi duševní choroby patří těžké stádium schizofrenie, autismu atd. V případě, že se nemocný vyléčil nebo se jeho duševní stav zlepšil tak, že se obnovilo duševní společenství manželů, rozvod není možný.²³²
 - b) Nakažlivá nebo odpor vzbuzující choroba – k rozvodu může dojít v případě, že jeden z manželů trpí nakažlivou nebo odpor vzbuzující chorobou, kterou nelze

²³¹ HRSG. VON ROBERT DITTRICH a Helmuth TADES, *Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch Mit zahlreichen Anmerkungen, Verweisungen, den grundlegenden Entscheidungen des Obersten Gerichtshofs sowie mit einem ausführlichen Sachverzeichnis*. 24., völlig neu bearb. Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214024291, str. 444.

²³² HRSG. VON ROBERT DITTRICH a Helmuth TADES, *Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch Mit zahlreichen Anmerkungen, Verweisungen, den grundlegenden Entscheidungen des Obersten Gerichtshofs sowie mit einem ausführlichen Sachverzeichnis*. 24., völlig neu bearb. Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214024291, str. 446.

vyléčit. Jedná se o chorobu představující neúnosné zatížení pro smyslové orgány, například obrovské hnisavé rány nebo nemoci, které způsobují extrémní zápach.²³³

- c) Rozvod manželství po tříleté neexistenci domácího společenství – v této situaci je nutné, aby soud určil, zda je možné společné soužití manželů obnovit či nikoliv. V případě, že jsou naplněny všechny podmínky pro rozvod, soud manželství rozvede.
- Rozvod s tvrdostí klauzulí – velmi často v rozvodovém řízení nastává situace, kdy jeden z manželů chce v daném svazku vydržet. V praxi se lze setkat se situacemi, kdy jsou například otázky týkající se nezletilých dětí zohledněny a manželství tak soud nerozvede. S rozvodem je spojeno porušení určitých morálních aspektů, které jsou chráněny právě na základě tvrdostí klauzule.

3.2.3.4 Důsledky rozvodu

Rozvod a následky pro nezletilé dítě

V případě, že dojde ke zrušení, rozvedení nebo prohlášení manželství za neplatné, rodičovská péče obou rodičů zůstává zpravidla zachována. Pokud chtějí oba rodiče zachovat plnou rodičovskou, musí soudu předložit dohodu obsahující úpravu bydlení dítěte a platby výživného. Pokud dojde k zániku manželství rozvodem a současně je zachována společná rodičovská péče, o každodenních záležitostech týkajících se dítěte rozhoduje rodič, u kterého dítě žije. V případě významnějších záležitostí se musí oba rodiče dokázat rozhodnout. Kterýkoliv z rodičů pak může kdykoli požádat o zrušení společné péče a soud pak podle daných pravidel může dítě svěřit do péče jedinému rodiči.²³⁴ Stejně tak má soud nárok svěřit dítě do péče jednoho rodiče v případě, že jsou zjištěny nevhodné podmínky společné rodičovské péče. Při posuzování těchto podmínek musí být zohledněna následující kritéria:

- Dítě má zůstat v péči toho z rodičů, který o něj více pečoval a se kterým má užší vztah, v případě sourozenců by mělo být zachováno jejich společné bydlení,
- Dítě by nemělo být vytrhnuto ze sociálního prostředí, na které je zvyklé.²³⁵

I v případě, že dojde ke zrušení společné rodičovské péče, má i druhý rodič právo na informace týkající se dítěte, má právo navštěvovat jej a vyjadřovat se k důležitým skutečnostem. Dítě starší 14 let, není možné nutit k setkání s druhým rodičem. Na výživné pak musí přispívat oba rodiče

²³³ Rummel, P. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch 1. Band.* 4., Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214164430, str. 1688.

²³⁴ Evropská komise. Rozvod-Rakousko, dostupný z: https://ec.europa.eu/commission/index_cs.

²³⁵ Bundesministerium für Justiz, Help Redaktion, dostupný z: <http://www.help.gv.at/Content.Node/10/Seite.100002.html>

a pokud jeden z nich nemůže, musí ho zastoupit například prarodiče, jsou-li toho schopni. Placení výživného není omezeno věkem dítěte, ale okamžikem, kdy si začne samo vydělávat a je schopno si zajistit alespoň průměrný životní standard. Poskytování výživného může být dokonce i obnoveno, a to například v okamžiku, kdy student sice začne po maturitě pracovat, ale později se rozhodne studovat vysokou školu, čímž se tane opět finančně nesoběstačným.²³⁶

3.2.3.5 Majetková práva

Rakouská právní úprava podporuje co největší svobodu manželů v rozhodování o jejich majetkových právech. Manželé si tak mohou sami rozhodnout, jak si svůj majetek rozdělí. Takové rozdělení lze provést následovně:

- Zřeknutím se majetku, při kterém je však zachováno zákonné rozdělení majetku
- Rozdělením případného smluvně zajištěného společného majetku.
- Převodem částí majetku jednoho z manželů na druhého.

V případě, že se manželé nedokážou ohledně společného majetku dohodnout, musí se při dalším rozhodování rozlišovat následující dvě situace:

- Při rozvodu z jiného důvodu, než je provinění jednoho z nich, je majetek po rozvodu rozdělen podle toho, co do manželství vnesl.
- V případě, že se jeden z manželů sám provinil nebo jeho manželské prohřešky převládaly, má ten druhý nárok na rozdělení majetku stejným způsobem jako při smrti druhého manžela, má tedy právo volby. Ten, který se provinil, pak musí ručit také za jiné škody, které způsobil.²³⁷

Rozdělení společného majetku se týká manželského užitného majetku (byť manželů společně s předměty jejich domácnosti a těmi, které skutečně sloužily životním potřebám obou manželů) a manželských úspor nashromážděných během trvání manželství. Užitný majetek a úspory se zásadně dělí na polovinu a jsou nezávislé na provinění. Na druhou stranu má manžel, který se neprovinil, nárok na zvolení způsobu jeho rozdělení. Je důležité si uvědomit, že rozdělování majetku nastává pouze tehdy, pokud se na tom oba dohodnou, nebo jej jeden z nich navrhne u soudu. V ostatních případech zůstává po rozvodu každému to, co bylo jeho již před ním.

²³⁶ Bundesministerium für Justiz, Help Redaktion . Namensänderung, dostupný z: <http://www.help.gv.at/Content.Node/112/Seite.1120200.html>.

²³⁷ HRSG. VON ROBERT DITTRICH a Helmuth TADES, Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch Mit zahlreichen Anmerkungen, Verweisungen, den grundlegenden Entscheidungen des Obersten Gerichtshofs sowie mit einem ausführlichen Sachverzeichnis. 24., völlig neu bearb. Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214024291, str. 439.

3.2.3.6 *Výživné mezi manžely pro dobu po rozvodu*

Za základní zásadu v této oblasti je považována skutečnost, že manžel, který se provinil, nese zodpovědnost za druhého a je povinen jej finančně podporovat v případě, že potřebuje pomoc. V případě, že by povinného manžela podpora toho druhého finančně vyčerpávala, je nutné při stanovení výše výživného přihlídnout k jeho životní situaci. Žádné vyživovací povinnosti pak mezi sebou nemají manželé, pokud mají oba na rozvodu svou vinu a oba se dokážou sami uživit. Vyplácení výživného může být časově omezeno a pokud dojde k rozvodu dohodou, mají právo se oba svobodně dohodnout na tom, zda se výživného zřeknou, či nikoli.²³⁸ Zvláštním případem je výživné přiznané nezávisle na provinění, které je možné přiznat také osobě, která nese na rozvratu manželství vinu. Tato situace může nastat v následujících dvou případech:

- Na výživné má právo manžel, který pečuje o nezletilé dítě, na základě čehož nemůže pracovat.
- Manžel, který má nárok na výživné, se po dobu trvání manželství po společné dohodě staral o výchovu dětí a o domácnost, kvůli čemuž mu byla ztížena možnost najít si práci a sám se živit.²³⁹

U rozvodu, ke kterému došlo z jiných důvodů, se výživné stanovuje s ohledem na konkrétní situaci. V případě nesporného rozvodu se výživné nestanovuje.

3.2.3.7 *Osobní vztahy mezi manžely (otázka příjmení)*

Každý manžel si v zásadě ponechává příjmení, které užíval během manželství. Manžel, který při uzavírání manželství přijal příjmení druhého manžela, může po rozvodu zase přijmout své dřívější příjmení.²⁴⁰

²³⁸ Evropská komise. Rozvod-Rakousko, dostupný z: https://ec.europa.eu/commission/index_cs.

²³⁹ HRSG. VON ROBERT DITTRICH a Helmuth TADES, Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch Mit zahlreichen Anmerkungen, Verweisungen, den grundlegenden Entscheidungen des Obersten Gerichtshofs sowie mit einem ausführlichen Sachverzeichnis. 24., völlig neu bearb. Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214024291, str. 454.

²⁴⁰ KOTULKOVÁ, Jana. *Zánik manželství ve srovnání s německy mluvícími zeměmi*. 2008. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, str. 55.

Závěr

Tématem rigorózní práce byl vznik a zánik manželství. Nejprve byl teoreticky vymezen institut manželství a s ním spojené aspekty. Bylo pojednáno o vzniku manželství, předpokladech manželství a samotném sňatku společně s uzavíráním manželství ve zvláštních situacích. Součástí byla úprava rozvodu manželství a společného jmění manželů. Druhá část diplomové práce se věnovala komparaci evropských právních úprav, které obsahují institut společného jmění a rozvodu. Komparace byla zaměřena na právní úpravu ve Francii, Německu a Rakousku.

Zákonné úpravy majetkových společenství jednotlivých zemí se liší především svým pojetím a zpracováním. Obsah společného jmění manželů z právního hlediska je řešen v České republice, Rakousku, Německu i ve Francii. V Německu se zákon zabývá počátečním jměním a jeho postupným zvyšováním o hodnoty, které jsou zděděné nebo darované. V Německu je na rozdíl od České republiky majetkově chráněn druhý manžel, který by mohl být při rozvodu majetkově poškozen. Německá úprava společného jmění manželů rozlišuje dvě podoby majetku nenáležícího do společného jmění. Na rozdíl od českého výlučného majetku manžela zná ještě majetek vyhrazený vyznačující se tím, že výnosy z něj jeho součástí jsou, kdežto jeho pohledávky ne. V rámci české úpravy se mohou manželé rozhodnout, zda majetek, který vlastnil každý zvlášť, bude součástí společného jmění manželů. V rámci německé právní úpravy se tento majetek stává součástí společného jmění manželů automaticky. Německá právní úprava nabízí oproti té české, naprosté oddělení majetku manželů. V případě manželské smlouvy jsou v Německu stanoveny konkrétní hranice, ale v České republice se obsah manželských smluv konkrétně neupravuje. V problematice zániku manželství a s ním spojeným zánikem společného majetku existuje v rámci české a německé úpravy poměrně velká shoda, ta německá navíc upravuje možnost zrušení společného majetku ještě v okamžiku, kdy manželství stále trvá, ale manželé spolu nežijí. V Rakousku mají manželé oddělené majetky, v jejichž rámci si každý z nich ponechává své předchozí vlastnické právo a nevzniká mu žádný nárok na majetek, který nabyt druhý z nich. Rakouská úprava režimu oddělených majetků je ve srovnání s tím německým benevolentnější a manželé zde mají mnohem volnější ruku. V České republice nabývají do společného jmění všichni majetky, kterého jsou oba vlastníci, tedy ten společný. Naopak v Německu zůstávají i po vzniku manželství samostatnými vlastníky svých majetků. Ve Francii se mnohem více zohledňuje individuální zájem jednotlivce, a i vydržená věc se stává majetkem výlučným. V České republice taková právní norma neexistuje. Ve francouzském právu se tak uplatňuje pravidlo většinového vnosu. Ve francouzské právní úpravě oproti té české chybí vyloučení pohledávek z civilních a trestních deliktů a není upravena také problematika pohledávek, které vznikají například při nevěře. Česká úprava je v této oblasti mnohem

solidárnější než ta francouzská. Společný majetek po rozvodu se v Německu, Česku a Francii se rozděluje na polovinu. Naopak v Rakousku k tomuto rozdělení dochází dle zásad spravedlnosti, které zohledňují zejména to, jak moc se každý manžel o pořízení tohoto majetku přičinil.

Právní úprava rozvodu manželství v České republice je upravena v novém občanském zákoníku a směřuje ke stejnému modelu, jaký existuje ve Francii, Německu a Rakousku, kde je rozvod upraven v rámci občanského zákoníku. U nesporného rozvodu ve Francii a Rakousku mohou návrh podat oba manželé současně, případně musí druhý z nich s tímto návrhem souhlasit. V České republice a Německu tento návrh může podat pouze jeden z manželů a druhý se buď připojí souhlasným prohlášením k žalobě, nebo svůj souhlas udělí v průběhu řízení. Český a německý zákon uznává jako důvod rozvodu pouze tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství, kdy už nelze očekávat obnovení manželského soužití. V Rakousku je úprava rozvodu vystavěna na principu rozvratu a zavinění. Manželství tak může být rozvedeno nejen na základě dohody obou manželů, ale také z několika rozvodových důvodů. Z procesního hlediska jde podle českého zákona v případě rozvodu vždy o sporné řízení, zatímco podle rakouského zákona se jedná vždy o řízení nesporné. Francouzské platné právo důsledně odlišuje rozvodové způsoby dle druhu žaloby, kterou bylo o rozvod požádáno. Účinek tvrdostní klauzule se u komparovaných zemí liší podle délky odloučení, v rámci, které se dá využít. Ve Francii pak neexistuje právní úprava zakotvující tvrdostní klauzuli, která by snižovala rozvodové řízení. Určité omezení se uplatňuje u rozvodů z důvodu definitivního narušení, v jehož rámci existuje dvouletá lhůta odděleného života manželů. Mezi důsledky rozvodu patří problematika spojená s příjmením. Ve Francii platí, že manžel, který při uzavírání manželství převzal společné příjmení, si jej po rozvodu nesmí nechat. V Německu je naopak povinen si převzaté příjmení nechat. V České republice a Rakousku záleží na jeho rozhodnutí, zda si převzaté příjmení ponechá, nebo se vrátí ke svému rodnému. V právních úpravách České republiky, Německa i Rakouska lze nalézt téměř totožné instituty v oblasti problematiky rozvodu. Velmi podobné jsou pak zejména instituty, které byly do rodinného práva přidány v posledních desetiletích. Ve všech komparovaných zemích platí, že manželství je rozvedeno až po rozhodnutí soudu a po naplnění stanovených podmínek. V institutu důvodů rozvodu manželství se nejvíce odlišuje Rakousko, kde doposud nebyl překonán princip viny. Za nejkomplexnější je považována německá právní úprava rodinného práva, v které jsou v jednom jediném zákoně upraveny nejen otázky osobní, ale také majetkové.

Lze shrnout, že díky rekonstrukci soukromého práva se náš občanský zákoník zařadil po bok vyspělých západoevropských civilněprávních kodexů. Lze zde vysledovat výrazný posun soukromého práva k autonomii vůle stran i v manželském majetkovém právu. Díky této smluvní volnosti začalo manželství konkurovat nesezdanému soužití, neboť typickým znakem kohabitanace je právě smluvní volnost. Pozitivně vnímám novou možnost evidence manželských

majetkoprávních smluv ve veřejném rejstříku. V budoucnosti bych se zdržela novelizačních zásahů, neboť kodex takového rozsahu se nejprve musí u odborné i laické veřejnosti nejprve ustálit. Mezery a nedostatky v úpravě bych de lege ferenda řešila formou soudní judikatury. Nicméně bych de lege ferenda uvažovala o možnosti tzv. administrativního neboli správního rozvodu manželství. Manželství by bylo ukončováno před jiným, než soudním orgánem, a tím by se ulehčilo zaneprázdněné soudní soustavě. Nevyklučovala bych také možnost větší zapojení mediace, ale za podmínky, že by veškerá ujednání byla schválena soudním orgánem. Výše uvedené je však možné za předpokladu, že by oba manželé s rozvodem souhlasili. Jak by tedy mohl správní rozvod v České republice vypadat? Hmotněprávní úpravu bych zařadila do občanského zákoníku. Manželé by stejně jako dle § 757 občanského zákoníku museli podat návrh na rozvod manželství společně. Správní orgán by tento návrh přezkoumal po formální stránce a manželství by svým rozhodnutím rozvedl. Rozhodnutí by bylo následně zapsáno do matriční knihy dle §5 odst. 1 písm.b) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení.

Náplní této rigorózní bylo zpracování tématu vzniku a zániku manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty. Jelikož se jedná o velice rozsáhlé téma a jsem limitovaná rozsahem práce, nestihla jsem postihnout všechny instituty vztahující se k tématu. Nicméně jsem se snažila vybrat dle mého názoru ty nejdůležitější otázky v úpravě manželství a společného jmění manželů.

Seznam literatury

Knížní publikace:

- AICHER, Josef. a Peter RUMMEL. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit IPR-Gesetz, Ehegesetz, Mietrechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Landpachtgesetz, Konsumentenschutzgesetz, Produkthaftungsgesetz, UN-Kaufrecht : in zwei Bänden. 2., neubearbeitete und erw. Aufl. Wien: Manz, 1992. ISBN 321404415x
- BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan.: Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha : Linde, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8
- BÖRGER, Ulrike a Lutz ENGELSING. Eheliches Güterrecht. 2. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2005. ISBN 9783832910921, str. 11
- Code civil
- CORNU, G., Les Régimes Matrimoniaux, 9. vyd. : Presses universitaires de France 1997, 27 1402 Code civil
- DVOŘÁK, J. :Majetkové společenství manželů, 2004, ISBN 80-86395-70-7
- DVOŘÁK, J., SPÁČIL J. :Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2007, Aspi, ISBN 80-7357-262-1
- DVOŘÁK, J., SPÁČIL J. :Společné jmění manželů v teorii a judikatuře, 2011, Aspi, ISBN 80-7357-597-7
- FIALA, Josef a kol. Občanské právo hmotné. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 1998, ISBN 80-210-1733-3, ISBN 80-7239-002-3.
- Haderka: Uzavírání manželství z hlediska právního, Academia, Praha, 2007
- HAGIN, Kenneth E.: Manželství, rozvod a nové manželství po rozvodu, Praha: Studio Petřina, 2013. ISBN 978-80-904910-3-8
- HEINZ BARTA. MITARB. VON MICHAEL GANNER Zivilrecht: Einführung und Grundriss. Wien: WUV-Univ.-Verl, 2000. ISBN 9783851145564
- HENRICH, Dieter. Familienrecht. 4., neubearbeitete Aufl. New York: W. de Gruyter, 1991. ISBN 9783110128130, str. 183
- HESS-FALLON, Brigitte, ... ANNE-MARIE SIMON a ... Droit de la famille. 8e édition. Paris: Sirey, 2011. ISBN 9782247106912
- Hrdina: Kanonické právo, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2002, ISBN 80-86432-26-2

- HRSG. VON ANDREAS RIEDLER. Studienkonzept Zivilrecht. 2. Aufl. Wien: LexisNexis, 2010. ISBN 9783700747727
- HRSG. VON ROBERT DITTRICH a Helmuth TADES, Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch Mit zahlreichen Anmerkungen, Verweisungen, den grundlegenden Entscheidungen des Obersten Gerichtshofs sowie mit einem ausführlichen Sachverzeichnis. 24., völlig neu bearb. Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214024291
- HRUŠÁKOVÁ, M. Z. Králíčková: České rodinné právo, 2. opravené vydání, str. 52, ISBN 80-210-2706-1 (Masarykova univerzita Brno) nebo ISBN 80-7239-104-6 (Doplněk Brno)
- HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 2. opravené a doplněné vydání. Brno: Masarykova Univerzita a nakladatelství doplněk. 2001
- HRUŠÁKOVÁ, M. a kol.: Zákon o registrovaném partnerství komentář, 4. vydání, C.H.Beck 2009, str. 10, ISBN 978-80-7400-061-4
- J. Jacoš: Cirkevní právo, Prešovská univerzita v Prešově, 2006, str.132, ISBN:80-8068-499-5
- J. Kašný: Manželství v západní tradici, Soubor kanonických studií, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, ISBN: 80-7040-921-5
- J. R. Tretera: Konfesní právo a církevní právo, 1997, ISBN: 80-902045-2-X
- J.Švestka, J. Dvořák a kol.: Občanské právo hmotné 3, 5. vydání, 2009, ISBN: 978-80-7357-466-6
- Ján Duda: Katolícké manželské právo, Spišská Kapitula-Spišské Podhradie, 1996, ISBN: 80-7142-041-7
- Jiří Rajmund Tretera: Konfesní právo a církevní právo, 1997, ISBN 80-902045-2-X
- JUDr. M. Holub, JUDr.H. Nová, JUDr. Jana Hyklová: Zákon o rodině, Komentář a předpisy související, 8. aktualizované vydání, Linde Praha, a.s. 2007, ISBN 978-80-7201-668-6
- KERSCHNER, Ferdinand. Bürgerliches Recht Band V Familienrecht. 5., rev. Ausg. Wien: Verlag Österreich, 2013. ISBN 9783704665058
- KNAPPOVÁ, M. J. Švestka a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, ISBN 80-86395-44-8
- KOZIOL, Helmut, Peter BYDLINSKI a Raimund BOLLENBERGER. Kurzkommentar zum ABGB: Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz, Rom I- und Rom

II-VO. 4., überarbeitete Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2014. ISBN 9783704666000

- M. Němec: Základy kanonického práva, IURA EDITION, spol. s.r.o., ISBN 80-89047-05-X
- M.Francová, J. Dvořáková Závodská: Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2. aktualizované vydání. Praha, 2010, ISBN: 978-80-7357-586-1
- M.Hrušáková a kol.: Rodinné právo, 1995, ISBN: 80-210-1113-0
- M.Selucká, R. Petrová: Vlastnictví bytu, Computer Press, a.s., 2006, str. 147, ISBN: 80-251-1115-6
- MALAURIE, P., Les Régimes Matrimoniaux. 3. vyd. : Desfrenois, 2010
- Němec: Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo, Karmelitánské nakladatelství, ISBN 80-7195-065-3
- NOVOTNÝ, Petr: Nový občanský zákoník, Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672
- PLECITY, V., M. Skřejpek, J. Salač, A. Šíma: Základy rodinného práva, ISBN 978-80-7380-139-7
- Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám: J. Dvořák – rozvod podle § 24a zákona o rodině a ochrana práv třetích osob, 2009, str. 125, ISBN: 978-80-7357-432-1
- PSUTKA, J. In: HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 337, 338.
- RADVANOVÁ, S. M. Zuklínová: Kurs občanského práva; Instituty rodinného práva, ISBN 80-7179-182-2
- RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ M. Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva, C.H.Beck, 1999, ISBN 80-7179-183-2
- RÉMY, P., Des Presomptions Légales en Régime de Communauté, thèse Poitiers, 1971
- RENAULT-BRAHINSKY, Corinne. Droit des personnes et de la famille. 16. vydání. Gualino, 2017. ISBN 978-2-297-06202-2
- Rummel, P. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch 1. Band. 4., Aufl. Wien: MANZ'sche Wien, 2013. ISBN 9783214164430
- SALAČ, J., Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004

- SCHWAB, D. Familienrecht. 16. neu bearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2008
- SCHWAB, Dieter. Familienrecht. 23., neu bearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2015. ISBN 9783406680274
- ŠEVČÍK, Ludvík. Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0
- ŠMÍD, Ondřej a Renáta ŠÍNOVÁ. Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013 Teoretik. ISBN 978-80-87576-66-3.
- ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-108-6
- V.Plecitý, M.Skřejpek,J.Salač,A.Šíma: Základy rodinného práva, ISBN: 9978-80-7380-139-7

Odborné články a práce:

Francie. Cass. civ. 1re, 13 novembre 1993.

Francie. Cass. civ. 1re, 27 mai 2010. N° de pourvoi: 09-11894. 16 Francie. Cass. civ. 1re, 3 nov. 1983, Bull. civ. I, č. 250 250.

Francie. Cass. civ. 1re, 4 janvier 1995, Bull. civ. I, n. 4. 14 Francie. Cass. civ. 1re, 13 octobre 1993, Bull. civ. I.

Francie. Cass. civ. 2e , 4 juillet 2007. 81 LECUYER, H., Cours de Master 1 Droit, Université Panthéon-Assas, 2010/2011, Droit des Régimes Matrimoniaux, polycopié distribué par ASSAS.NET.

JANUŠOVÁ, Zuzana. *Uzavření manželství*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Václav Henych.

JURÁKOVÁ, Helena. Úplatné nabývání nemovitostí manžely. *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 1, ISSN 1211-0558.

KRÁLÍK, M. DOBROVOLNÁ, E.: K právnímu režimu vypořádání SJM. *Bulletin Advokacie*. 2018, č. 7–8.

KRÁLÍK, M.: Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *Soudní rozhledy* 11-12/2012 2012.

LUŽNÁ, R.: Výživné rozvedeného manžela a po zrušení registrovaného manželství. *Pravo a rodina*. 2011, roč. 13, č. 6.

SCHIMER, Petr. *Vznik a zánik manželství*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

ŠTANCLOVÁ, Vlasta. Ještě k diskusi o zúžení společného jmění manželů. *Ad Notam*. 2010, roč. 16, č. 1, ISSN 1211-0558.

VESELÁ, Jitka; ČERVOVÁ, Alexandra. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným a vypořádání SJM v rámci řízení o dědictví. *Ad Notam*. 2006, roč. 12, č. 1, ISSN 1211-0558.

Z. Mikuláš, N. Hönigová, E. Piklová: I druhý manžel je ve hře, str. 26, *PRÁVO&BYZNYS*, říjen 2011.

MATUNOVÁ, Klára. *Rozvod manželství ve srovnání s francouzskou právní úpravou*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D.

KOTULKOVÁ, Jana. Zánik manželství ve srovnání s německy mluvícími zeměmi. 2008. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

CORNU, G., Les Régimes Matrimoniaux, 9. vyd.: Presses universitaires de France 1997, 27 1402 Code civil.

Mgr.et Mgr. LÁDOVÁ, Pavla. Vybrané instituty související s ukončením manželství: Administrativní rozvod. Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu. Mediace.2014.Rigorózní práce.Univerzita Palackého v Olomouci.Právnická fakulta

Mgr. KOVANDOVÁ Radka. Vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty.2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

Internetové zdroje

Anwaltskanzlei Sperling. Trennung und Scheidung, Dostupný z: <http://www.scheidungonline.de/>

Bertling, M., Münster, G. Scheidungsrecht: Der Scheidungsantrag, dostupný z: <http://www.michaelbertling.de/familienrecht/scheidungsantrag.html>

Bundesministerium für Justiz, Help Redaktion, dostupný z: <http://www.help.gv.at/Content.Node/10/Seite.100002.html>

Bundesministerium für Justiz, Help Redaktion . Namensänderung, dostupný z: <http://www.help.gv.at/Content.Node/112/Seite.1120200.html>.

CECHLOVÁ, Eva; TRUTNOVÁ, Jana. Historie, současnost a budoucnost institutu společného jmění manželů. Ad Notam. 2006, roč. 12, č. 2, s. 45-51. ISSN 1211-0558. dostupný z [www: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2006_2.pdf>](http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2006_2.pdf)

Evropská komise. Rozvod-Německo Dostupný z: https://ec.europa.eu/commission/index_cs

Evropská komise. Rozvod-Rakousko, dostupný z:https://ec.europa.eu/commission/index_cs

Evropská úmluva o ochraně lidských práv [online], dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

JURÁKOVÁ, Helena. Úplatné nabývání nemovitostí manžely. Ad Notam. 2007, roč. 13, č. 1, s. 14-15. ISSN 1211-0558. dostupný z [www: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2007_1.pdf>](http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2007_1.pdf)

MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. Aplikované právo [online]. 2005, č. 1, dostupný z WWW: <http://www.aplikovanepravo.cz/index.php?id=7>

Procédure de divorce [online]. Wikipedia.fr., dostupné z [www: <http://fr.wikipedia.org/wiki/Proc%C3%A9dure_de_divorce>](http://fr.wikipedia.org/wiki/Proc%C3%A9dure_de_divorce).

Rozvod-Francie [online]. Evropská komise - Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. Dostupné z www: < https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-fr-cs.do >

ŠTANCLOVÁ, Vlasta. Ještě k diskusi o zúžení společného jmění manželů. Ad Notam. 2010, roč. 16, č. 1, s. 9-11. Dostupný také z WWW: <http://www.nkcr.cz/Ad_Notam_01_2010_obsah.pdf>. ISSN 1211-0558.

VLASÁKOVÁ, Lucie; KŘÍŽOVÁ, Veronika. Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky. Ad Notam. 2004, č. 3, s. 61-66. ISSN 1211-0558, dostupný z www: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2004_3.pdf>

<http://salvator.farnost.cz/index/bohosluzby-a-svatosti/svatost-manzelstvi>

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=46

https://www.czso.cz/csu/czso/0b00225862_

http://www.bip.cz/info_dokumenty_stazeni.php

Právní předpisy:

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhláška 209/1992 Sb. Ministerstva zahraničních věcí.

Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-108-6.

Úmluva o právech dítěte (New York 1989) – vyhláška č. 104/1991 Sb. Ministerstva zahraničních věcí.

Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství (New York 1962), vyhláška č. 124/1968 Sb., Ministerstva zahraničních věcí.

ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. listina základních práv a svobod.

Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

Zákon č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura a další rozhodnutí:

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 219/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. II. ÚS 1860/12.

Rozhodnutí č. 19/1960 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 24. 6. 1950, sp. zn. R XV 689/1950 1950.

Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 30 Ca 149/2001.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1622/98 ze dne 27.11.1998 .

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 20/2007 ze dne 26. 9. 2007.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2679/2004 ze dne 2.8.2005.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2921/2005 ze dne 19. 3. 2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 726//1999 ze dne 31.7.2000.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Co 2345/2003 ze dne 12. 2. 2004.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 959/2002.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Odo 677/2007 ze dne 12. 9. 2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2003 sp. zn. 30 Cdo 1171/2002.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.1965, sp. zn. 6 Co 197/65.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.1.1970 sp. zn. 5 CZ 110/67.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.1.1970, sp. zn. 5 CZ 110/67.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.5.1976, sp. zn. Cpj 179/75.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.7.2006, sp. zn. 30 Cdo 2193/2005.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29.10.1919, sp. zn. 6792/19.

rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.11.2011, sp. zn. 21 Cdo 4817/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 16 Ca 116//96.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 31 Odo 677/2007 ze dne 12.září 2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. 22 Cdo 1295/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2001, sp. zn. 30 Cdo 257/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.2.2001, sp. zn. 30 Cdo 1865/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.10.2008, sp. zn. 22 Cdo 2437/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.12.2003, sp. zn. 22 Cdo 980/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3110/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1112/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014 .

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3000/2011 2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011 2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3922/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4276/2014 2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 22 Cdo 3128/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Cpjn 19/2007 ze dne 12.5.2010.

Usnesení Nejvyššího osudu ze dne 13. 2. 2001, sp. zn. 26 Cdo 223/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 172/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.2.2004, sp. zn. 22 Cdo 2152/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3192/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. 22 Cdo 287/2017 2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2939/2012 2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2150/2011 2011.

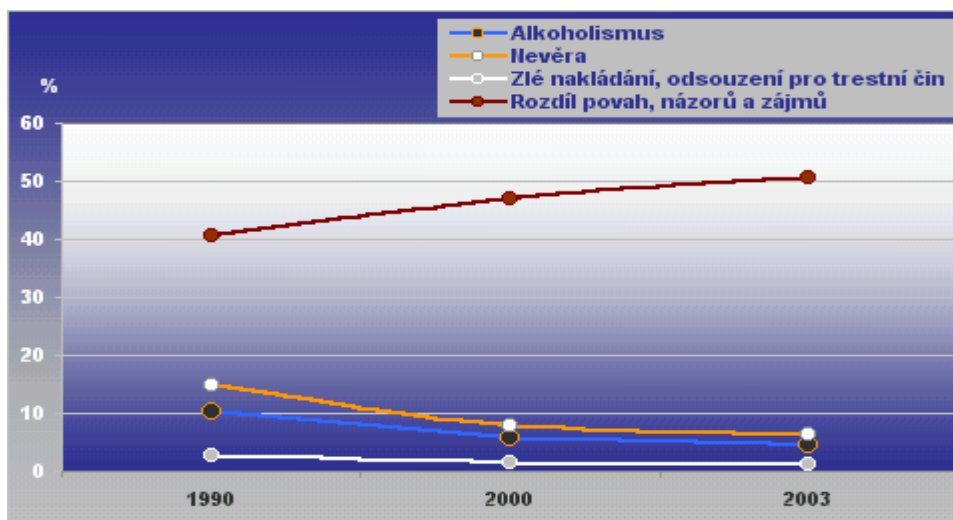
Přílohy

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Graf vybraných příčin rozvratu manželství na straně muže a graf úhrnné rozvodovosti v letech 1950–2012	122
Příloha 2 – Vzor společného návrhu na rozvod manželství	123
Příloha 3 – Vzor návrhu na úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu před a po rozvodu manželství.....	125
Příloha 4 – Vzor dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů.....	127
Příloha 5 – Vzor rozsudku o úpravu poměrů pro dobu po rozvodu	130
Příloha 6 – Vzor rozsudku o rozvodu manželství	133
Příloha 7 – Vzor rozsudku, kterým se zamítá návrh na rozvod manželství	135
Příloha 8 – Vzor usnesení o zastavení řízení o rozvodu manželství	139
Příloha 9 – Vzor žádosti o aplikaci pavlovského privilegia	141

Příloha 1 – Graf vybraných příčin rozvratu manželství na straně muže a graf úhrnné rozvodovosti v letech 1950–2012

Vývoj zastoupení vybraných příčin rozvratu manželství na straně muže, ČR, vybrané roky²⁴¹

Rozvody podle příčiny rozvratu manželství (v %), ČR, vybrané roky

²⁴¹ http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=46.

SPOLEČNÝ NÁVRH NA ROZVOD MANŽELSTVÍ

Obvodní soud pro Prahu 8
Justiční areál Na Míčánkách
ul. 28. pluku č. 1533/29b
101 00 Praha 10 – Vršovice

V Praze dne 12.2.2020

Manžel: **Jan Novák, r.č. 875807/2888,**
bytem Praha 8, V Horkách 3, 180 00

Manželka : **Jana Nováková, r.č. 840703/2889**
bytem Praha 8, V Horkách 3, 180 00

Společný návrh manželů na rozvod manželství podle § 757 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o.z.“)

Jednou

Osobně do podatelny

Přílohy: Kopie oddacího listu

Dohoda o vypořádání vzájemných majetkových vztahů manželů pro dobu po rozvodu manželství

Dohoda o uspořádání poměrů ve věci nezletilé Agáty Novákové

Rodný list Agáty Novákové

SOP zaplacen na výzvu soudu

Ostatní přílohy dle textu

I.

S manželem jsme se seznámili v roce 2013 na firemním večírku v restauraci Veselá Samota. Po přibližně tříletém vztahu jsme se rozhodli uzavřít manželství. Svůj úmysl jsme naplnili 6.6.2016, manželství jsme uzavřeli u matričního úřadu Magistrátu města Kladna, okres Kladno, ve svazku 13, roč. 2016, strana/list 388, poř.č. 100. Po prvním roce manželství se nám dne 2.10.2017

narodila dcera Agáta. Naše názory na její výchovu a společnou budoucnost se však začaly rozcházet a docházelo ke stále častějším neshodám, které přerostly v trvalý rozkol a nesoulad. Od března roku 2018 spolu fakticky nežijeme partnerským životem. Naše manželství považujeme za trvale a nenapravitelně rozvrácené a neočekáváme jeho obnovení.

II.

Místní příslušnost soudu je odvozena dle §382 zákona č. 292/2013 Sb. podle posledního společného bydliště, tedy ul. V Horkách 3, Praha 8, 180 00.

III.

Manželé navrhuji rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství.

IV.

Jelikož byly splněny zákonné podmínky ve smyslu §757 a násl o.z., tj. manželství trvalo déle než rok a manželé spolu již déle než 6 měsíců nežijí, dohodli se na uspořádání poměrů nezletilé a uzavřeli smlouvu o vypořádání SJM a bydlení po dobu po rozvodu manželství navrhuje, aby soud vydal tento:

Rozsudek:

manželství paní Jany Novákové, roz. Nové, narozené 7.8.1987, bytem V Horkách 3, Praha 8, 180 00 a pana Jana Nováka narozeného 3.7.1984 bytem V Horkách 3, Praha 8, 180 00, uzavřené 6.6.2016, u matričního úřadu Magistrátu města Kladno, okres Kladno, se rozvádí.

Jana Nováková

Jan Novák

Obvodní soud pro Prahu 8
Justiční areál Na Míčáncích
ul. 28. pluku č. 1533/29b
101 00 Praha 10 – Vršovice

V Praze dne 12.2.2020

Otec: **Jan Novák, r.č. 875807/2888,**
bytem Praha 8, V Horkách 3, 180 00

Matka : **Jana Nováková, r.č. 840703/2889**
bytem Praha 8, V Horkách 3, 180 00

Nezletilé dítě: **Agáta Nováková, r.č. 176002/1134**
bytem Praha 8, V Horkách 3, 180 00

Návrh na úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu před a po rozvodu manželství dle ust. § 891 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

I.

Manželství matky a otce bylo uzavřeno dne 6.6.2016 před Městským úřadem v Kladně. Toto manželství doposud trvá. V roce 2017 se manželům narodila doposud nezletilá Agáta Nováková.

II.

Společně s tímto návrhem byl podán návrh na nesporný rozvod manželů ve smyslu ust. § 757 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

III.

Matka a otec se dohodli na následující úpravě poměrů nezletilé Agáty Novákové. Nezletilá Agáta Nováková je svěřena do péče matky, kdy otec má právo stýkat se s ní vždy jeden den v týdnu dle časových možností otce, matky a nezletilé. Nedojdou-li k dohodě, bude takovým dnem pátek. Jednou za tři týdny stráví nezletilá víkend s otcem. Vánoční svátky bude nezletilá střídavě trávit s otcem a matkou. První stráví u matky. Stejně tak tomu bude s narozeninami nezletilé. Jiné dny,

které jsou prohlášeny za státní svátky, stráví nezletilá s matkou. Oba rodiče mají právo trávit s nezletilou dovolenou po dobu 14 dnů. O této skutečnosti uvědomí druhého rodiče minimálně 2 týdny předem.

IV.

Otec je povinen přispívat na výživné nezletilou měsíčně částkou 5.000,- Kč,- která je vždy splatná do 20. dne v měsíci na účet matky u Československé obchodní banky, č. ú.: 123456789/0300.

V.

S ohledem na shora uvedené skutečnosti žádáme, aby soud vydal tento rozsudek:

Návrh dohody pro úpravu poměrů k nezletilému pro dobu po rozvodu se schvaluje.

Jana Nováková

Jan Novák

Přílohy:

- 1. Oddací list matky a otce*
- 2. Rodný list nezletilého*

Příloha 4 – Vzor dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů

Jan Novák, r.č. 875807/2888,

bytem Praha 8, V Horkách 3, 180 00

a

Jana Nováková, r.č. 840703/2889

bytem Praha 8, V Horkách 3, 180 00

uzavřeli níže uvedeného dne tuto

**Dohodu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, o úpravě práv a povinností
společného bydlení a o vyživovací povinnosti pro dobu po rozvodu**

dle § 757 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Článek I.

VYPOŘÁDÁNÍ VZÁJEMNÝCH MAJETKOVÝCH VZTAHŮ

1. Účastníci této dohody se dohodli na tom, že z věcí, které patřily do jejich společného jmění se okamžikem právní moci rozhodnutí o rozvodu jejich manželství stane výlučným vlastnictvím Jany Novákové, a to konkrétně:

- osobní automobil Škoda Fabia reg. zn. 3S3 9393
- notebook HP 14600
- vysoušeč vlasů
- veškerá vybava dcery (oblečení, postýlka, elektronické chůvy apod.)
- kuchyňský robot Bosch

2. Účastníci této dohody se dohodli na tom, že z věcí, které patřily do jejich společného jmění se okamžikem právní moci rozhodnutí o rozvodu jejich manželství stane výlučným vlastnictvím Jana Nováka, a to konkrétně:

- osobní počítač Acer SD500
- televizor Samsung LD200
- veškeré další vybavení domácnosti nacházející se v budově č.p. V Horkách 3, Praha 8, 180 00, s výjimkou těch věcí, které podle této dohody náleží Janě Novákové.

3. Účastníci této dohody činí nesporným, že paní Jana Nováková nabyla před uzavřením manželství nebo jako dar výlučně její osobě žehličku a žehlicí prkno, kolo, fotoaparát Nikon

B500 a golfovou soupravu Rhino, nové nepoužité ručníky, kolečkové brusle Skluz, a tyto věci nespádají do společného jmění manželů.

4. Jana Nováková se zavazuje na vyrovnání podílů uhradit Janu Novákovi do 14.12.2019 částku 250.000,- Kč na jeho účet u Komerční banky,a.s., č. 123456789/0100.

5. Věci a jiné majetkové hodnoty, které nejsou uvedeny v předchozích člancích této dohody, a které ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství účastníků této dohody náleželi do společného jmění účastníků této dohody, se stávají výlučným vlastnictvím toho z účastníků, který je měl ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství u sebe v držbě.

Článek II.

ÚPRAVA SPOLEČNÉHO BYDLENÍ

1. Účastníci se dohodli též na vypořádání práv a povinností společného bydlení pro dobu po rozvodu tak, že se Jan Novák zavazuje vyklidit budovu č.p. V Horkách 3, Praha 8, 180 00, a to nejpozději do 30 dnů ode dne připsání částky 250.000,-Kč dle článku I odst. 4 této dohody na jeho účet.

2. Jan Novák se zavazuje do 30 dnů ode dne připsání částky 250.000,-Kč dle článku I odst. 4 této dohody na jeho účet ohlásit změnu místa svého trvalého pobytu dle zákona č. 133/2000 Sb. tak, aby již jeho místem trvalého pobytu nebyla budova V Horkách 3, Praha 8 180 00.

Článek III.

VYŽIVOVACÍ POVINNOST

1. Jan Novák se zavazuje od měsíce dubna 2020 platit Janě Novákové výživné ve výši 4.000,-Kč měsíčně, splatných k 15. dni v měsíci.

2. Účastníci se dohodli na tom, že nárok Jany Novákové na výživné podle tohoto článku zaniká uplynutím kalendářního měsíce v němž skončila její mateřská nebo rodičovská dovolená poskytnutá v souvislosti s narozením dcery Agáty Novákové účastníků této dohody.

Článek IV.

ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

1. Ustanovení této smlouvy, kterým dochází k vypořádání společného jmění manželů

nabývají účinnosti dnem právní moci rozhodnutí, kterým se rozvádí manželství účastníků této dohody. Ostatní ustanovení této dohody nabývají účinnost dnem jejího podpisu oběma účastníky včetně ustanovení článku I. odstavec 5.

2. Účastníci prohlašují, že touto dohodou došlo k úplnému vypořádání jejich majetkových vztahů plynoucích z jejich společného jmění manželů a vztahů týkajících se společného bydlení a vzájemné vyživovací povinnosti, jsou zcela vyrovnáni a nemají vůči sobě žádné nároky z titulu zaniklého společného jmění a společného bydlení.

3. Účastníci této dohody prohlašují, že tuto dohodu uzavřeli nikoliv v tísní a že je výrazem jejich skutečné a svobodné vůle. Dohodu si pečlivě přečetli, s jejím obsahem souhlasí, což stvrzují svými vlastnoručními podpisy.

V Praze dne 12.2.2020

Jana Nováková

Jan Novák

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Okresní soud v Litoměřicích rozhodl samosoudkyní Mgr. Radkou Kovandovou ve věci **péče o nezletilou Veroniku Novákovou, nar. 19.12.2003**, bytem jako rodiče, zastoupenou Městským úřadem v Litoměřicích jako kolizním opatrovníkem, dítě **matky** Martiny Novákové, nar. 19.4.1976, trvale bytem Dlouhá 13, Bohušovice nad Ohří, zastoupené a **otce** Martina Nováka, nar. 5.6.1970, trvale bytem Dlouhá 13, Bohušovice nad Ohří, fakticky bytem U Silničky 135, Doksany, **o úpravu poměrů pro dobu po rozvodu,**

t a k t o :

I. Soud schvaluje dohodu rodičů následujícího znění:

- 1. Nezletilá Veronika Nováková, nar. 19.12.2003, se pro dobu po rozvodu manželství rodičů svěřuje do střídavé péče obou rodičů, a to v intervalu střídání po 14 dnech. Střídání se bude realizovat vždy každou neděli nejpozději do 18:00 hodin. K předání a převzetí nezletilé dojde vždy v místě bydliště rodiče, který výchovu v následujícím období přebírá.**
- 2. Ani jednomu z rodičů se výživné na nezletilou nevyměřuje.**

II. Žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Matka se návrhem doručeným soudem dne 13.10.2019 domáhala úpravy poměrů k nezletilé pro dobu po rozvodu manželství. V průběhu řízení uzavřeli rodiče před soudem dohodu ve znění uvedeném ve výroku tohoto rozsudku a navrhli soudu její schválení.

Kolizní opatrovník navrhl schválit shora uvedenou dohodu.

Z výsledku rodičů a dalších důkazů soud zjistil, že rodiče uzavřeli manželství dne 30.4.2004, rodiče spolu již nežijí, matka bydlí v rodinném domě na adrese Dlouhá 13, Bohušovice nad Ohří, který je ve společném jmění manželů. Dům je udržován v čistotě a pořádku, kolizní opatrovník v domácnosti neshledal žádné nedostatky. Otec v současné době bydlí v pronajatém rodinném domě na adrese U Silničky 135, Doksany. Matka pracuje jako ředitelka s čistým měsíčním příjmem 70.-80.000,- Kč čistého měsíčně, otec pracuje jako technik s čistým měsíčním příjmem ve výši 42.000,- Kč čistého měsíčně. Nezletilá chodila do 9. třídy základní školy v Litoměřicích, v září 2019 nastoupila na Střední školu gastronomickou a hotelovou, s.r.o., Dlouhá 13, Litoměřice. Nezletilá je zdravá.

Soud rozhodl v souladu s ustanoveními § 908, § 906, § 907, § 913, § 915 odst. 1, § 922 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Soud přezkoumal dohodu rodičů, kterou uzavřeli, a shledal, že tato dohoda není v rozporu se zákonnými ustanoveními a je v zájmu nezletilé. Rodiče se dohodli na svěřeni nezletilé do střídavé péče obou rodičů, a to v intervalu střídání po 14 dnech, přičemž v péči žádného z rodičů nebyly zjištěny žádné nedostatky. Zájmem dítěte obecně je, aby bylo v péči obou rodičů, a soud by měl proto poměry nezletilého dítěte upravit především tak, že jej svěří do střídavé výchovy rodičů. Rodiče mají zásadně stejná práva, tedy i právo ve stejném rozsahu pečovat o nezletilé dítě. Vzhledem k tomu, že dohoda rodičů odpovídá těmto požadavkům a soud neshledal žádné okolnosti, které by bránily schválení dohody rodičů, rozhodl soud tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozsudku.

Ohledně náhrady nákladů řízení rozhodl soud v souladu s ustanovením § 23 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z.ř.s.“).

Vyhotovení rozhodnutí ve zkráceném znění je v souladu s ustanovením § 157 odst. 4 občanského soudního řádu ve spojení s ustanovením § 1 odst. 2 z.ř.s.

P o u ě n í: Proti tomuto rozsudku **není** odvolání přípustné, když se všichni účastníci řízení vzdali tohoto práva po vyhlášení rozhodnutí.

Nesplní-li povinný dobrovolně povinnost stanovenou tímto rozhodnutím, lze se jejího výkonu domáhat podáním návrhu u soudu (§ 251 o.s.ř.) nebo za podmínek daných zvláštním zákonem (zákon č. 120/2001 Sb.) u soudního exekutora.

Výrok o výživném je předběžně vykonatelný doručením rozsudku tomu, kdo má plnit.

V Litoměřicích dne 12.února 2020

Mgr. Radka Kovandová
samosoudkyně

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Okresní soud v Litoměřicích rozhodl samosoudkyní Mgr. Radkou Kovandovou v právní věci manželů Lucie Novákové, nar. 13.5.1989, bytem V Honech 689, 412 01, Litoměřice, a Michala Nováka, nar. 16.5.1984, bytem V Honech 689, 412 01, Litoměřice, o rozvod manželství

t a k t o :

I. Manželství účastníků Lucie Novákové, rozené Mudrové, a Michala Nováka, uzavřené dne 1.10.2011 na Městském úřadě v Litoměřicích, se rozvádí.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Manželé se společným návrhem, došlým výše uvedenému soudu dne 18.10.2019 domáhali rozvodu manželství. Tvrdili, že jejich manželství je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, déle než šest měsíců již spolu nežijí a nelze očekávat obnovení manželského soužití. Poslední společné bydliště manželů bylo na adrese V Honech 689, 412 01, Litoměřice, v obvodu Okresního soudu v Litoměřicích, přičemž manžel zde stále bydlí. Z oddacího listu bylo

prokázáno, že manželství bylo uzavřeno dne 1.10.2011. U obou manželů se jedná o manželství prvé. Z manželství se narodil dne 15.4.2014 nezletilý syn Jan Novák.

Podle ustanovení § 757 zákona č. 89/2012Sb., občanský zákoník (dále jen o.z.), připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé a pokud ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí, manželé se dohodli na úpravě poměru nezletilých dětí pro dobu po rozvodu a soud tuto dohodu schválil, manželé se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po tomto rozvodu. Tyto dohody, uvedené v § 757 odst. 1 písm. c) o.z., vyžadují písemnou formu a podpisy musí být úředně ověřeny.

Z provedeného dokazování (oddacím listem, rozsudkem Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 1.11.2019 č.j. 30Nc 399/2019-40, který nabyl právní moci 15.11.2019, dohodou o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práv bydlení pro dobu po rozvodu ze dne 1.10.2019) a shodného tvrzení účastníků vyplývá, že všechny podmínky §757 o.z. byly splněny, soud proto návrhu na rozvod manželství vyhověl a manželství účastníků rozvedl.

O nákladech řízení bylo rozhodnuto v souladu s ustanovením § 23 zákona č. 292/2013Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen z.ř.s.) tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť žádný z účastníků náhradu nákladů řízení nepožadoval, ani nebyly shledány takové okolnosti případu, které by přiznání náhrady nákladů řízení odůvodňovaly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e n í** odvolání přípustné (§ 395 z.ř.s. ve spojení s § 384 odst. 2 z.ř.s.).

Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může do šesti měsíců po rozvodu manželství oznámit matričnímu úřadu, že přijímá opět své dřívější příjmení (§ 759 n.o.z.).

Účastníci jsou **p o v i n n i** nechat si po právní moci tohoto rozsudku vyznačit do 15 pracovních dnů ve svých občanských průkazech změnu osobního stavu. (§ 14 odst. 1 písm. d) č. 3 z. č. 328/1999 Sb.)

V Litoměřicích dne 12.února 2020

Mgr. Radka Kovandová
samosoudkyně

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Okresní soud v Litoměřicích rozhodl samosoudkyní Mgr. Radkou Kovandovou v právní věci manželů Jany Novákové, nar. 5. 9. 1987, bytem v Dlouhá 176/6 Litoměřice, 412 01, zastoupené JUDr. Karlem Sovou, sídlem Švermova 3, Litoměřice, 412 01, a Václava Nováka, nar. 19. 4. 1982, bytem tamtéž, o rozvod manželství,

t a k t o :

I. Návrh na rozvod manželství Jany Novákové, rozené Píchové, a Václava Nováka, uzavřeného dne 1. 12. 2009 před Městským úřadem v Litoměřicích, se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Jana Nováková (dále jen manželka) se domáhala rozvodu manželství s Václavem Novákem (dále jen manžel) s tím, že mezi nimi došlo k vážnému odcizení, každý z nich má zcela jiné názory, zájmy a představy o způsobu života.

Manžel navrhl zamítnutí návrhu. Připustil, že mezi účastníky existují určité rozpory, pokládá je však za běžné a řešitelné, zdůraznil ohled na zájmy nezletilých dětí.

Soud zjistil z občanských průkazů obou účastníků, že oba jsou občany České republiky, z oddacího listu, že jejich manželství bylo uzavřeno 1. 12. 2009 před Městským úřadem v Litoměřicích, a z rodných listů dětí, že z manželství se narodily 2. 11. 2011 nezletilá Jana a 5. 11. 2012 nezletilý Jan.

Z výpovědi manželky soud zjistil, že manželství bylo velmi spokojené první dva roky, později postrádala možnost častějších návštěv společnosti, když musela pečovat o děti. Sama má velmi ráda společnost a zábavu, ráda tančí, chodí do kina, manžel je však zcela jinak, vážněji založen. Zatímco v prvních letech manželství se snažil jejím zájmům vyhovět, po narození dětí jí do společnosti doprovází jen málo. Manželka není v manželství spokojena, myslí si, že manžel záměrně nechce přizpůsobit svůj způsob života jejímu, je přesvědčena o tom, že děti účastníků jsou již dost velké na to, aby mohly být doma večer samotné, a že ji manžel může do společnosti doprovázet častěji.

Shodnou výpovědí účastníků bylo zjištěno, že od počátku roku 2013, došlo mezi nimi k odcizení. Od té doby spolu jako manželé nežijí, manželka odchází asi dvakrát v týdnu večer z domova a vrací se velmi pozdě v noci, její časté odchody vysvětlili dětem tím, že chodí opatrovat svoji nemocnou matku. Děti až dosud o rozporech mezi nimi nevědí. Oba účastníci k nim mají velmi dobrý vztah, péči o ně zajišťovali vždy společně a oba se jim podle svých možností věnovali. Společně s dětmi trávili ještě v srpnu 2013 dovolenou, až do Vánoc jezdili společně každý týden na sobotu a neděli na chatu, Vánoce prožili též společně a vyměňovali si dárky. V lednu 2019 sdělila manželka manželovi, že v manželství není spokojena, že v něm nehodlá pokračovat a že podala návrh na rozvod. Od této doby žije manželka přes opakované prosby manžela vlastním způsobem života, s manželem se intimně nestýká, avšak nadále společně s ním hospodaří a běžné záležitosti rodiny řeší v dohodě s ním.

Z výpovědi manžela soud zjistil, že manželství účastníků kromě drobných běžných neshod bylo podle jeho názoru v podstatě spokojené až do počátku r. 2014. Sám si uvědomuje rozdíly povahového založení mezi ním a manželkou a snažil se vyjít jejím požadavkům vstříc. Do společnosti s ní chodil jednou nebo dvakrát měsíčně, když přišla večer ohlídat děti jeho sestry. Jinou možnost hlídání dětí večer účastníci neměli a s jejich zanecháním samotných doma nesouhlasil. Manželce však nikdy nebránil v tom, aby šla do společnosti v doprovodu některých jejích společných známých, a ona také tuto možnost využívala. I když si uvědomuje určitou lehkomyšlnost v jednání manželky, má ji stále rád, oceňuje její dobrou péči o celou rodinu

v minulosti. Je přesvědčen o tom, že její současné chování je jen přechodné, že si uvědomí svou odpovědnost k rodině a obnoví společné soužití.

Z výpovědi svědkyně Marie Hromádkové, sestry žalovaného, bylo zjištěno, že zhruba jednou nebo dvakrát měsíčně docházela večer do bytu účastníků ohlídat děti, aby účastníkům umožnila návštěvu společnosti. Tuto pomoc poskytovala na výslovné přání svého bratra, který se jí svěřil, že chce vyhovět přání manželky.

Z výpovědi svědka Pavla Kratochvíla bylo dále zjištěno, že Janu Novákovou na přání jejího manžela příležitostně bral spolu se svou manželkou do divadla nebo kina, zatímco manžel zůstával doma u dětí.

Ze zprávy Městského úřadu v Litoměřicích bylo zjištěno, že manželství je v místě bydliště považováno za spořádané, oba účastníci se věnují svým dětem a o obě děti je v rodině vzorně postaráno.

Ze znaleckého posudku PhDr. Martina Všeználka soud zjistil, že obě nezletilé děti účastníků jsou mimořádně silně citově fixovány na oba rodiče a že rozpad rodiny a odchod některého z nich ze společné domácnosti by je velmi těžce psychicky traumatizovalo.

Uvedenými důkazy byl zjištěn skutkový stav postačující pro rozhodnutí ve věci, účastníci ostatně ani další důkazy nenavrhovali.

Podle § 755 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen o. z.) manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.

Podle odst. 2 přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu

- a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabýlo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo
- b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.

Na základě posouzení zjištěného skutkového stavu podle citovaných ustanovení dospěl soud k závěru, že zákonné podmínky rozvodu v daném případě splněny nejsou. Přímo výpovědí manželky bylo zjištěno, že manželství účastníků bylo převážně spokojené a že k neshodám

docházelo jen proto, že manželka vyčítala manželovi, že spolu nechodí častěji do společnosti. Tyto výčitky však, jak vyplývá z provedených skutkových zjištění, neměly opodstatnění. Manželství vyžaduje pochopení, sebekázeň a vzájemnou toleranci. Manželka si musí uvědomit, že nemůže jednostranně vyžadovat na manželovi, aby se přizpůsobil jejímu způsobu života, ale že určité povinnosti má k němu a k dětem i ona. Jestliže ve snaze vyhovět manželce a umožnit jí návštěvy společnosti manžel zajistil péči o děti po jeden až dva večery v měsíci, kdy manželku doprovázel, a neměl námitek proti tomu, aby sama odešla do společnosti v doprovodu jejich známých a v tuto dobu sám o děti pečoval, pak mu nelze vytýkat nedostatek pochopení pro zájmy manželky. Děti účastníků jsou ve věku 8 a 7 let, a stanovisko manžela, který se obává nechat je doma samotné, je odůvodněné. Naopak postoj manželky, která za této situace prosazuje požadavky na častější návštěvy společnosti a vyvolává tak neshody mezi účastníky, nesvědčí o jejím zodpovědném přístupu k manželství.

Z výpovědí účastníků vyplývá, že určité neshody nebyly natolik závažné, aby podstatněji narušily vztahy mezi účastníky. Účastníci až do konce r. 2013 spolu žili jako manželé, společně hospodařili a zajišťovali výchovu dětí. K narušení funkcí manželství došlo až v důsledku jednostranného postoje manželky projeveného v lednu 2014. V tomto ohledu hodnotí soud postoj manželky k manželství jako lehkomyšlný. Doba, po kterou manželka projevuje nezájem o setrvání v manželském svazku, je poměrně krátká a nelze z ní usuzovat na to, že by se jednalo o hluboký a trvalý rozvrat, a že by tedy nebylo možné očekávat obnovení manželského soužití. Manžel má manželku stále rád a má zájem manželské soužití obnovit. Oba účastníci mají pěkný vztah k dětem narozeným z manželství a neshody v manželství před nimi zatím dokázali utajit. Navíc jsou děti na oba rodiče mimořádně citově vázány a rozvod manželství by podle odborného závěru znalce-psychologa mohl vést k jejich vážnému psychickému poškození. Za této situace by rozvod manželství byl v rozporu se zájmem nezletilých dětí daných zvláštními důvody. Z uvedených důvodů soud návrh na rozvod zamítl.

O nákladech řízení bylo rozhodnuto podle § 23 zákona č. 292/2013 Sb., podle něhož v řízení o rozvod manželství zásadně nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení; náhradu lze přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu, takové okolnosti však nebyly shledány.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku je možno podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem prostřednictvím Okresního soudu v Litoměřicích.

V Litoměřicích dne 12. února 2020

Mgr. Radka Kovandová
samosoudkyně

U S N E S E N Í

Okresní soud v Litoměřicích rozhodl samosoudkyní Mgr. Radkou Kovandovou ve věci manželů:

a) Václava Nováková, narozená dne 4. 8. 1967, bytem Na Květnici 1, Litoměřice, 412 01

zastoupená advokátem JUDr. Františkem Vopršálkem, sídlem Jindřicha Plachty 2, Litoměřice, 412 01

b) Rudolf Novák, narozený dne 5. 8. 1967, zemř. 29.9.2019, posledně bytem Na Květnici 1, Litoměřice, 412 01

o rozvod manželství

t a k t o :

- I. Řízení se zastavuje.**
- II. Rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 14.9.2019, č.j. 20 C 399/2019-25 se zrušuje.**
- III. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů.**

O d ů v o d n ě n í:

Dne 6.8.2019 byl podán k Okresnímu soudu v Litoměřicích návrh manželky na rozvod manželství. Ve věci byl Okresním soudem v Litoměřicích vydán dne 14.9.2019 rozsudek č.j. 20 C 399/2019-25. Dříve než rozsudek nabyl právní moci, tak dne 29.9.2019 manžel zemřel. Vzhledem k této skutečnosti ztratil tak navrhovatel způsobilost být účastníkem řízení, tudíž soud v souladu s ustanovením § 386 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z.ř.s.“) řízení zastavil. O nákladech řízení bylo rozhodnuto podle § 23 z.ř.s., podle nějž účastníci

tohoto druhu řízení nemají právo na náhradu nákladů řízení. Nebyly shledány okolnosti případu, které by přiznání náhrady nákladů řízení odůvodňovaly.

P o u ě n í : Proti tomuto usnesení je možno podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem prostřednictvím Okresního soudu v Litoměřicích.

V Litoměřicích dne 1. října 2019

Mgr. Radka Kovandová
samosoudkyně

Žádost o aplikaci pavlovského privilegia²⁴²

Římskokatolická farnost

č.j. dne

Věc: Žádost o zrušení manželství na základě pavlovského privilegia podle kán. 1143 CIC

Dne..... uzavřeli na..... občanské manželství

Žadatel (ka): titul, jméno a příjmení

datum a místo narození rodné příjmení.....

datum a místo křtu v církvi (obřadu)

(event. kdy a kde hodlá být pokřtěn / a

bydliště.....

stav před občanským sňatkem.....

a

Nežádající strana: titul, jméno a příjmení

datum a místo narození rodné příjmení.....

bydliště.....

stav před občanským sňatkem.....

Jak bylo prokázáno, že nežádající strana nebyla pokřtěna

Občanské manželství bylo rozvedeno před soudem

rozsudkem č. ze dne, který nabyl právní moci dne

Rozpad manželství zavinil

Interpelace nežádající strany podle kán. 1144 CIC

..... byla učiněna dne s

výsledkem

..... nebyla

učiněna z důvodu:

Žadatel (ka) chce uzavřít nové manželství s:

titul, jméno a příjmení..... rodné příjmení.....

datum a místo narození stav před sňatkem

datum a místo křtu v církvi (obřadu)

bydliště..... náboženské vyznání

Jménem žadatele / žadatelky..... žádám o zrušení manželství na základě pavlovského privilegia.

L.S.

.....
farář (administrátor)

Abstrakt

Cílem rigorózní práce s názvem Vznik a zánik manželství s ohledem na majetkoprávní aspekty je analýza institutů manželství a společného jmění manželů. Tyto instituty jsou charakterizovány z hlediska svého vzniku, trvání a zániku.

Práce je rozložena do tří rozsáhlých kapitol. První pojednává o vzniku a zániku manželství, druhá je věnována institutu společného jmění manželů a poslední se zabývá komparací právních úprav v České republice, Německu, Rakousku a Francii. Kromě těchto částí práce obsahuje úvod a závěr.

V kapitole č. 1 rozebírám úpravu vzniku manželství z hlediska civilního práva. V kapitole je rozebrán pojem a účel manželství, zasnuby, postup při uzavírání manželství, předpoklady manželství a sňatku (způsobilost k manželství, sňatečné prohlášení a sňatečný obřad), zvláštní způsoby uzavírání manželství (uzavření manželství zástupcem, uzavření manželství v cizině, uzavření manželství v přímém ohrožení života snoubence) a nakonec právní následky sňatku. Další oblastí je rozebrání úpravy z hlediska církevního práva. V této části je vylíčeno pojetí manželského sňatku církevním právem, zasnuby a příprava na manželství, překážky manželství a vznik církevního sňatku. Tato kapitola je zakončena popisem zániku manželství z hlediska civilního a církevního práva. Je zde vylíčen zánik manželství smrtí, prohlášením za mrtvého a změnou pohlaví. Dále je zde pojednáno o rozvodu manželství, jeho historii, kvalifikovaném rozvratu, o rozvodu se zjišťováním bez zjišťování příčin rozvratu, tvrdostní klauzuli, ochraně nezletilců při rozvodu manželství rodičů, následcích zániku manželství, změně osobního statutu, příjmení rozvedeného manžela, výživném rozvedeného manžela, majetkových povinnostech a bydlení po zániku manželství. V případě zániku manželství církevní právo pojednává o smrti jednoho či obou manželů, prohlášení neplatnosti manželství a církevním rozvázání manželství.

V kapitole č. 2 se věnuji vzniku a zániku společného jmění manželů. V této kapitole je podrobněji upraven historický vývoj SJM, obecná charakteristika SJM, rozdíl mezi spoluvlastnictvím a SJM, předmět SJM, jednotlivé způsoby nabývání do SJM, zdroje SJM, správa SJM, smluvní modifikace SJM, předmanželská smlouva, modifikace SJM rozhodnutím soudu a zánik a vypořádání SJM.

Kapitola č. 3 byla vyčleněna pro porovnání právních úprav České republiky, Rakouska, Německa a Francie. V této kapitole bylo stručně pojednáno o právních úpravách SJM a rozvodu manželství. Tato kapitola by mohla být sama o sobě předmětem diplomové či rigorózní práce, a proto nebylo tomuto tématu věnováno příliš mnoho prostoru.

Závěr práce obsahuje shrnutí zpracovávané problematiky. Větší pozornost je věnována zásadnějším rozdílům mezi právními úpravami České republiky, Francie, Německa a Rakouska.

Klíčová slova: manželství, rozvod, sňatek, společné jmění manželů, vypořádání

Abstract

The aim of the rigorous thesis entitled Origin and termination of marriage with regard to property rights is the analysis of marriage institutes and marital property. These institutes are characterized in terms of their origin, duration and extinction.

The work is divided into three large chapters, the first chapter deals with the origin and termination of marriage, the second chapter is devoted to the concept of marriage and the last chapter is devoted to the comparison of legal regulations in the Czech Republic, Germany, Austria and France. In addition to these parts, the work has an introduction at the beginning and a conclusion at the end.

In Chapter 1 I analyze the regulation of marriage from the point of view of civil law. The chapter discusses the concept and purpose of marriage, engagement, procedure of marriage, prerequisites of marriage and marriage (marital capacity, marriage declaration and marriage ceremony), special ways of marriage (marriage representative, marriage abroad, marriage in direct threatening the life of the fiancé) and finally the legal consequences of marriage. Another area is to analyze the regulation in terms of canon law. In this part the concept of marriage by ecclesiastical law, engagement and preparation for marriage, obstacles to marriage and the formation of church marriage are described. This chapter concludes with a description of the dissolution of marriage first from the point of view of civil law, and then of canon law. It describes the extinction of marriage by death, declaration of the dead and change of sex. Later on, divorce, its history, qualified divorce, divorce with and without cause of divorce, hardship clause, protection of minors in divorce of parents, consequences of marriage termination, change of personal status, adoption of divorced husband, on the divorced spouse's maintenance, the property - related obligations and housing after the dissolution of the marriage. Concerning the extinction of marriage from the standpoint of canon law, it deals with the death of one or both spouses, the declaration of nullity of marriage and the Church's dissolution of marriage.

Chapter 2 deals with the formation and extinction of joint property of spouses. In this chapter, the historical development of SJM, general characteristics of SJM, difference between co-ownership and SJM, subject of SJM, individual ways of acquiring SJM, sources of SJM, SJM administration, contractual modification of SJM, marriage contract, modification of SJM.

Chapter 3 was set aside for comparison of legal regulations of the Czech Republic, Austria, Germany and France. In this chapter it was devoted to the legal regulations of SJM and divorce of marriage. This chapter could itself be the subject of a diploma or rigorous thesis and therefore it was not covered in full detail.

At the end of the thesis is a summary of the whole work. The major part is devoted to the fundamental differences between the legal regulations of the Czech Republic, France, Germany and Austria.

Key words: common property of spouses, divorce, marriage, matrimony, settlement